

AÐALSKIPULAG ÁSAHREPPS 2020-2032

Forsendur og umhverfisskýrsla

02.03.2022

Breytt 13.12.2022

UPPLÝSINGAR

SKJALALYKILL

7463-004-ASK-002-V01

HÖFUNDUR

Ingibjörg Sveinsdóttir, Gísli Gíslason

RÝNT/YFIRLESID

Eva Dís Þórðardóttir, Ragnhildur Gunnarsdóttir, Sigrún Soffía
Sævarsdóttir

EFNISYFIRLIT

TÖFLUSKRÁ	5
1 INNGANGUR	7
1.1 Tilefni endurskoðunar	8
1.2 Vinnuhópur	8
1.3 Breytingar á gildandi aðalskipulagi	8
2 FORSENDUR	10
2.1 Umhverfi	10
2.1.1 Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna	10
2.1.2 Loftlagsmál og losun kolefnis	11
2.2 Íbúar	11
2.2.1 Aldursdreifing íbúa	13
2.2.2 Íbúðar- og frístundahús	14
2.3 Atvinnulíf	14
2.3.1 Landbúnaður	16
2.3.2 Flokkun landbúnaðarlands	16
2.3.3 Skógrækt- og landgræðsla	20
2.3.4 Ferðaþjónusta	21
2.3.5 Iðnaðarsvæði	23
2.3.6 Efnistökusvæði	23
2.3.7 Óbyggð svæði	24
2.4 Samgöngur	24
2.4.1 Könnun á viðhorfi til Sprengisandsleiðar	25
2.4.2 Vegir í náttúru Íslands	26
2.4.3 Göngu-, reið- og reiðhjólaleiðir	26
2.5 Vernd	27
2.5.1 Náttúruvernd	27
2.5.5 Víðerni	27
2.5.6 Sérstök vernd náttúrufyrirbæra	28
2.5.7 Hverfisvernd	28
2.5.8 Vatnsvernd	28
2.5.9 Fornminjar	29
2.6 Náttúrufar	30
2.6.1 Staðhættir	30
2.6.2 Gróðurfar	30
2.6.3 Dýralíf	30
2.6.4 Veðurfar	31
2.7 Náttúruvá	31

2.7.1	Aðrar náttúruhamfarir	34
2.8	Þjóðlenda	35
3	OPINBER ÞJÓNUSTA OG SAMSTARF SVEITARFÉLAGA	36
3.1	Stjórnsýsla	36
3.2	Skólar	36
3.3	Félags- og velferðarmál	36
3.4	Heilbrigðisþjónusta	36
3.5	Brunavarnir Rangárvallasýslu bs.	36
3.6	Sorpstöð Rangárvallasýslu bs.	37
3.7	Skipulags- og byggingamál	37
3.8	Veitur	37
4	UMHVERFISMATSSKÝRSLA	39
4.1	Tilkynninga- eða matsskyldar framkvæmdir	40
4.2	Tengsl við aðrar áætlanir	40
4.3	Umhverfispættir og umhverfisviðmið	43
4.4	Umhverfismat – samanburður valkosta	45
4.4.1	Landbúnaðarsvæði	45
4.4.2	Iðnaðarsvæði í Lækjartúni	48
4.4.3	Sprengisandsleið	50
4.4.4	Sprengisandslína	54
4.4.5	Efnistökusvæði á afrétti	59
4.4.6	Stækkun núverandi virkjana	62
4.4.7	Orkuvinnsla – vindlundur á afrétti	62
4.4.8	Loftslagsmál og binding kolefnis	63
4.4.9	Afþreyingar- og ferðamannasvæði	66
5	BREYTINGAR FRÁ ELDRA SKIPULAGI	71
5.1	Breytingar í byggð	71
5.2	Breytingar á afrétti	71
6	HEIMILDIR	72
7	VIÐAUKI - UPPDRÆTTIR	74

MYNDASKRÁ

MYND 1. Ásahreppur og Holtamannaafréttur.	7
MYND 2. Fjöldi íbúa í Ásahreppi frá 2005-2019 og spá um íbúðapróun frá 2020 til 2032.	12
MYND 3. Samanburður á aldursdreifingu íbúa í Ásahreppi árið 2010 (svartar súlur) og 2019 (bláar súlur).	13
MYND 4. Íbúðarhús byggð á árunum 2000-2020.	14
MYND 5. Vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaða 2014.	15
MYND 6. Grænu svæðin eru sá hluti Hekkluskóga sem eru innan Ásahrepps.	21
MYND 7. Gistinætur í Nýjadal, Versölum og Hótel Hálandi.	23
MYND 8. Viðhorf til Sprengisandsvegur.	25
MYND 9. Áhrif nýs Sprengisandsvegur á upplifun.	26
MYND 10. Vindrósir. Frá vinstri: Selsandur, Versalir og Nýidalur.	31
MYND 11. Skipting Íslands í hönnunarhröðunarsvæði m.v. 500 ára endurkomutíma.	32
MYND 12. Mesta útbreiðsla flóðs í Þjórsá vegna mögulegs eldgoss í Bárðarbungu.	33
MYND 13. Rýmingaráætlun. Rýmingu á að vera lokið í Ásahreppi um 18 klst. eftir að gos hefst.	34
MYND 14. Þjóðlendan Holtamannaafréttur	35
MYND 15. Veglínur sem voru til skoðunar í forathugun fyrir veg, línur og virkjanir á Holtamannaafrétti.	51
MYND 16. Mögulegar línuleiðir sem skoðaðar voru í forathugun fyrir veg, háspennulínur og virkjanir.	55
MYND 17. Viðhorf til lagningar háspennulínu yfir Sprengisand.	56
MYND 18. Líkleg áhrif háspennulínu á upplifun ferðamanna af svæðinu.	57
MYND 19. Möguleg staðsetning vindlunda	63

TÖFLUSKRÁ

TAFLA 1. Ferðaþjónustan 2019. Heildarlaun - vægi atvinnuvegaflokks innan sveitarfélags.	15
TAFLA 2. Flokkun landbúnaðarlands í byggð og á afrétti.	16
TAFLA 3. Flokkun landbúnaðarlands í byggð.	17
TAFLA 4. Viðmið sem notuð eru í rannsókninni.	18
TAFLA 5. Áhrifapátturinn landhæð og hæfisgildi eiginda.	18
TAFLA 6. Áhrifapátturinn jarðvegsgæði og hæfisgildi eiginda.	18
TAFLA 7. Áhrifapátturinn vistgerðir og hæfisgildi eiginda.	19
TAFLA 8. Áhrifapátturinn landhalli og hæfisgildi eiginda.	19
TAFLA 9. Vægi áhrifapátta sem notað er við útreikninga og flokkun.	19
TAFLA 10. Yfirlit yfir tegund gististaða skv. reglugerð.	22
TAFLA 11. Umferð í byggð og á afréttinum árin 2010 og 2018.	24
TAFLA 12. Svæði á náttúruminjaskrá.	27
TAFLA 13. Framkvæmdir sem falla undir viðauka I í lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana.	40
TAFLA 14. Yfirlit yfir áætlanir sem tekið er tillit til við mótun á stefnu aðalskipulags.	41

TAFLA 15. Umhverfispættir og umhverfisviðmið. _____	43
TAFLA 16. Skýringar á umhverfisáhrifum. _____	45
TAFLA 17. Niðurstaða af samanburði valkosta fyrir landbúnaðarsvæði. _____	48
TAFLA 18. Niðurstaða af samanburði valkosta fyrir iðnaðarsvæði í Lækjartúni. _____	50
TAFLA 19. Niðurstaða af samanburði valkosta fyrir Sprengisandsleið. _____	54
TAFLA 20. Niðurstaða af samanburði valkosta fyrir Sprengisandslínu. _____	59
TAFLA 21. Niðurstaða af samanburði valkosta fyrir efnistöku. _____	61
TAFLA 22. Viðmið fyrir loftslagsmál og stefna í aðalskipulaginu. _____	65
TAFLA 23. Niðurstaða af samanburði valkosta fyrir jaðarmiðstöð í Hrauneyjum. _____	70

1 INNGANGUR

Ásahreppur er vestasta sveitarfélagið í Rangárvallasýslu. Stærð skipulagssvæðis í byggð er um 138 km² og skipulagssvæði á Holtamannaafretti er um 2880 km².

Atvinnulíf er blómlegt og á flestum jörðum er landbúnaðarstarfsemi, oft í bland við aðra atvinnu-
starfsemi s.s. ferðapjónustu. Samhliða aðalskipulagsvinnunni er landbúnaðarland flokkað og settir
skilmálar fyrir það. Grunnþjónusta er rekin í samstarfi við nágrannasveitarfélög. Ekkert þéttbýli er í
Ásahreppi.

MYND 1. Ásahreppur og Holtamannaafretti.

Sveitarfélagið er fremur láglent með lágum holtum. Afrétturinn er fremur flatlendur með ávölum
bungum. Gróðursæld er á láglendi og má segja að það sé nær algroíð. Á afréttinum eru lítt gróin svæði

sem bera merki uppblásturs og nálægðar við eldfjöll. Í byggð eru Safamýri og Sauðholtsnes á náttúru-minjaskrá. Friðland Þjósárvera og Vatnajökulspjóðgarður ná yfir hluta afréttarins. Á afréttinum eru nokkrar virkjanir.

Bændur í Ásahreppi og hluta Rangárþings ytra (áður Djúpárhreppi) eiga upprekstrar- og nytjarétt á Holtamannaafrétti. Ásahreppur og Rangárþing ytra fara sameiginlega með stjórnsýslu á Holtamannaafrétti skv. sérstökum samningi. Þar sem minnst er á afrétt í skipulagstillögu er ávallt átt við þann hluta sveitarfélagsins sem er ofan hálendislnu en einnig eru orðin hálendi eða miðhálendi notuð fyrir svæðið.

1.1 Tilefni endurskoðunar

Tilefni endurskoðunar byggist á breyttum forsendum frá gildandi aðalskipulagi og hvernig hefur gengið að fylgja eftir þeirri stefnu sem þar var sett fram. Talsverðar breytingar hafa orðið á forsendum skipulagsins, bæði innan sveitarfélagsins sem og í ytra umhverfi. Yfirlit yfir breyttar forsendur má sjá í kafla 2. Hér að neðan eru tiltekna helstu ástæður fyrir því að sveitarstjórn telur tilefni til endurskoðunarinnar.

- Íbúum hefur fjölgað umfram það sem gildandi skipulag gerði ráð fyrir.
- Ásókn hefur verið í að skipta upp landi og byggja upp á minni spildum (smábýlum), ýmist í tengslum við landbúnað eða án tengsla við landbúnað.
- Ferðaþjónusta hefur eflst og er stunduð á nokkrum bæjum. Ferðamönnum hefur fjölgað mikið. Móta þarf heildarstefnu um málaflokkinn og mögulega ferðamannastaði.
- Yfirfara hvernig stefna skipulagsins getur stuðlað að leiðum og aðgerðum til að mæta kröfum á sviði umhverfis- og loftslagsmála sbr. Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna.
- Útfæra þarf hvernig hægt er að kolefnisjafna sveitarfélagið.
- Nokkur áhugi er á minni vindraftstöðvum. Sveitarfélög hafa verið hvött til að móta stefnu um slíka uppbyggingu.
- Áhugi er á að skoða möguleika á að færa reiðleiðir frá meginvegum og gerð hjólastígastíga.
- Breytt lagaumhverfi, nýir landnotkunarflokkar skv. skipulagsreglugerð, nýjar áherslur í landskipulagsstefnu.

1.2 Vinnuhópur

Sveitarfélagið skipaði vinnuhóp um endurskoðun aðalskipulagsins. Í honum eru Ásta B. Ólafsdóttir og Egill Sigurðsson fyrir Ásahrepp. Einnig starfa með vinnuhópnum Valtýr Valtýsson sveitarstjóri og Vigfús Þór Hróbjartsson skipulagsfulltrúi. Ráðgjafar við skipulagsvinnuna eru verkfræðistofan EFLA.

1.3 Breytingar á gildandi aðalskipulagi

Aðalskipulag Ásahrepps 2010-2022 var staðfest í nóvember 2010. Gerðar hafa verið nokkrar breytingar á aðalskipulaginu. Legu Búðaráslínu var breytt og efnistökusvæðum í tengslum við gerð Búðarháls-virkjunar. Frístundasvæði á Miðmundarholti var breytt í íbúðarsvæði og síðar í verslunar- og þjónustusvæði. Selfosslína 2 var að mestu leyti tekin út og í staðinn settur inn jarðstrengur, Lækjartúnslna og

iðnaðarsvæði var sett inn fyrir nýtt tengivirki í Lækjartúni. Sett var inn nýtt efnistökusvæði við Sporðöldulón og fjögur ný efnistökusvæði við Þórisós.

2 FORSENDUR

2.1 Umhverfi

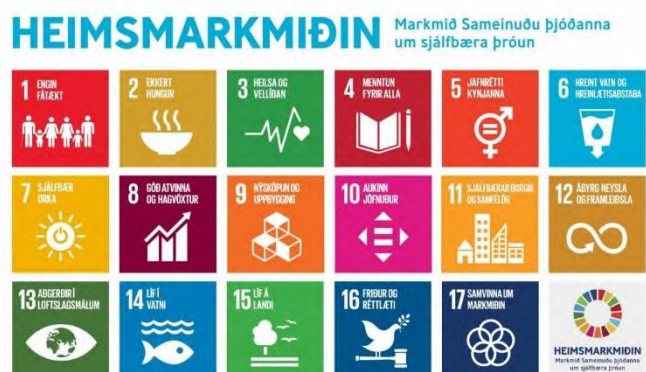
Sveitarfélagið hefur undanfarin ár staðið fyrir hreinsunarátaki sem felst m.a. í því að íbúar geta fengið gáma fyrir brotajárn og rúlluplast heim á bæ. Þá hefur verið staðið fyrir hreinsunarátaki á vorin þar sem gámum til flokkunar sorps er fjölgað á gá mavöllum og íbúum þannig gert auðveldara fyrir með tiltekt. Gert er ráð fyrir að þessi þjónusta verði í boði áfram.

Við frágang vegna framkvæmda og efnistökusvæða er mikilvægt að hvorki verði eftir lýti á landi né hætta á uppfoki og/eða gróðurskemmdum. Þar sem gróðri er raskað er æskilegt að haga aðgerðum þannig að gróður og efstu jarðvegslög séu varðveitt til að nýta við frágang svæða síðar. Þannig má mögulega flýta fyrir framgangi staðargróðurs, nýta efnivið sem þegar er til staðar og bæta líkur á að frágangur svæða falli betur að nærumhverfi.

Í Landsskipulagsstefnu 2015-2026 er sett fram markmið um að standa vörð um náttúru og landslag miðhálandis vegna náttúruverndargildis og mikilvægis svæðisins til útivistar og að uppbygging innviða á miðhálandinu taki mið af sérstöðu þess. Lögð er áhersla á að viðhalda sérkennum og náttúrugæðum miðhálandis með áherslu á verndun víðerna, landslagsheilda, mikilvægra vistgerða og gróðurlenda og verðmætra menningarminja. Þess verði einnig gætt að mannvirki og umferð skerði víðerni og náttúrugæði sem minnst.

2.1.1 Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna

Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna voru samþykkt árið 2015 og tóku gildi 1. janúar 2016. Heimsmarkmiðin miða að því að efla sjálfbæra þróun í heiminum til 2030, með því að útrýma fátækt og mismunun, auka velmegun allra og gera heiminn að betri stað¹.

¹<https://www.socialprogress.is/single-post/2019/04/05/Framfaravog-sveitarf%C3%A9laga-m%C3%A6lir-l%C3%ADfsg%C3%A6m%C3%B0i-og-framfarir>

Heimsmarkmiðin eru 17 og innihalda alls 169 undirmarkmið. Þar sem um er að ræða markmið fyrir mörg, ólík lönd er brýnt að finna leiðir til að meta árangur markmiðanna með samræmdum hætti.

Við endurskoðun aðalskipulagsins hefur hluti Heimsmarkmiðanna verið tengdur við stefnuna og einnig eru þau notuð sem umhverfisviðmið í umhverfismati aðalskipulagsins.

2.1.2 Loftlagsmál og losun kolefnis

Við gerð skipulagsáætlana er hægt að hafa áhrif á nær alla flokka losunar kolefnis. Áætla má að fyrir Ásahrepp séu helstu losunarpættir eftirfarandi:

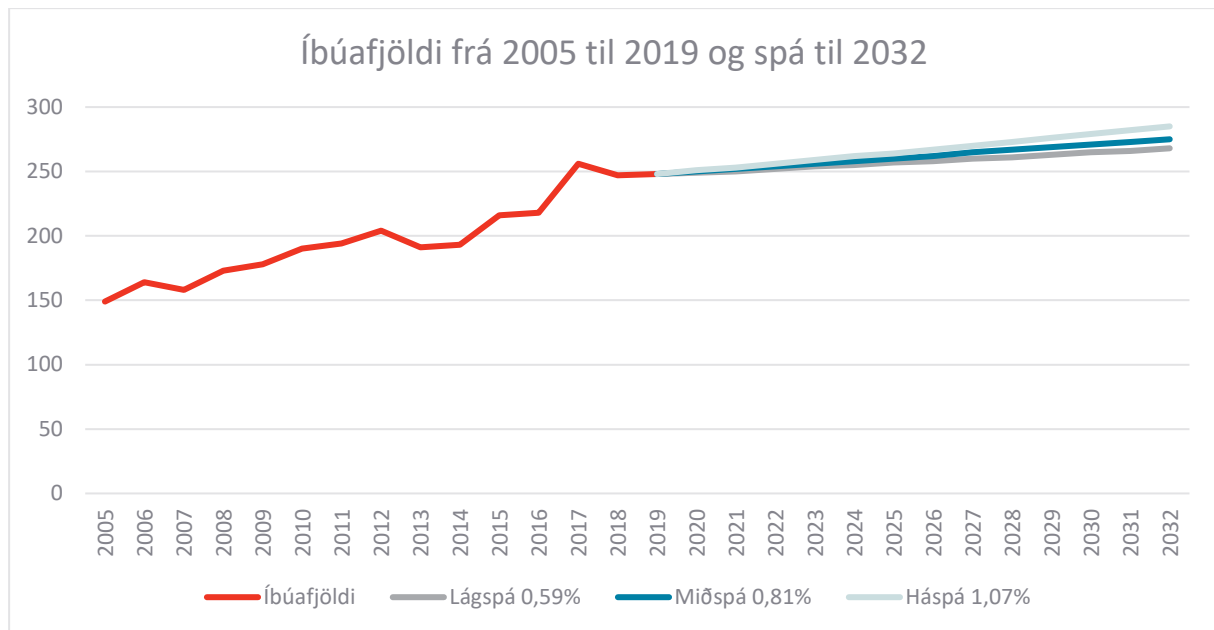
- **Landnotkun, breytingar á landnotkun og skógrækt:** Þessi þáttur er sennilega stærstur hjá sveitarfélögum með hlutfallslega mikið land á móti byggð og þá sérstaklega ef mikið er um framræst votlendi. Mikilvægt er að huga að því hvaða land fer undir þegar byggð er skipulögð.
- **Samgöngur:** Losun vegna notkunar eldsneytis í samgöngum er sennilega einn af stærstu þáttunum í flestum sveitarfélögum. Einkabílar, vörubílar, strætisvagnar, rútur, flugvélar og skip.
- **Úrgangur:** Losun aðallega vegna urðunar lífræns úrgangs en einnig vegna brennslu úrgangs og meðhöndlunar skólps.
- **Byggingarefni:** Mikilvægur þáttur í kolefnisspori sveitarfélaga sem vill oft gleymast. Á skipulagsstigi eru mestu tækifærin til að hafa áhrif á losun vegna byggingarefna².

2.2 Íbúar

Við vinnslu aðalskipulagsins er tekið mið af spá um fjölgun íbúa þegar sett eru ákvæði fyrir uppbyggingu í byggð. Í gildandi aðalskipulagi var gert ráð fyrir að árleg fjölgun íbúa yrði um 2% og m.v. það hefðu íbúar verið um 240 við lok skipulagstímabilsins árið 2022. Þann 1. janúar 2019 voru íbúar Ásahrepps orðnir 248 og hafði því fjölgað um 30,5% frá árinu 2010. Þann 1. janúar 2021 voru íbúar orðnir 271³ talsins.

² (Helga J. Bjarnadóttir, Sigurður Thorlacius 2020).

³ (Hagstofan 2019).

MYND 2. Fjöldi íbúa í Ásahreppi frá 2005-2019 og spá um íbúaþróun frá 2020 til 2032.

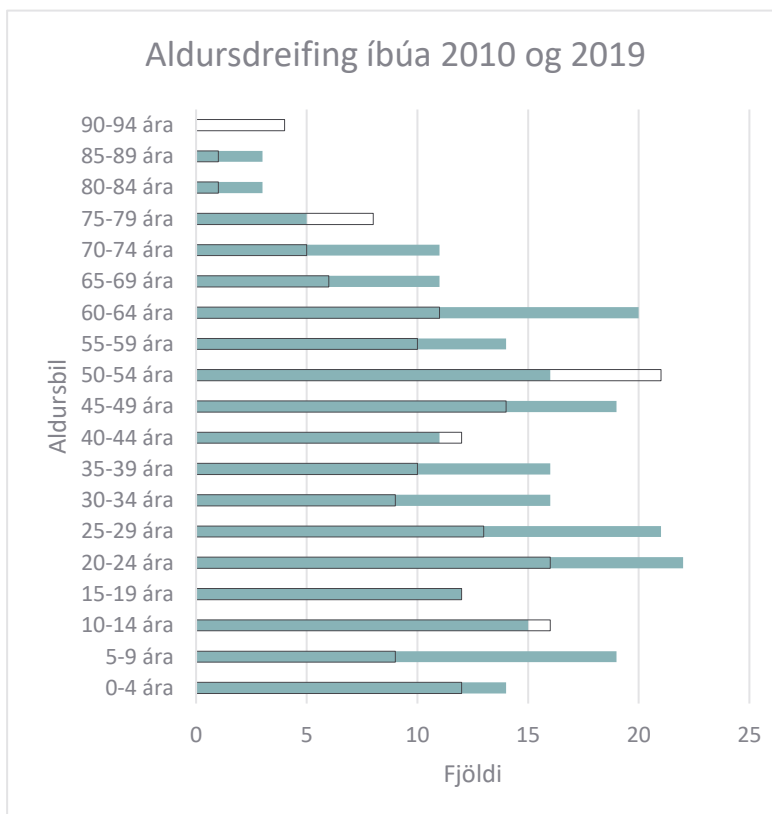
Á mynd 2 er íbúafjöldi í Ásahreppi framreiknaður m.v. áætlaða meðalfjölgun á landinu öllu, svokallaða lág-, mið- og háspá frá Hagstofunni. Miðað við háspá verður fjöldi íbúa 285 við lok skipulagstímabilsins, árið 2032. Ef hins vegar fjölgunin héldist um 30% yrði fjöldi íbúa 367. Ólíklegt er að þessi fjölgun haldi áfram enda hefur íbúafjöldi aðeins sveiflast til og sum ár hefur íbúum fækkað.

Í Áfangastaðaáætlun fyrir Suðurland kemur fram að 79% íbúa voru með íslenskt ríkisfang og 21% íbúa með erlent ríkisfang⁴. Hluti íbúa með erlent ríkisfang vinnur í ferðaþjónustu eða tengt hestamennsku. Fjöldi þeirra á hverjum tíma fer því að einhverju leyti eftir stöðu ferðaþjónustunnar og fjölda ferðamanna.

⁴ (Markaðsstofa Suðurlands, Ferðamálastofa, e.d.).

2.2.1 Aldursdreifing íbúa

Í spá Hagstofunnar er gert ráð fyrir að talsverðar breytingar verði á aldurssamsetningu landsmanna á næstu áratugum og er talið að aldraðir verði hlutfallslega fleiri á landsvísu. Á mynd 3 er sýnd aldurssamsetning íbúa í Ásahreppi árið 2010 og 2019⁵. Íbúum hefur fjölgað á flestum aldersbilum.

MYND 3. Samanburður á aldurssamsetningu íbúa í Ásahreppi árið 2010 (svartar súlur) og 2019 (bláar súlur)⁶.

⁵ (Hagstofan 2019).

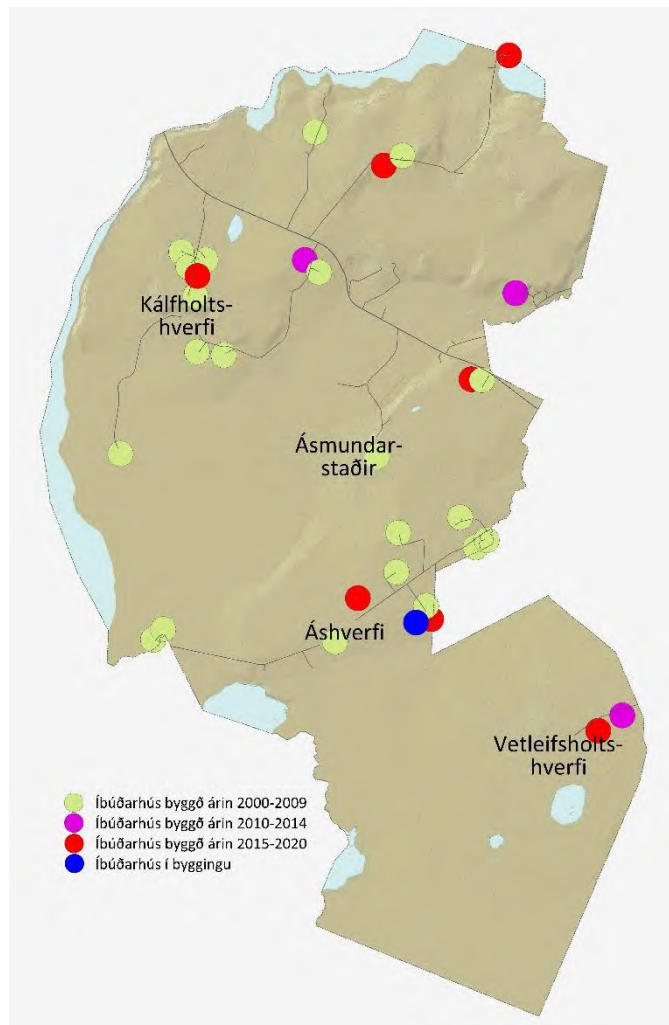
⁶ (Hagstofan 2019).

2.2.2 Íbúðar- og frístundahús

Ekkert þéttbýli er í sveitarfélaginu þannig að sú uppbygging sem á sér stað er ýmist í tengslum við kynslóðaskipti á jörðum eða að lóðum/spildum er skipt út úr jörðum og seldar.

Árið 2010 voru skráð 80 íbúðarhús í Ásahreppi hjá Þjóðskrá. Árið 2018 voru þau orðin 94. Skipting íbúða er 85 einbýlishús, 4 tvíbýli og 2 íbúðir sem eru ekki nýttar sem íbúðarhúsnæði. Árið 2010 voru skráð 35 frístundahús hjá Þjóðskrá og 34 árið 2018.

Í Lögbýlaskrá 2018 eru skráð 67 lögbýli og 3 jarðir eru skráðar í eyði⁷. Einhver hluti íbúðarhúsa eru ekki lögbýli. Á mynd 4 er sýnd staðsetning þeirra íbúðarhúsa sem byggð voru í Ásahreppi á árunum 2000 - 2020.

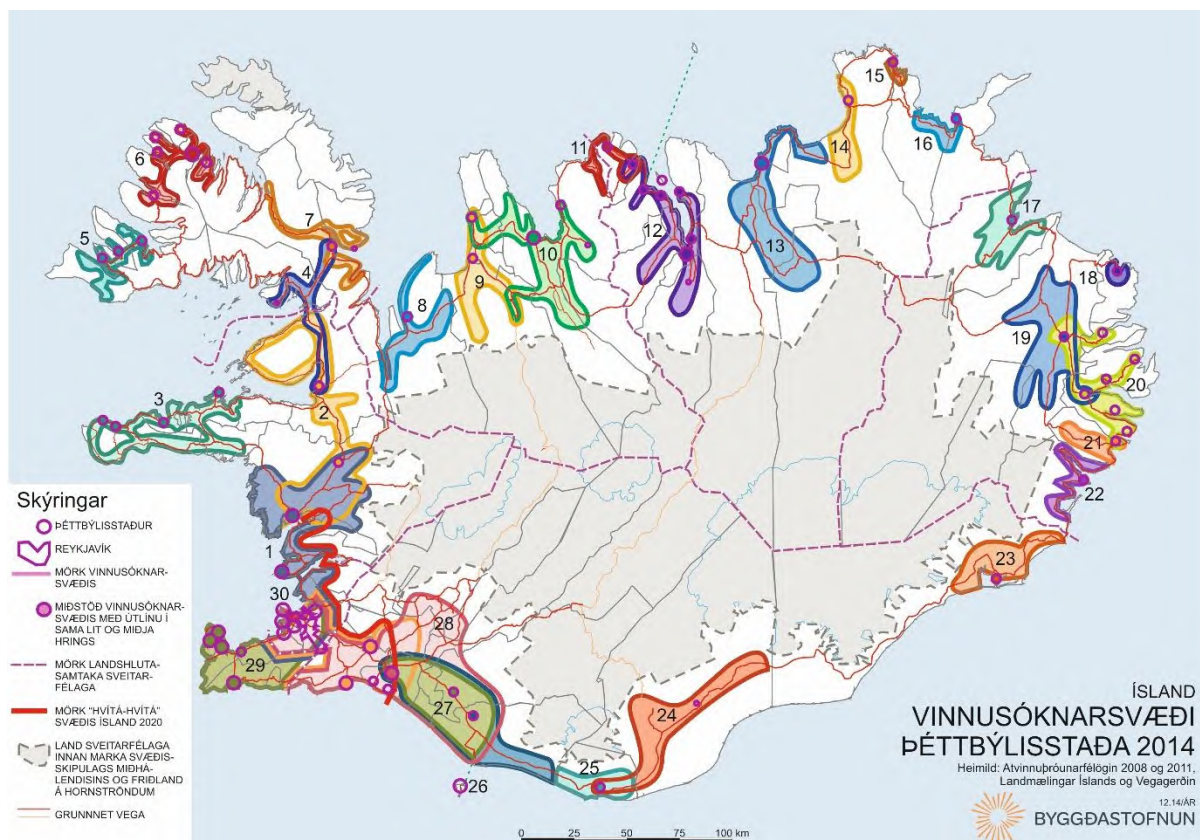

MYND 4. Íbúðarhús byggð á árunum 2000-2020.

2.3 Atvinnulíf

Vinnusóknarsvæði fyrir Ásahrepp, skv. skilgreiningu Bygðastofnunar árið 2014, er í grófum dráttum frá Skógum í austri og Selfossi í vestri (mynd 5). Vinnusóknarsvæði er það svæði sem fólk sækir daglega milli heimilis og vinnustaðar og er áætlað af Bygðastofnun og atvinnuþróunarfélögum. Torsótt er að fá gögn um atvinnumál á grunni sveitarfélaga og því er erfitt að fá heildarmynd af skiptingu atvinnu eftir greinum innan sveitarfélagsins eða fjölda starfa í einstökum greinum. Starfsumhverfi hinna ýmsu atvinnugreina hefur breyst mikið undanfarna áratugi, sem og búsetumynstur á Íslandi. Ásahreppur hefur lengst af verið dæmigert dreifbýlissamfélag með landbúnað sem aðalatvinnugrein. Samhliða fækkun starfa í landbúnaði á landsvísu hafa komið til ný atvinnutækifæri. Þeir þættir sem líklega hafa hvað mest áhrif á þróunina er fjölgun ferðamanna sem m.a. veldur því að ferðaþjónusta er orðin veigameiri þáttur í atvinnulífinu. Þá sækir talsverður fjöldi íbúa atvinnu utan heimilis.

⁷ (Þjóðskrá Íslands 2019).

MYND 5. Vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaða 2014 ⁸.

Samtök Sunnlenskra sveitarfélaga hafa unnið greiningu á stöðu og þróun atvinnulífs á Suðurlandi, með sérstakri áherslu á ferðapjónustu⁹. Í greiningunni kemur fram að árið 2009 voru 9 einstaklingar í Ásahreppi sem höfðu ferðapjónustu að aðalstarfi. Árið 2019 voru þeir orðnir 21.

Í töflu 1 er vægi nokkurra atvinnuvegaflokka sýnt út frá heildarlaunum.

TAFLA 1. Ferðapjónustan 2019. Heildarlaun - vægi atvinnuvegaflokks innan sveitarfélags.

SVÆÐI	GISTING	MENNINGAR- STARFSEMI	SKAPANDI LISTIR OG AÐFREYING	SKRIFSTOFU- VINNA	VEITINGAR	ÞJÓNUSTUSTARFSEMI TENGD FLUTNINGUM Á LANDI
Ásahreppur	57,0%	1,2%	0,8%	24,2%	5,8%	11,1%
Suðurland	43,7%	5,2%	0,6%	13,6%	19,7%	4,2%

Árið 2018 var hlutfall ferðapjónustu af heildartekjum í Ásahreppi 19,9%. Árið 2019 voru 91 fyrirtæki í Ásahreppi, þar af voru 11 í ferðapjónustu.

⁸ (Byggðastofnun 2014).

⁹ (Hrafn Sævaldsson 2020).

2.3.1 Landbúnaður

Landbúnaður er megin landnotkun í Ásahreppi og er stundaður í einhverri mynd á flestum jörðum. Landbúnaður hefur breyst á undanförunum árum í þá veru að þó búskapur sé stundaður á jörðum er algengast að bændur stundi einnig aðra vinnu. Samkvæmt landsskipulagsstefnu er gert ráð fyrir að skipulag í dreifbýli gefi kost á fjölbreyttri nýtingu lands, s.s. til ræktunar, ferðaþjónustu og útivistar í sátt við náttúru og landslag. Landnotkun styðji við búsetu og samfélag í dreifbýli með langtímasýn um ráðstöfun lands til nýtingar og verndar og samþættri stefnu um byggðapróun. Einnig er gert ráð fyrir að flokkun landbúnaðarlands sé lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum¹⁰.

Um land bújarða á landbúnaðarsvæðum gilda ákvæði jarðalaga nr. 81/2004 og ábúðarlaga nr. 80/2004, og eftir atvikum ákvæði annarra laga.

Á hluta landbúnaðarlands eru kvaðir sem taka þarf tillit til við nýtingu lands s.s. vegna vatnsverndar, svæða á náttúruinjasrá og hverfisverndar vegna náttúru- og söguminja.

Árið 2020 voru 3 kúabú í Ásahreppi. Á um 15 býlum er hestamennska og hrossarækt stór hluti af starfsemi býlisins. Árið 2017 voru sauðfjárbú 20 talsins, þar af voru 5 með yfir 200 kindur.

2.3.2 Flokkun landbúnaðarlands

Í tengslum við gerð aðalskipulags var landbúnaðarland flokkað í sveitarfélaginu.

Niðurstaða flokkunar, samkvæmt aðferðarfræði sem kynnt er í minnisblaði þessu, gefur til kynna að um 5.390 ha lands í sveitarfélaginu falli undir flokk I, úrvals ræktunarland og 6.065 ha falla undir flokk II, gott ræktunarland. Stærð landsvæða fyrir hvern flokk og hlutfall af heildar landsvæði sveitarfélagsins má sjá í töflu 2.

TAFLA 2. Flokkun landbúnaðarlands í byggð og á afrétti.

FLOKKUR	STÆRD (HA)	HLUTFALL AF STÆRD
Flokkur I - Úrvals ræktunarland	~ 5.430	2%
Flokkur II - Gott ræktunarland	~ 6.068	2%
Flokkur III - Blandað land	~ 221	0,1%
Flokkur IV - Illræktanlegt / óræktanlegt land	~ 287.285	96%

Stór hluti sveitarfélagsins, eða um 95% af landsvæði þess, er innan marka miðhálandis Íslands. Ef einungis er litið til landsvæðis í byggð má sjá að um 83% af landsvæði í byggð fellur undir flokka I og II sem er úrvals ræktunarland og gott ræktunarland (tafla 3).

¹⁰ (Alþingi Íslands 2016).

TAFLA 3. Flokkun landbúnaðarlands í byggð.

FLOKKUR	STÆRÐ (HA)	HLUTFALL AF STÆRÐ
Flokkur I - Úrvals ræktunarland	~ 5.430	39,3%
Flokkur II - Gott ræktunarland	~ 6.068	43,9%
Flokkur III - Blandað land	~ 153	1,1%
Flokkur IV - Illræktanlegt / óræktanlegt land	~ 2.166	15,7%

Skilgreining á flokkum:

- **Flokkur I - Úrvals ræktunarland:** Engar eða mjög litlar takmarkanir eru á notkun landsins til ræktunar. Því sléttara og því lægra í landi því betra. Vistgerðir og jarðvegsgerðir henta mjög vel til ræktunar, æskilegt er að jarðvegsdýpt sé sem mest, sem minnst af grjóti og raki sé hæfilegur.
- **Flokkur II - Gott ræktunarland:** Litlar takmarkanir eru á notkun landsins til ræktunar en þó meiri en í flokki I. Landið getur verið í meiri halla og/eða legið hærra í landi en í flokki I. Þá geta jarðvegsgerðir og vistgerðir verið aðeins lakari en í flokki I, til dæmis aðeins minni jarðvegsdýpt, meiri líkur á grjóti eða landið verið blautara.
- **Flokkur III - Blandað land:** Takmarkanir geta haft áhrif á notkun landsins til ræktunar. Halli getur til að mynda verið meiri en í flokkum I og II eða landið legið hærra yfir sjó. Vistgerðir og jarðvegsgerðir geta verið lakari en í flokkum I og II, m.a. vegna minni jarðvegsdýptar, grýttis jarðvegs og/eða bleytu. Land hentar yfirleitt vel til beitar og jafnvel til skógræktar og getur í sumum tilvikum hentað til túnræktar.
- **Flokkur IV - Illræktanlegt / óræktanlegt land:** Takmarkanir útiloka landið frá ræktun. Á svæðinu geta verið vistgerðir og/eða jarðvegsgerðir sem eru óræktanlegar, halli lands getur verið of mikill eða landið legið of hátt yfir sjó. Þetta getur einnig verið manngert umhverfi eins og þéttbýli eða vegir. Landið getur oft hentað til útivistar og í sumum tilvikum til beitar. Í þessum flokki er mjög blautt votlendi.

Flokkun landbúnaðarlands í Ásahreppi er sýnd á skýringarupprætti 1 í viðauka.

Aðferð

Við greiningu og flokkun landbúnaðarlands er stuðst við fjölpátta ákvarðanagreiningu í landupp-lýsingakerfi (e. *GIS based Multi Criteria Decision Analysis*). Aðferðin er í grunninn staðarvalsgreining sem hefur það að markmiði að finna hentugasta svæðið fyrir ræktun með tilliti til viðmiða sem hafa áhrif á hæfi svæða. Aðferðin er byggð á MS ritgerð Guðrúnar Láru Sveinsdóttur¹¹. Í ritgerðinni nýtti hún aðferðina við flokkun landbúnaðarlands í Rangárþingi eystra. Við greiningu og flokkun á landi er byggt á fyrirliggjandi, aðgengilegum landupplýsingagögnum sem ná yfir allt land sveitarfélagsins. Þau eru:

- Vistgerðakort Náttúrufræðistofnunar Íslands
- Jarðvegskort Landbúnaðarháskóla Íslands
- ArcticDEM landhæðarlíkan frá Landmælingum Íslands
 - Landhalli

¹¹ (Guðrún Lára Sveinsdóttir 2020).

- Hæð yfir sjó

Viðmið

Við flokkun og greiningu er stuðst við tvær tegundir viðmiða:

- Áhrifapætti, sem eru þættir sem hafa áhrif á nýtingu svæðis til ræktunar en koma ekki í veg fyrir hana.
- Takmarkanir, eru þættir sem koma í veg fyrir að unnt sé að nýta svæði til ræktunar.

Þau viðmið, áhrifapættir og takmarkanir, sem byggt er á í flokkun landbúnaðarlands má sjá í töflu 4.

TAFLA 4. Viðmið sem notuð eru í rannsókninni.

TAKMARKANIR	ÁHRIFAPÆTTIR
Vistgerðir sem ekki henta til ræktunar - Hraun og grjót - Ár og vötn - Jöklar - Þéttbýli og manngert umhverfi	Vistgerðir sem henta til ræktunar, hentugleiki er mismunandi eftir vistgerðum
Jarðvegsgerðir - Óræktanlegar jarðvegsgerðir	Jarðvegsgerðir sem henta til ræktunar, hentugleiki er mismunandi eftir jarðvegsgerðum
Landhæðarlíkan - Landhalli => 25% - Hæð yfir sjó => 300 m	Landhæðarlíkan - Landhalli < 25% hefur mismikla hæfni til ræktunar - Hæð yfir sjó < 300 m hefur mismikla hæfni til ræktunar

Hentugleiki eiginda innan áhrifapátta geta verið mismunandi, þannig henta t.d. mismunandi jarðvegsgerðir misvel til ræktunar og það sama á við um mismunandi vistgerðir, hæð yfir sjó og landhalla. Til að draga fram mismunandi hentugleika fá eigindi innan viðkomandi áhrifapátta hæfisgildi á bilinu 0 (hentar ekki) til 10 (hentar best). Hæfisgildi er sett fram í töflum 5 til 8.

TAFLA 5. Áhrifapátturinn landhæð og hæfisgildi eiginda.

HÆÐ YFIR SJÓ	HÆFISGILDI
< 100 m	10
100-200 m	8
200-300 m	5

TAFLA 6. Áhrifapátturinn jarðvegsgerð og hæfisgildi eiginda.

JARÐVEGSGERÐ	HÆFISGILDI
Brúnjörð	10
Votjörð og Brúnjörð	
Svartjörð	

TAFLA 7. Áhrifapátturinn vistgerðir og hæfisgildi eiginda.

VISTGERÐ	HÆFISGILDI	VISTGERÐ	HÆFISGILDI
Língresis- og vingulvist	10	Hrossanálarvist	7
Tún og akurlendi		Mosamóavist	
Blómgresisvist		Uppgræðslur	
Grasengjavist	9	Fjalldrapamóavist	6
Grasmóavist		Brokflóavist	
Skógarkerfill		Fléttumóavist	
Snarrótarvist		Hraungambravist	
Grasmelavist	8	Mosamelavist	5
Lyngmóavist á láglendi		Starungsmýravist	
Runnamýravist á láglendi		Flagmóavist	
Víðikjarrvist		Melagambravist	
Alaskalúpína	7	Moldavist	5
Auravist		Skógrækt	
Bugðupuntsvist		Stinnastaravist	

TAFLA 8. Áhrifapátturinn landhalli og hæfisgildi eiginda.

LANDHALLI	HÆFISGILDI
0-5%	10
5-10%	9
10-15%	8
15-20%	6
20-25%	5

Vægi áhrifapátta

Áhrifapættir eru ólíkir og hafa mismikil áhrif á hæfi til ræktunar, áhrifapáttum er því úthlutað vægi sem skilgreinir mikilvægi viðkomandi áhrifapáttar í samanburði við aðra áhrifapætti. Til að meta vægi áhrifapátta er notuð aðferð sem kallast *Analytic Hierarchy Process* þar sem áhrifapættir eru metnir með samanburðar-matrixu. Vægi áhrifapátta má sjá í töflu 9.

TAFLA 9. Vægi áhrifapátta sem notað er við útreikninga og flokkun.

	VISTGERÐIR	JARÐVEGSGERÐIR	LANDHALLI	HÆÐ YFIR SJÓ
Vægi	56,6%	16,4%	6,0%	21,0%

Niðurstaða

Niðurstaða flokkunar landbúnaðarlands er fengin með því að leggja alla áhrifapættina saman að teknu tilliti til vægis þeirra og draga svo takmarkanir frá. Niðurstaða er sett fram á hæfiskorti þar sem svæði fá hæfiseinkunn á bilinu 0 – 10. Svæði sem fá gildið 10 henta mjög vel til ræktunar en 0 þýðir að svæðið sé talið óræktanlegt. Þetta hæfiskort er grundvöllur flokkunar landbúnaðarlands þar sem svæðum er skipt í 4 flokka eftir hæfiseinkunn:

Flokkur I er úrvals ræktunarland þar sem litlar eða engar takmarkanir eru fyrir ræktun. Flokkurinn inniheldur því aðeins þau svæði sem fá bestu hæfiseinkunnina, á bilinu 9,5 – 10.

Flokkur II er gott ræktunarland og nær yfir svæði með hæfisgildi á bilinu 7,5 – 9,5.

Flokkur III er blandað land, s.s. beitar- og/eða skógræktarland en getur í sumum tilvikum hentað til túnræktar. Hæfiseinkunn í þessum flokki er á bilinu 5 – 7,5.

Flokkur IV er illræktanlegt til óræktanlegt land, það eru svæði sem fá verstu hæfiseinkunn, þ.e. á bilinu 0 – 5 og eru því talin vera mjög léleg eða svo blaut að þau eru illræktanleg.

Ávinningur og annmarkar

Einn helsti kosturinn við að nýta þessa aðferðafræði við flokkun á landbúnaðarlandi er að unnt er að ná yfir stór landsvæði á nokkuð einfaldan og hagkvæman hátt. Þessi aðferð býður einnig upp á að taka tillit til samlegðaráhrifa þeirra áhrifapátta sem liggja til grundvallar flokkuninni. Með því að leggja saman áhrifapætti með tilliti til vægis þeirra eru svæði ekki endilega útilokuð þó svo þau séu talin mjög léleg með tilliti til ákveðins áhrifapátta, ef aðrir áhrifapættir benda til þess að um gott ræktunarland sé að ræða. Þannig geta t.d. svæði ofan tiltekinnar hæðar yfir sjó eða í tilteknum landhalla, sem talinn er óaskilegur, verið gott ræktunarland, ef öll önnur viðmið benda til þess að svæðið sé mjög gott til ræktunar. Niðurstaða flokkunar landbúnaðarlands með þessari aðferð er því ekki háð tilteknum skilyrðum, eins og að besta landið verði að vera neðan við tiltekna hæð yfir sjó eða á tilteknu landhallabili, heldur er tekið mið af fleiri viðmiðum sem hafa áhrif á hæfni landsins og horft á þau öll samtímis.

Helsti annmarki við aðferðina tengist nákvæmni gagnanna. Vistgerðakort og jarðvegskort eiga það sameiginlegt að vera unnin að miklu leyti með fjarkönnun þó að vettvangsathuganir séu líka veigamikill þáttur í vinnslu þeirra. Jarðvegskort af svæðinu er gefið út í mælikvarðanum 1:250.000 en vistgerðakort í 1:25.000. Þegar þessi gögn eru færð í sömu upplausn er eðlilegt að nokkur alhæfing og einföldun eigi sér stað. Því verður að hafa nákvæmni og áreiðanleika grunngagnanna í huga þegar niðurstöður úr flokkun sem þessari eru túlkaðar, því niðurstaðan getur aldrei orðið nákvæmari en gögnin sem notuð eru.

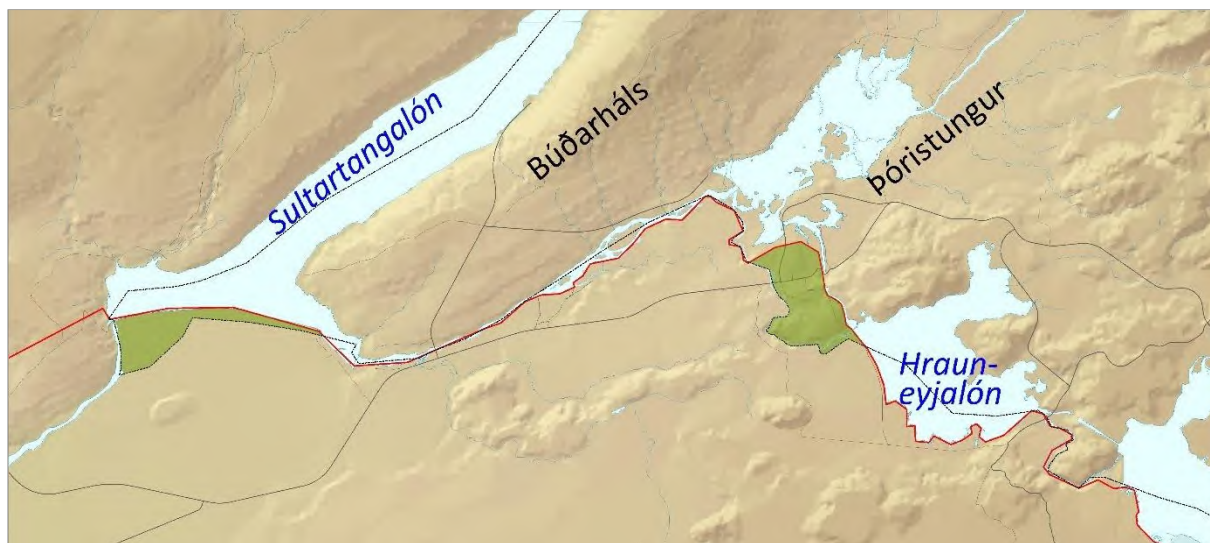
2.3.3 Skógrækt- og landgræðsla

Á afréttinum er unnið að uppgræðslu vegna vottunar (gæðastýringar í sauðfjárrækt) samhliða sumar- beit sauðfjár. Miðað er að því að styrkja og endurheimta vistkerfi og stöðva jarðvegseyðingu. Einn hluti af gæðastýringunni snýr að beitartíma á afréttinum.

Hekluskógaverkefnið er uppgræðslu- og skógræktarverkefni til endurheimtar skóga. Hekluskógar ná yfir Þjórsárdal, efri hluta Rangárvalla og Landsveitar. Sultartangi og nágrenni Hrauneyjafossvirkjunar eru þau svæði í Ásahreppi sem eru innan Hekluskóga (mynd 6).

Eitt skógræktarsvæði er í byggð og er skógrækt þar undir merkjum Suðurlandsskóga. Auk þess er skjól-beltarækt víða og trjágróður í kringum bæi til skjólmyndunar.

Í stefnu fyrir skógrækt sem ber heitið *Skógar á Íslandi, stefna á 21. öld*¹², kemur fram að markmiðið sé að tífalda skógarþekju landsins fyrir aldamótin 2100 sem þýðir að þeir muni þekja a.m.k. 12% af flatarmáli landsins. Í lögum um skógrækt á lögbýlum nr. 95/2006 segir í markmiðum að stefnt skuli að því að skógar þeki a.m.k. 5% af flatarmáli neðan 400 m hæðar yfir sjó í hverjum landshluta.

MYND 6. Grænu svæðin eru sá hluti Hekluskóga sem eru innan Ásahrepps. Mörk Hekluskóga eru sýnd með rauðri línu.

2.3.4 Ferðaþjónusta

Í Landsskipulagsstefnu 2015-2026 er gert ráð fyrir að ferðaþjónusta verði eflað en um leið verði þau gæði sem eru undirstaða hennar varðveitt. Uppbygging ferðamannaaðstöðu á miðhálandinu stuðli að góðri aðstöðu ferðamanna, en jafnframt verði gætt að því að óbyggðaupplifun og náttúrugæði skerðist sem minnst vegna mannvirkja og umferðar.

Landsskipulagsstefna gerir ráð fyrir að fjallaskálar á afrétti sveitarfélagsins séu í flokki afþreyingar- og ferðamannasvæða. Jaðarmiðstöðvar eru við meginleiðir inn á hálendið og þar er gert ráð fyrir rekstri gistiaðstöðu og alhliða þjónustu fyrir ferðamenn, með möguleika á ferðaþjónustu allt árið. Skálasvæði eru í góðu vegasambandi. Gert er ráð fyrir samfelldri þjónustu yfir sumarið og möguleika á einhverri

¹² (Jón Loftsson, o.fl. 2013).

starfsemi yfir vetrartímann. Þjónustustarfsemi í fjallaseljum getur falist í rekstri gistiskála og tjaldsvæðis auk fræðslu og eftirlits. Við ákvörðun um staðsetningu fjallaselja skal tekið mið af því að fjarlægð milli jaðar- og hálendismiðstöðva, skálasvæða og fjallaselja sé jafnan hæfileg dagleið fyrir göngufólk¹³.

Í Áfangastaðaáætlun Suðurlands 2018-2021 kemur fram að helstu atvinnuvegir í Ásahreppi séu landbúnaður og ferðaþjónusta¹⁴. Helstu áskoranir í ferðaþjónustu eru að styrkja þarf grunnþjónustu og innviði. Þörf er á betri samgöngum til að ferðamenn dreifist betur. Ferðaþjónustan þarf að byggjast upp í sátt við íbúa og huga þarf að heildrænni uppbyggingu áningarstaða. Efla þarf upplýsingagjöf og fræðslu til starfsmanna í ferðaþjónustu og ferðamanna¹⁵.

Samtök Sunnlenskra sveitarfélaga hafa unnið greiningu á stöðu og þróun atvinnulífs á Suðurlandi, með sérstakri áherslu á ferðaþjónustu¹⁶. Í greiningunni kemur fram að árið 2019 voru 21 einstaklingur sem hafði ferðaþjónustu að aðalstarfi.

Árið 2019 voru 6 staðir í byggð með rekstrarleyfi fyrir gistingu í flokki II eða V skv. reglugerð um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald nr. 1277/2017¹⁷. Alls er gisting fyrir um 110 gesti. Nokkrir staðir eru með heimagistingu sem fellur undir flokk I í reglugerðinni. Auk þess er seld gisting í nokkrum skálum á afréttinum og er gisting fyrir um 170 gesti. Vegna þess hve gististaðir eru fáir í sveitarfélaginu er ekki hægt að tryggja rekjanleika gagnanna og því fást ekki upplýsingar frá Hagstofunni um fjölda gistinátta. Fjöldi gistinátta í nokkrum skálum á afréttinum er sýndur á mynd 7, upplýsingar eru fengnar frá rekstraraðilum.

Samkvæmt lögum um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald nr. 85/2007 m.s.br. (Alþingi Íslands, 2007b), sem einnig fylgir reglugerð nr. 1277/2016, eru gististaðir flokkaðir í eftirfarandi 4 flokka sem tekur mið af því hvort og hvernig boðnar eru veitingar í mat og/eða drykk (tafla 10).

Nánar er fjallað um ferðaþjónustu í Ásahreppi í skýrslunni „Ferðaþjónusta í Ásahreppi. Staða og tækifæri“¹⁸.

TAFLA 10. Yfirlit yfir tegund gististaða skv. reglugerð.

FLOKKUR	TEGUND
Flokkur I	Heimagisting
Flokkur II	Gististaður án veitinga
Flokkur III	Gististaður með veitingum en þó ekki áfengisveitingum
Flokkur IV	Gististaður með áfengisveitingum

¹³ (Ferðamálastofa 2016).

¹⁴ (Markaðsstofa Suðurlands, Ferðamálastofa, á.á).

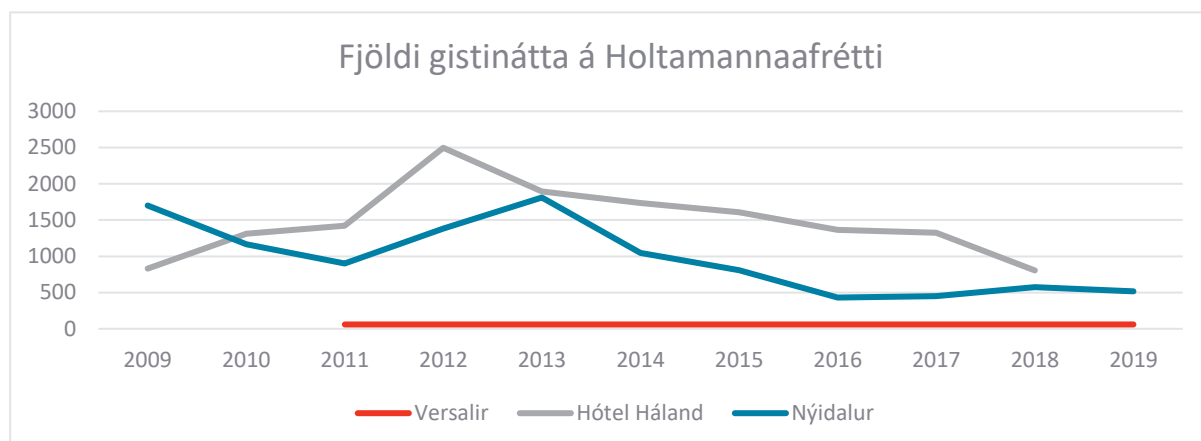
¹⁵ (Markaðsstofa Suðurlands, Ferðamálastofa, á.á).

¹⁶ (Hrafn Sævaldsson 2020).

¹⁷ (Sýslumenn 2019).

¹⁸ (Ingibjörg Sveinsdóttir, o.fl. 2021).

Gisting af ýmsum toga er innan svæðisins s.s. gistiheimili, heimagisting og gisting í fjallaskálum.

MYND 7. Gistinætur í Nýjadal, Versölum og Hótel Hálandi. (Upplýsingar frá rekstraraðilum).

2.3.5 Iðnaðarsvæði

Í byggð eru iðnaðarsvæði fyrir pauleldi kjúklinga, verktakastarfsemi og tengivirki háspennulínu.

Á vatnasviði Þjórsár og Tungnaár eru sex vatnsaflsvirkjanir og eru mannvirki fimm þeirra að hluta til eða öllu leyti á Holtamannaafrétti. Þær eru eftirtaldar: Sultartangavirkjun, Búðarhálsvirkjun, Hrauneyjafossvirkjun, Sigölduvirkjun og Vatnsfellsvirkjun. Vatni til miðlunar er safnað í uppistöðulónin Sultartangalón, Þórisvatn, Sauðafellslón, Kvíslaveitu og Hágöngulón. Að auki eru minni miðlunarmannvirki við hverja virkjun; Bjarnarlón, Sporðöldulón, Hrauneyjalón, Krókslón og Vatnsfellslón¹⁹. Frá virkjununum liggja háspennulínur til byggða á Suðurlandi og á höfuðborgarsvæðið. Virkjanir og miðlunarlón á afréttinum eru sýnd á skýringarupprætti 2 í viðauka.

2.3.6 Efnistökusvæði

Flestar námur í sveitarfélaginu eru nýttar til vegagerðar. Gott burðarefni er vandfundið í einhverju magni og því eru námur margar en efnismagn fremur lítið.

Nokkrar námur á hálendinu eru nýttar í þágu orkuvinnslu. Gert er ráð fyrir nokkrum efnistökusvæðum á afréttinum og eru þær hugsaðar til endurbóta á vegum. Æskilegt er að nýta það efni sem best er fallið til vegagerðar sem næst notkunarstað og taka efni þar sem efnistaka hefur hvað minnst umhverfisáhrif. Öll efnistökusvæði skulu hafa framkvæmdaleyfi og taka mið af lögum og reglugerðum sem um efnistöku gilda. Efnistaka kann að vera tilkynningaskyld til Skipulagsstofnunar.

¹⁹ (Landsvirkjun.is á.á).

2.3.7 Óbyggð svæði

Holtamannaafréttur er að stærstum hluta skilgreindur sem óbyggt svæði. Beitarnot eru almennt heimil á óbyggðum svæðum, en beitarnýting á sér lengsta hefð á hálendinu. Dregið hefur úr beitarálagi á síðustu áratugum vegna breytinga á búskaparháttum. Í samvinnu við bændur og Landgræðsluna er unnið að beitarstjórn og uppgræðslu á viðkvæmustu svæðum afréttarins.

Afrétturinn er allur innan þjóðlendu og ofan hálendismarka, eins og þau voru skilgreind í svæðisskipulagi miðhálandisins.

2.4 Samgöngur

Suðurlandsvegur nr. 1 liggur þvert í gegnum sveitarfélagið og Sprengisandsleið eftir endilöngum afréttinum. Í töflunni hér að neðan sést að umferð um Suðurlandsveg hefur aukist gríðarlega en minna á öðrum vegum og á hálendinu. Í byggðinni eru sýndar tölur fyrir ÁDU eða ársdagsumferð, sem er meðalumferð á dag yfir árið. Á afréttinum eru sýndar tölur fyrir sumardagsumferð, SDU, sem er meðalumferð á dag í júní, júlí, ágúst og september.

TAFLA 11. Umferð í byggð og á afréttinum árin 2010 og 2018²⁰.

VEGUR	UMFERÐ 2010	UMFERÐ 2018
Suðurlandsvegur austan Þjórsár	ÁDU 2533	ÁDU 4200
Heiðarvegur 284	ÁDU 71	ÁDU 75
Sprengisandsleið 26 við Hrauneyjar	SDU 208	SDU 250
Sprengisandsleið F26 við Vatnsfell	SDU 40	SDU 45
Sprengisandsleið F26 við Nýjadal	SDU 29	SDU 35
Veiðivatnaleið F228	SDU 42	SDU 50
Jökulheimavegur F229	SDU 4	SDU 5
Fjallabaksleið nyrðri 208 við Sigöldu	SDU 93	SDU 275

Umferð um Suðurlandsveg kallar á að skoða þarf breikkun vegarins til að tryggja betur öryggi vegfarenda. Í gildandi aðalskipulagi er gert ráð fyrir að Suðurlandsvegur verði 2+1 vegur. Einnig þurfa vistvænar samgöngur að vera öflugar og mikilvægt að möguleiki sé að nýta hjólreiðar til að sækja vinnu ásamt því að reiðhjólástígar nýtist til útivistar og fyrir ferðamenn.

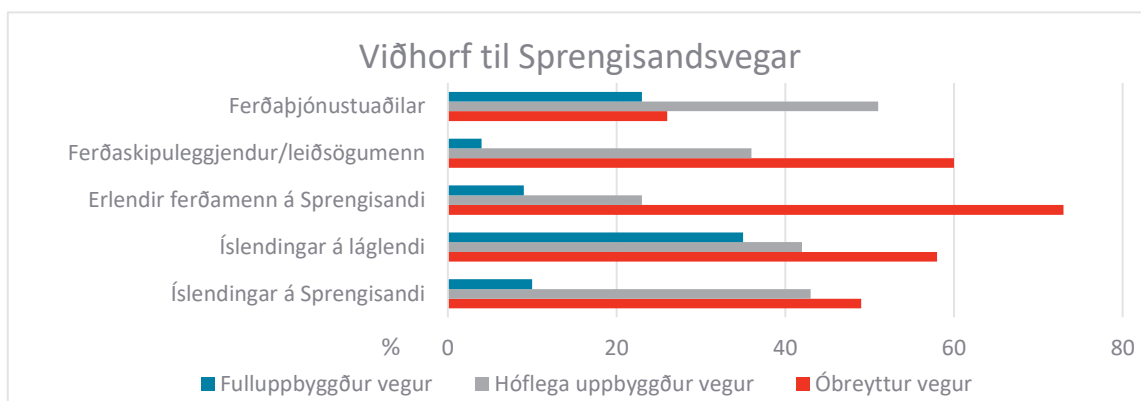
Í gildandi skipulagi er gert ráð fyrir greiðfærum vegi yfir Sprengisand og að hann liggi nokkuð vestar en núverandi vegur.

²⁰ (Vegagerðin 2019).

2.4.1 Könnun á viðhorfi til Sprengisandsleiðar

Í janúar 2015 kom út skýrsla sem Rannsóknir og ráðgjöf ferðapjónustunnar (RRF) vann fyrir Landsnet og Vegagerðina í tengslum við hugmyndir um lagningu raflínu og nýs vegar yfir Sprengisand. Skýrslan nefnist *Sprengisandslína og Sprengisandsleið. Kannanir meðal ferðamanna og fagfólks í ferðamennsku*²¹. Í skýrslunni var m.a. spurt um viðhorf til Sprengisandsvegar og mismunandi uppbyggingar á honum.

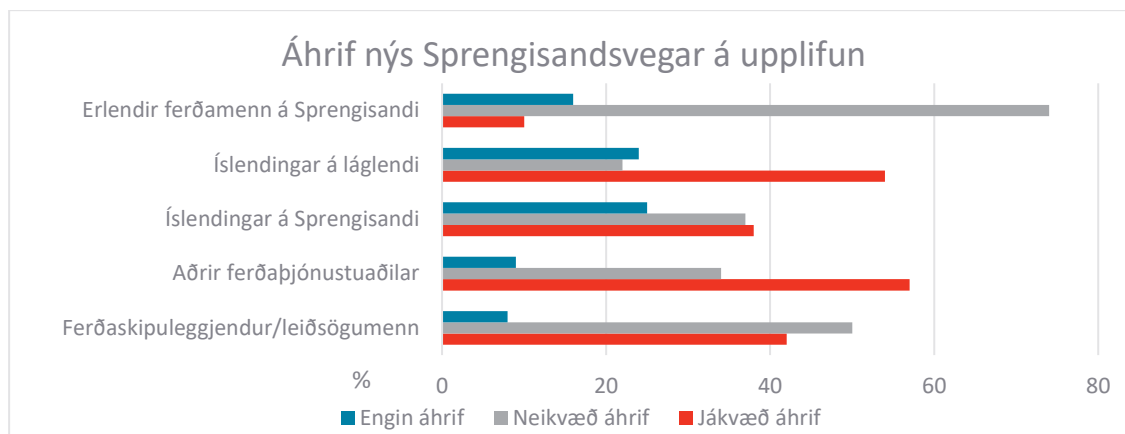
Aðilar sem reka ferðapjónustu beggja vegna Sprengisands vildu helst að vegurinn yrði hóflega uppbyggður samkvæmt niðurstöðum RRF. Um 35% Íslendinga á láglendi voru mjög eða frekar fylgjandi því að leggja fulluppbyggðan veg yfir Sprengisand (mynd 8).

MYND 8. Viðhorf til Sprengisandsvegar.

Nýr Sprengisandsvegur getur haft áhrif á upplifun ferðamanna af svæðinu en skv. niðurstöðum úr könnun RRF telja tæp 75% erlendra ferðamenna á Sprengisandi að slík framkvæmd muni hafa neikvæð áhrif á upplifun ferðamanna af svæðinu. Rúmur helmingur Íslendinga á láglendi telja hins vegar að það muni hafa jákvæð áhrif á upplifun af svæðinu. Afstaða Íslendinga á Sprengisandi er hins vegar athyglisverð, þar er nánast jafnt hlutfall sem telur að uppbygging vegar sé jákvæð og neikvæð og rúm 20% telja að hún hafi engin áhrif á upplifun. Tæp 60% ferðapjónustuaðila beggja vegna Sprengisandsvegar telja að uppbygging vegar hafi jákvæð áhrif á upplifun ferðamanna af svæðinu en helmingur ferðaskipuleggjenda og leiðsögumanna telja að vegabætur hafi neikvæð áhrif á upplifun (mynd 9).

²¹ (Rögnvaldur Guðmundsson 2015).

MYND 9. Áhrif nýs Sprengisandsvegar á upplifun.

2.4.2 Vegir í náttúru Íslands

Í 32. gr. laga um náttúruvernd, nr. 60/2013, segir að sveitarfélög skuli gera í aðalskipulagi skrá yfir vegi þar sem umferð vélknúinna ökutækja er heimil og hlýtur hún samþykkt samhliða afgreiðslu aðalskipulags eða breytinga á aðalskipulagi. Við mat á því hvort tilteknir vegir skuli tilgreindir í vegaskrá skal sérstaklega líta til þess hvort akstur á þeim sé líklegur til að raska viðkvæmum gróðri, valda jarðvegsrofi, hafa neikvæð áhrif á landslag, víðerni og ásýnd lands eða hafa að öðru leyti í för með sér náttúruspjöll. Einnig má líta til þess hvort um greinilegan og varanlegan veg sé að ræða, hvort löng hefð sé fyrir akstri á honum og hvort umferð á tilteknum vegi skuli takmarka við ákveðnar gerðir ökutækja, viss tímabil, náttúrufarslegar aðstæður eða við akstur vegna ákveðinna starfa. Vegirnir eru flokkaðir skv. reglugerð um vegi í náttúru Íslands nr. 260/2018. Flokkun vega er sýnd á skýringarupphráttum 3 og 4 í viðauka.

2.4.3 Göngu-, reið- og reiðhjólaleiðir

Byggð

Unnið er að því að Ísland verði hluti af EuroVelo verkefninu, en það er net langra reiðhjólaleiða víðsvegar um Evrópu. Leiðirnar í þessu neti þurfa að uppfylla ákveðin skilyrði, s.s. um hámarksútfærslu. Ein reiðhjólaleið á Íslandi er til skoðunar í þessu verkefni. Liggur hún frá Keflavíkurflugvelli til Seyðisfjarðar. Leiðin fylgir Suðurströndinni frá Keflavík og kemur á Suðurlandsveg við gömlu Þjósárbrú, fer þaðan um Heiðarveg, Hagaveg, Landveg og Árbæjarveg og fylgir síðan Suðurlandsvegi á Hvolsvöll²². Gert er ráð fyrir malbikaðri reiðhjólaleið með Suðurlandsvegi í gegnum sveitarfélagið, og nýtist hún sem hluti af EuroVelo leiðinni.

Afréttur

Holtamannaafreitur er áhugaverður til lengri og styttri gönguferða og hefur göngufólki farið fjölgandi. Á skipulagsupphrátti eru sýndar meginleiðir sem liggja á milli áningarstaða þar sem möguleikar eru eða verða á gístiaðstöðu og annarri þjónustu.

²² (Eva Dís Þórðardóttir og Gísli Rafn Guðmundsson 2014).

Afrétturinn er vel fallinn til lengri og skemmri útreiðatúra. Reiðleiðir eru eingöngu sýndar á svæðum sem eru taldar þola umferð hesta. Á skipulagsupprætti eru sýndar meginleiðir sem liggja á milli áningarstaða þar sem möguleikar eru eða verða á gístiaðstöðu og annarri þjónustu. Lögð er áhersla á að aðskilja reiðleiðir frá akandi umferð. Möguleiki er á að hjóla vegi og slóða á afréttinum.

2.5 Vernd

2.5.1 Náttúruvernd

Með verndarsvæðum er átt við svæði sem verndarkvaðir hvíla á, t.d. vegna náttúruverndar. Um náttúruverndarsvæði gilda ákvæði laga um náttúruvernd nr. 60/2013. Samkvæmt VIII kafla laganna eru flokkar friðlýstra svæða eftirtaldir:

- Náttúruvé
- Óbyggð víðerni
- Þjóðgarðar
- Friðlönd
- Náttúruvætti
- Landslagsverndarsvæði
- Verndarsvæði með sjálfbærri nýtingu náttúruauðlinda.

Tvö svæði í byggð eru á náttúruminjaskrá. Eru það Safamýri sem er mikilvægur viðkomustaður farfugla, og Sauðholtsnes sem er samfelld og lítt raskað mýrlendissvæði. Hluti af Friðlandi Þjórsárvera nær yfir afréttinn og einnig vestursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs. Verndarsvæði eru sýnd á skýringaruppráttum 9 og 10 í viðauka. Friðlýst svæði eru sýnd á skipulagsuppráttum.

TAFLA 12. Svæði á náttúruminjaskrá.

HEITI	LÝSING OG SKILMÁLAR
Safamýri nr. 728	Votlendi sunnan Flóðkeldu og Mýrarskurðar að Kálfalæk, ásamt Frakkavatni og Kringlutjörn. Að sunnan liggja mörk um Þríkeldur og Hesthólma. Gróðurmikil vötn og mýrlendi. Mikilvægur viðkomustaður farfugla.
Sauðholtsnes nr. 729	Svæðið afmarkast af Þjórsá að vestan, Steinslæk að austan og Miðási og Kálfalæk að norðan. Víðáttumiklar og lífríkar mýrar. Mikið og fjölbreytt fuglalíf.

2.5.2 Víðerni

Í 46 gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013 er fjallað um að heimilt sé að friðlýsa óbyggð víðerni og þá með það að markmiði að varðveita og viðhalda einkennum svæðisins. Í 5. gr. laganna eru óbyggð víðerni skilgreind sem; „svæði í óbyggðum sem er að jafnaði a.m.k. 25 km² að stærð eða þannig að hægt sé að njóta þar einveru og náttúrunnar án truflunar af mannvirkjum eða umferð vélknúinna farartækja og í a.m.k. 5 km fjarlægð frá mannvirkjum og öðrum tæknilegum ummerkjum, svo sem rafhlínur, orkuverum, miðlunarlónum og uppbyggðum vegum“. Ekki liggur fyrir skilgreining á hvað telst vera uppbyggður vegur en þó er ljóst að víða hafa vegir á hálendinu verið lagfærðir, lyft upp úr landi og jafnvel ár og lækir brúaðir/gerð ræsi. Landsskipulagsstefna gerir ráð fyrir að gönguskálar skerði ekki víðerni.

Almennt má segja að sú stefna sem sett er fram í aðalskipulaginu skerðir ekki óbyggð víðerni umfram það sem nú er. Þá ber að líta til þess að rykmengun vegna umferðar á þurrum dögum kann einnig að skerða víðernis- og óbyggðaupplifun. Víðerni eru sýnd á skýringaruppdrætti 5 í viðauka.

2.5.3 Sérstök vernd náttúrufyrirbæra

Samkvæmt 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013 þá njóta ákveðnar jarðmyndanir og vistkerfi sérstakrar verndar. Forðast ber að raska eftirtöldum vistkerfum og jarðmyndunum, nema brýna nauðsyn beri til:

- Votlendi 20.000 m² eða stærri, stöðuvötn og tjarnir, 1.000 m² að flatarmáli eða stærri og sjávarfitjar og leirur.
- Sérstæðir eða vistfræðilega mikilvægir birkiskógar og leifar þeirra þar sem eru m.a. gömul tré.
- Eldvörp, eldhraun, gervígígar og hraunhellar sem myndast hafa eftir að jökull hvarf af landinu á síðjökultíma.
- Fossar og nánasta umhverfi þeirra að því leyti að sýn að þeim spillist ekki, hverir og aðrar heitar uppsprettur ásamt lífríki sem tengist þeim og virkri ummyndun og útfellingum, þar á meðal hrúðri og hrúðurbreiðum²³.

Í byggð nýtur Urriðafoss verndar skv. lögunum, einnig er að finna nokkrar volgrur, votlendi og aðrar vistgerðir með hátt verndargildi. Á Holtamannafrétti eru fossar, hraun, gervígígar, háhitasvæði og votlendi sem njóta verndar.

Náttúrufyrirbæri sem njóta sérstakrar verndar eru sýnd á skýringaruppdráttum 5 og 6 í viðauka.

2.5.4 Hverfisvernd

Hverfisvernd er alhliða vernd sem getur tekið til náttúruminja, landslags eða fornleifa. Mörg þessara svæða hafa einnig nokkurt útivistargildi. Sveitarstjórn setur fram í aðalskipulagi hvaða þættir á viðkomandi svæði skulu njóta tiltekinnar verndar. Enn fremur hvaða réttindi og kvaðir eru samfara hverfisvernd og geta takmarkað framkvæmdir og landnotkun svæðisins.

2.5.5 Vatnsvernd

Vatnsverndarsvæði flokkast í þrjá flokka skv. 13. gr. reglugerðar nr. 796/1999 m.s.b. um varnir gegn mengun vatns. Flokkarnir eru brunnsvæði, grannsvæði og fjarsvæði²⁴.

Verndarákvæði brunnsvæða skv. 13. gr. laga um varnir gegn mengun vatns nr. 796/1999 eru þessi: „Brunnsvæði er næsta nágrenni vatnsbólsins. Það skal vera algjörlega friðað fyrir óviðkomandi umferð og framkvæmdum öðrum en þeim, sem nauðsynlegar eru vegna vatnsveitunnar. Heilbrigðisnefnd

²³ (Náttúrufræðistofnun Íslands á.á).

²⁴ (Umhverfissráðuneytið 1999).

getur, þar sem þörf krefur, krafist þess að svæðið skuli girt mannheldri girðingu, sem sé minnst 5 metra frá vatnsbóli“.

Utan við brunnsvæðið skal ákvarða grannsvæði vatnsbólsins og við ákvörðun stærðar þess og lögunar, skal taka tillit til jarðvegsþekju svæðisins og grunnvatnsstrauma sem stefna að vatnsbólinu. Verndarákvæði grannsvæða, skv. 13. gr. laga um varnir gegn mengun vatns nr. 796/1999, eru þessi: „Á grannsvæðum er óheimilt að nota eða hafa birgðir af efnum, sem geta mengað grunnvatn. Hér er m.a. átt við olíu, bensín, og skyld efni, salt, eiturefni til útrýmingar skordýrum eða gróðri og önnur efni sem geta mengað grunnvatn, auk efna sem sérstaklega eru tilgreind í reglugerð um neysluvatn. Ekki skal leyfa nýjar byggingar, sumarbústaði eða sambærilegar byggingar á svæðinu. Vegalagning, áburðarnotkun og önnur starfsemi skal vera undir ströngu eftirliti“.

Fjarsvæði liggur utan þess lands sem telst til brunnsvæða og grannsvæða vatnsbóla. Verndarákvæði fjarsvæða eru þessi skv. skv. 13. gr. laga um varnir gegn mengun vatns nr. 796/1999: „Þar sem vitað er um sprungur eða misgengi skal gæta fyllstu varúðar í meðferð efna sem talin eru upp undir grannsvæði vatnsbóla. Stærri geymslur fyrir slík efni eru bannaðar á svæðinu. Heilbrigðisnefnd getur gefið út frekari fyrirmæli varðandi umferð á þessu svæði, svo og um byggingu sumarhúsa og annarra mannvirkja“.

2.5.6 Fornminjar

Þjóðminjar taka til svæða þar sem eru friðlýstar fornminjar, þekktar fornleifar eða friðuð hús samkvæmt lögum um menningarminjar nr. 80/2012. Samkvæmt 1. gr. laganna teljast menningarminjar „ummerki um sögu þjóðarinnar, svo sem fornminjar, menningar- og búsetulandslag, kirkjugripir og minningarmörk, hús og önnur mannvirki, skip og bátar, samgöngutæki, listmunir og nytjahlutir, svo og myndir og aðrar heimildir um menningarsögu þjóðarinnar. Lög þessi ná einnig til staða sem tengjast menningarsögu“. Allar friðlýstar fornminjar flokkast sem þjóðminjar skv. 2. gr. laganna. Þá kveða lögin á um að allar minjar 100 ára og eldri séu fornminjar sbr. 3. gr. laganna. Þar segir einnig að fornleifar teljist „hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á.“ Auk friðlýstra fornminja er fjöldi annarra fornminja á svæðinu sem eru verndaðar í flokki hverfisverndar, en allar fornminjar njóta friðunar skv. 3. gr. laganna. Í 16. gr. segir að skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skuli fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi²⁵.

Aðalskráningu fornminja er lokið í Ásahreppi²⁶. Friðlýstar fornminjar eru taldar upp í greinargerð og sýndar á skipulagsuppdráttum. Minjar í byggð, skv. aðalskráningu, eru sýndar á skýringaruppdraetti 7 í viðauka.

²⁵ (Alþingi Íslands 2012b).

²⁶ (Sólveig Guðmundsdóttir Beck ritstjóri, Ágústa Edwald, Jóhann Gunnarson Robin, Lís Rut Björnsdóttir, Stefán Ólafsson 2009a; 2009b).

2.6 Náttúrufar

2.6.1 Staðhættir

Byggðarhluti Ásahrepps er láglendur og skiptast á lágir ásar eða holt með flatara landi á milli. Stærsti hluti byggðarinnar er vel gróinn og ræktunarskilyrði eru víðast hvar góð. Þjórsá rennur vestan Ásahrepps og eru sandsvæði með henni syðst í hreppnum. Steinslækur rennur um miðbik hreppsins og út í Þjórsá. Stærsti hluti byggðarinnar er í 30-150 m hæð yfir sjó.

Landfræðileg stefna Holtamannaafréttar er SV-NA og skiptir Kaldakvísl honum í tvö svæði. Annars vegar er það Búðarháls sem er á milli Þjórsár og Köldukvíslar og hins vegar Þóristungur sem er svæðið milli Köldukvíslar og Tungnaár. Eftir afréttinum að sunnanverðu liggja öldur eða hryggir, Búðarháls syðstur og norður af honum Kjalöldur. Þegar norðar dregur verður landslag flatara en þar eru óreglulegar melöldur, flestar lágur, en smákvíslar og tjarnir í lögðum og gróðurblettir þar sem vatn er. Lægðirnar milli þessara hæða eru í 5-600 metra hæð yfir sjó og fer land hækkandi til norðurs. Á Þóristungum og svæðinu austan Köldukvíslar er gróður einkum á syðsta hlutanum en hraun þegar norðar dregur. Afrétturinn er víðáttumikill en víða gróðurlítill sérstaklega um miðbikið sem og nyrsti og austasti hlutinn. Helstu gróðurlendi eru á Búðarhálsi og inn með Þjórsá, en þar eru Hvanngil, Þúfuver og Eyvindarver. Á Þóristungum er einnig nokkuð graslendi.

2.6.2 Gróðurfar

Náttúrufræðistofnun Íslands hefur skilgreint og flokkað vistgerðir á Íslandi samkvæmt alþjóðlegum aðferðum. Vistgerðirnar eru 105 talsins og er lagt mat á verndargildi þeirra. Í byggð eru votlendisvistgerðir og víðikjarrvist með mjög hátt verndargildi. Á afréttinum eru votlendisvistgerðir, rústa-mýravist og víðikjarrvist með mjög hátt verndargildi²⁷.

2.6.3 Dýralíf

Fuglar eru sú dýrategund í náttúrunni sem mestan svip setja á umhverfið í sveitarfélaginu. Suðurlandsundirlendið er skilgreint sem mikilvægt fuglasvæði skv. skilgreiningu Náttúrufræðistofnunar Íslands²⁸. Mikið heiðargæsavarp er í Þjórsárverum og eru þau á lista Ramsarsamningsins sem alþjóðlega mikilvægt votlendissvæði vegna auðugs fuglalífs.

Veiði er í mörgum ám og vötnum á afréttinum. Veiðifélag Holtamannaafréttar og Veiðifélag efri-Þjórsár hafa umsjón með henni. Seyðum hefur af og til verið sleppt í miðlunarlón á afréttinum.

Í byggð er veitt í Þjórsá, bæði í net og á stöng. Veiðifélag Þjórsár hefur umsjón með veiðinni. Lög um lax- og silungsveiði, nr. 61/2006, gilda um veiðina.

²⁷ (Náttúrufræðistofnun Íslands 2016).

²⁸ (Náttúrufræðistofnun Íslands á.á).

2.6.4 Veðurfar

Á mynd 10 eru sýndar vindrósir fyrir sveitarfélagið. Hver geiri vindrósar sýnir tíðni vindáttar úr þeirri átt og byggir á lofthjúpsreikningum en ekki mælingum. Eins og sjá má eru norðaustlægar áttir ríkjandi og er töluleg stærð þess vindáttargeira birt í miðju vindrósarinnar²⁹.

MYND 10. Vindrósir. Frá vinstri: Selsandur, Versalir og Nýidalur. (Heimild: Veðurstofan 2019).

2.7 Náttúruvá

Í grein 6.3 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 er náttúruvá skilgreind sem „svæði þar sem hættu er talin stafa af náttúruhamförum, svo sem snjóflóðum, skriðuföllum, sjávarflóðum, vatnsflóðum, jarðskjálftum, eldvirkni eða veðurfari (ofviðri)“.

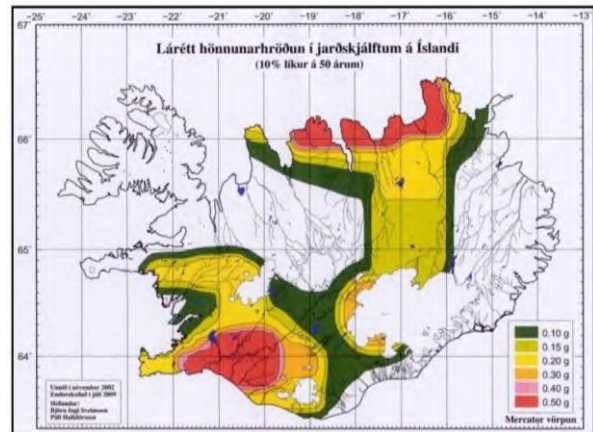
Í grófum dráttum má skipta áhrifum náttúruhamfara í þrennt þ.e.a.s. félagsleg-, eðlislæg- og efnahagsleg áhrif. Hverjum þessara þátta hefur síðan verið skipt upp í bein áhrif og afleidd áhrif. Þá er ljóst að náttúruhamfarir geta haft áhrif á mjög stórum svæðum t.d. þegar raforku-, fjarskipta- eða samgöngukerfi skemmast eða eyðileggjast.

Samkvæmt lögum er það hlutverk Almannaþingis ríkisins að skrá og gera úttekt á hættusvæðum á landinu og framkvæma hættumat. Í greinargerð aðalskipulagsins eru sett fram ákvæði varðandi byggingar á hættusvæðum.

²⁹ (Veðurstofa Íslands 2019).

Jarðskjálftar

Ásahreppur er á Suðurlandsskjálftabeltinu en það er sniðgengisbelti sem nær frá Vatnafjöllum í austri vestur um Ölfus. „Breidd svæðisins er um 8-10 km og lengd þess um 70 km. Samkvæmt sögunni hafa jarðskjálftar sem náð hafa allt að 7,1 að stærð oft valdið miklu tjóni á svæðinu. Plötuhreyfingarnar eru með þeim hætti að svæðið norðan við beltið færirst til vesturs. Við þessa færslu bognar nokkurra tuga kílómetra breytt svæði og spennuorka byggist upp í því. Þessi orka leysist út í mörgum skjálftum sem eru með brotaplön þvert á meginrekshreyfinguna. Einstaka skjálftar leysast úr læðingi með sniðgengishreyfingu á brotaplönnum sem liggja frá norðri til suðurs, þvert á AV beltið. Upphlaðin spenna á beltinu í heild leysist þannig úr læðingi í mörgum skjálftum á NS sprungum, frá austri til vesturs eftir beltinu“³⁰.

MYND 11. Skipting Íslands í hönnunarhröðunarsvæði m.v. 500 ára endurkomutíma. Heimild: (Björn Ingi Sveinsson og Páll Halldórsson, 2002, 2009).

Það tjón sem einkum hlýst af jarðskjálftum vegna eðlislægra þátta er vegna sprungna á yfirborði, skemmda á mannvirkjum, breytinga á grunnvatnsstöðu og landsigs. Þá geta jarðskjálftar leitt til annarra náttúruhamfara, s.s. skriðufalla og flóða í ám.

Skjálftasvæðum Íslands hefur verið skipt niður í sex hönnunarhröðunarsvæði þar sem taldar eru 10% líkur á jarðskjálfta af ákveðinni stærðargráðu á 50 ára tímabili. Hæsti áhættuflokkurinn hefur hönnunarhröðunina 0,5g, en það er 50% af þyngdarhröðuninni. Við hönnun mannvirkja þarf að taka mið af hönnunarhröðun innan hvers svæðis. Veruleg sveiflumögnun getur orðið á hraunlögum ofan á setlögum samanborið við jarðskjálftaáhrif á klöpp. Víða á Suðurlandsundirlendinu háttar þannig til og því ástæða til að sýna sérstaka aðgát við hönnun mannvirkja. Ásahreppur er í hæsta áhættuflokki gagnvart jarðskjálftum, þ.e. 0,5g (Mynd 11).

³⁰ (Ragnar Stefánsson, Gunnar B. Guðmundsson, og Páll Halldórsson 2000).

Flóð

Vegna hugsanlegs eldgoss undir jökli í Bárðarbungu hefur verið unnið hættumat vegna jökulhlaups á Þjórsár/Tungnaár svæðinu. Ríkislögreglustjóri í samvinnu við Viðlagatryggingu Íslands unnu að skýrslu sem ber heitið GREINING Á ÁHRIFUM FLÓÐA Í KJÖLFAR ELDGOSA Í BÁRÐARBUNGU. Þar er lagt mat á mestu mögulegu útbreiðslu flóðs í Þjórsá neðan Sultartanga í ímynduðu 6000 m³/s jökulhlaupi í Hágöngulón. Framgangur flóðs á Þjórsár/Tungnaáarsvæðinu gæti orðið sem hér segir samkvæmt skýrslunni: „6000 m³/s jökulhlaup í Hágöngulón myndi yfirfylla lónið og rjúfa stíflu við norðanverða Hágöngu. Hlaupvatn rynni meðfram Hágönguhrauni í Kvíslavatn sem yfirfylltist og ein eða fleiri stíflur af átta við vatnið rofnuðu og beindu þannig hlaupvatni niður í Þjórsá. Flóðvar í Sultartangastíflu rofnaði og brú á frárennslisskurði Sultartangastöðvar og brú yfir Þjórsá væru í hættu. Flóðið breiddi verulega úr sér á Hafinu á milli Sultartanga og Búrfells og bæði Landvegur austan ár og Þjórsárdalsvegur vestan ár yrðu að hluta eða öllu leyti undir vatni þegar flóðið stæði sem hæst. Líklega rynni yfir í Gjána vestan megin og yfir í Rangárbotna austan megin. Þá rynni yfir Þjórsárdalsveg við Núpsfjall yfir í Kálfá. Þó megnið af flóðvatninu væri í Þjórsá og á bökkum hennar myndi flæða yfir Skeiða- og Hrunamannaveg í Hvítá. Þá má reikna með að vatn flæddi að og jafnvel yfir Þjóðveg 1 á um 3 km kafla vestan brúar á Þjórsá. Brúin væri þó líklega ekki í hættu“³¹. Skammt neðan Þjórsárbrúar myndi flóðvatn dreifa úr sér yfir undirlendi í Ásahreppi og Flóahreppi. Gert er ráð fyrir að það taki flóðið um 40 klst að ná að Þjórsárbrú á Þjóðvegi 1.

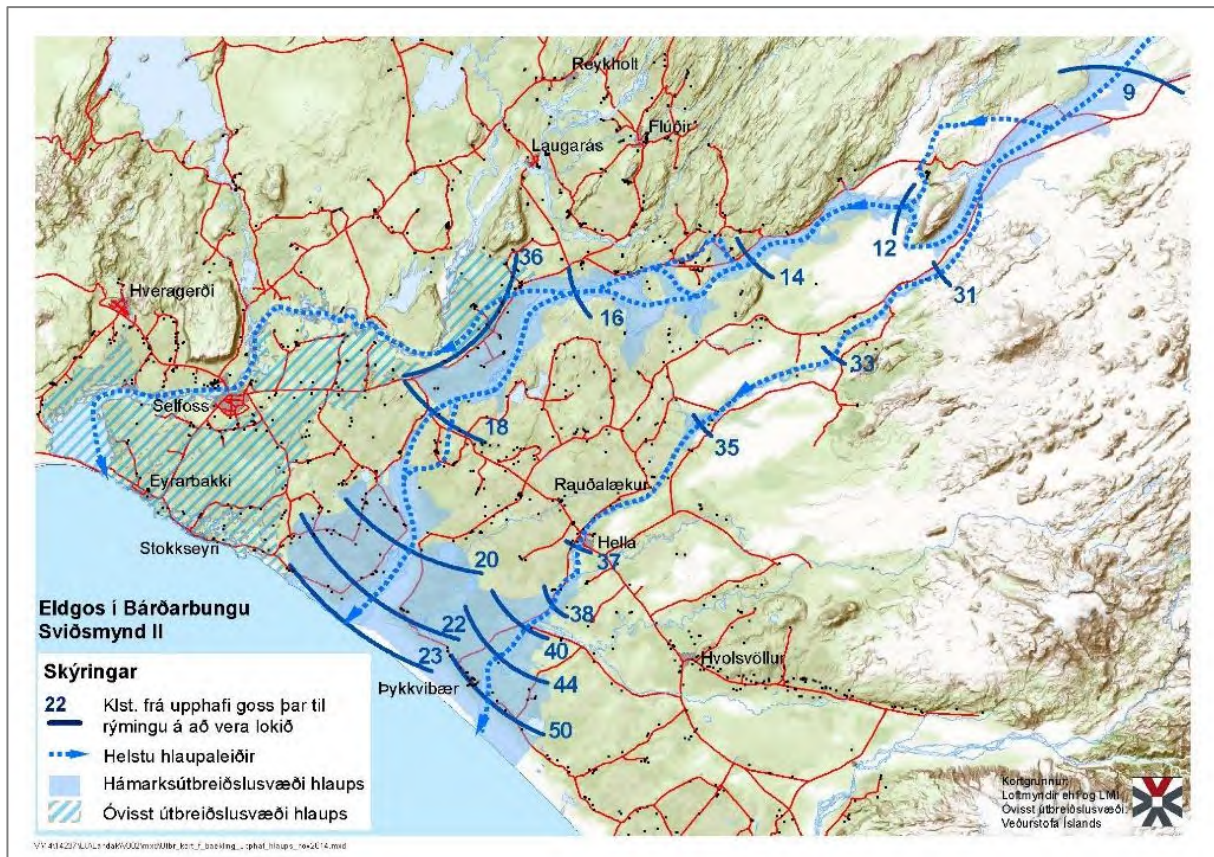
Unnin hefur verið að rýmingaráætlun vegna hlaups af þessari stærðargráðu og þar er gert ráð fyrir að rýma þurfi bæi. Möguleg útbreiðsla flóðs í Þjórsá er sýnd á mynd 12. Gert er ráð fyrir að hlaupið nái til sjávar tveimur dögum og rúmum fimm klst. eftir að það hefst. Rýmingaráætlun fyrir Ásahrepp er sýnd á mynd 13.

Frá því hættumatið var unnið hefur Landsvirkjun ráðist í endurbætur á stíflu við norðanverða Syðri-Hágöngu, til að tryggja virkni flóðvars í 6000 m³ jökulhlaupi og draga úr líkum á að stíflan bresti.

MYND 12. Mesta útbreiðsla flóðs í Þjórsá vegna mögulegs eldgoss í Bárðarbungu. Bláa svæðið sýnir mestu útbreiðslu, blátt skástrik að svæði sýnir óvissa útbreiðslu og grænt skástrikað svæði sýnir útbreiðslu áætlaða út frá sögulegum flóðum 1825-2006.

³¹ (Ríkislögreglustjóri og Viðlagatrygging Íslands 2014).

MYND 13. Rýmingaráætlun. Rýmingu á að vera lokið í Ásahreppi um 18 klst. eftir að gos hefst.

2.7.1 Aðrar náttúruhamfarir

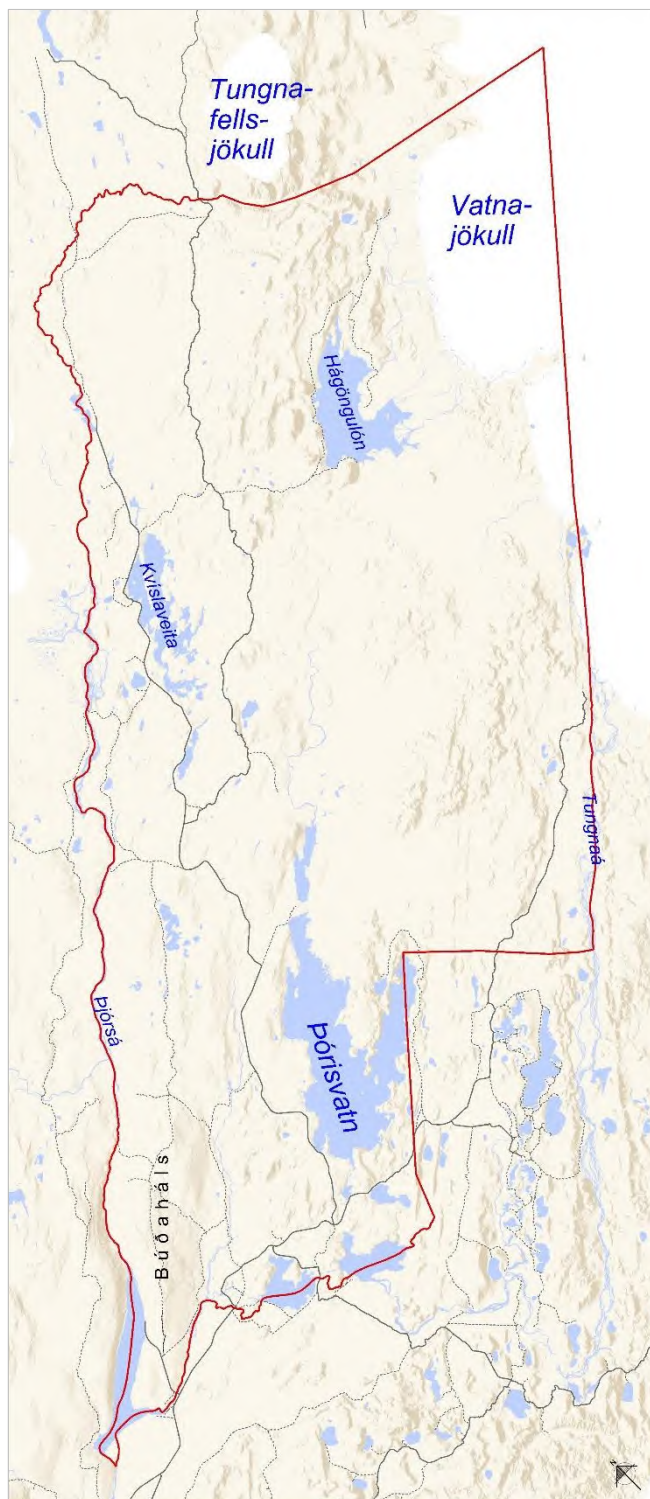
Ekki er talin teljandi hættu á öðrum náttúruhamförum í sveitarfélaginu.

2.8 Þjóðlenda

Holtamannafréttur er þjóðlenda (mynd 14). Þjóðlendur eru landsvæði þar sem íslenska ríkið er eigandi lands og hvers konar landsréttinda og hlunninda sem ekki eru háð einkaeignarrétti. Um þjóðlendur gilda lög nr. 58/1998 um þjóðlendur og ákvörðun marka eignarlanda, þjóðlendna og afrétta³². Forsætisráðherra fer með málefni þjóðlendna.

Samkvæmt 3. gr. laganna má enginn hafa afnot af þjóðlendu fyrir sjálfan sig, þar með talið að reisa þar mannvirki, gera jarðrask, nýta hlunnindi, vatns- og jarðhitaréttindi án leyfis. Til að nýta land og landsréttindi innan þjóðlendu þarf leyfi hlutaðeigandi sveitarstjórnar sem og forsætisráðuneytisins sé nýting heimiluð til lengri tíma en eins árs. Ef um er að ræða nýtingu vatns- og jarðhitaréttinda, námur og önnur jarðefni innan þjóðlendu þarf leyfi forsætisráðherra nema mælt sé fyrir um annað í lögum.

Einstaklingar, sveitarfélög eða aðrir lögaðilar geta átt svokölluð takmörkuð eignarréttindi innan þjóðlendna. Þjóðlendulög raska ekki slíkum réttindum. Samkvæmt 5. gr. laganna skulu þeir sem hafa nýtt land innan þjóðlendna sem afrétt fyrir búfenað, eða haft þar önnur hefðbundin not sem afréttareign fylgja, halda þeim rétti í samræmi við ákvæði laga þar um. Afréttur er skv. 1. gr. landsvæði utan byggðar sem að staðaldri hefur verið notað til sumarþeirrar fyrir búfé. Hið sama gildir um önnur réttindi sem menn færa sönnur á að þeir eigi.

MYND 14. Þjóðlendan Holtamannafréttur er innan rauða flákans.

³² (Alþingi Íslands 1998).

3 OPINBER ÞJÓNUSTA OG SAMSTARF SVEITARFÉLAGA

3.1 Stjórnsýsla

Skrifstofa Ásahrepps er á Laugalandi í Holtum. Sveitarfélagið er aðili að Héraðsnefnd Rangæinga, Samtökum sunnlenskra sveitarfélaga og Sambandi íslenskra sveitarfélaga. Þá hefur sveitarfélagið samstarf við nágrennasveitarfélög á fjölmörgum sviðum sem nánar verður vikið að hér á eftir.

3.2 Skólar

Sveitarfélagið rekur grunnskóla á Laugalandi í samstarfi við Rangárþing ytra. Nemendur eru um 75 í tíu bekkjardeildum. Sveitarfélögin sjá um akstur nemenda til og frá skóla. Þá rekur sveitarfélagið leikskóla á Laugalandi í samstarfi við Rangárþing ytra, þar er rými fyrir um 40 börn. Sveitarfélagið er aðili að Tónlistarskóla Rangæinga sem er starfræktur af öllum sveitarfélögum í sýslunni og er kennt í öllum grunnskólum sýslunnar og einnig elsta árgangi í leikskólunum. Enn fremur er sveitarfélagið aðili að Skólaskrifstofu Suðurlands og Fjölbrotarskóla Suðurlands, sem staðsettur er á Selfossi.

3.3 Félags- og velferðarmál

Félags- og skólaþjónusta Rangárvalla- og Vestur Skaftafellssýslu bs. er samstarfsverkefni Ásahrepps, Rangárþings ytra, Rangárþings eystra, Mýrdalshrepps og Skaftárhrepps. Íbúar þessara svæða eiga rétt á þjónustu stofnunarinnar.

3.4 Heilbrigðisþjónusta

Sveitarfélagið er ásamt öðrum sveitarfélögum í sýslunni aðili að Heilbrigðisstofnun Suðurlands sem starfrækir m.a. heilsugæslustöð á Hellu. Sveitarfélagið sér um þjónustu við fatlaða. Þá er Ásahreppur ásamt Rangárþingi ytra aðili að Lundi, Hjúkrunar- og dvalarheimili aldraðra á Hellu. Á Lundi eru hjúkrunarrými fyrir 32 heimilismenn og dvalarrými fyrir 2 heimilismenn.

3.5 Brunavarnir Rangárvallasýslu bs.

Sveitarfélagið er aðili að Brunavörnum Rangárvallasýslu bs. ásamt öðrum sveitarfélögum í sýslunni. Slökkvistöðvar eru á Hellu og Hvolsvelli.

3.6 Sorpstöð Rangárvallasýslu bs.

Sveitarfélagið er aðili að Sorpstöð Rangárvallasýslu bs. ásamt öðrum sveitarfélögum í Rangárvallasýslu. Sorpi er safnað á móttöku- og urðunarsvæði stöðvarinnar í landi Strandar austan Hellu, en þar er sorp flokkað í neysluúrgang, pappír, timbur og annan grófgerðan úrgang, jarðvegs- og gróðurúrgang, landbúnaðarplast, eitur- og spilliefni og brotajárn. Svæði stöðvarinnar er tæplega 30 ha að stærð.

Sorpstöð Rangárvallasýslu bs. er aðili að Sorpstöð Suðurlands sem gert hefur samkomulag við SORPU bs. um móttöku á sorpi til urðunar og móttöku á flokkuðum efnum til endurvinnslu.

Sorpstöð Suðurlands bs. stóð að gerð svæðisáætlunar fyrir starfssvæði sitt. Svæðisáætlunin fjallar um meðhöndlun úrgangs 2005-2020. Með gerð svæðisáætlunar voru skilgreind þau markmið sem vinna skal eftir til þess að auka endurnýtingu og lágmarka förgun úrgangs.

Í Ásahreppi er þriggja tunnu flokkun á sorpi; þ.e. grá tunna fyrir almennt sorp, blá tunna fyrir pappír og fernur, græn tunna fyrir plast og brúnt box fyrir lífrænan úrgang. Auk þess er heyrúlluplast sótt heim á bæi og hægt er að óska eftir að fá brotajárns-gám. Tekið er við öllum öðrum úrgangi s.s. timbri, málmum og grófum úrgangi á móttökusvæði á Strönd. Einnig er gámasvæði fyrir heimilissorp við Ásveg í landi Meiri-Tungu.

3.7 Skipulags- og byggingamál

Ásahreppur er aðili að Umhverfis- og tæknisviði Uppsveita bs. ásamt Bláskógabyggð, Flóahreppi, Grímsnes- og Grafningshreppi, Hrunamannahreppi og Skeiða- og Gnúpverjahreppi. Byggðasamlagið hefur það hlutverk að annast lögbundin verkefni byggingarfulltrúa og skipulagsfulltrúa á starfssvæði samlagsins. Sveitarfélögin skipa sameiginlega sex manna skipulagsnefnd skv. sérstökum samningi.

3.8 Veitur

Rafveita

Þriggja fasa rafmagn hefur verið lagt á þá bæi þar sem er búskapur eða önnur atvinnustarfsemi.

Um byggðahluta sveitarfélagsins liggur Búrfellslína 2. Þá er fyrirhugað að taka niður Selfosslínu 2 og setja í hennar stað jarðstreng frá Selfossi að Hellu, Lækjartúnslínu 2.

Á Holtamannafrétti eru nokkrar háspennulínur sem flytja raforku frá virkjunum til byggða á Suðurlandi og til höfuðborgarsvæðisins. Jafnframt er gert ráð fyrir háspennulínu yfir Sprengisand og Hágöngulínu.

Vatnsveita

Ásahreppur rekur vatnsveitu í samstarfi við Rangárþing ytra og eru vatnsból og vatnsverndarsvæði vatnsveitunnar í Holta- og Landsveit.

Hitaveita

Hitaveita á vegum Veitna er á flestum bæjum í Ásahreppi og einhverjum frístundahúsum.

Fráveita

Viðurkenndar rotþrær eru á öllum bæjum og flestum frístundahúsum. Sér sveitarfélagið um tæmingu þeirra á þriggja ára fresti. Viðurkenndar rotþrær eru við virkjanir á afréttinum og þá skála þar sem rekin er einhvers konar þjónusta.

Fjarskipti

Þingsályktun um tólf ára fjarskiptaáætlun, fyrir árin 2011-2022, gerir ráð fyrir að öryggi fjarskiptakerfa á landsvísu, útbreiðsla og afköst verði tryggt. Þá verði settar fram tillögur að úrbótum sem greiði fyrir endurnýjun og uppbyggingu ljósleiðarastofn- og aðgangsneta um land allt³³.

Ásaljós hefur lagt ljósleiðara á alla bæi í sveitarfélaginu og í þau frístundahús sem þess hafa óskað.

Ljósleiðari liggur þvert í gegnum sveitarfélagið um Þjórsárbrú og austur að Hellu. Annar ljósleiðari liggur með Suðurlandsvegi um Hellu og Hvolsvöll og áfram um Landeyjar til Vestmannaeyja.

Ljósleiðari liggur frá Vatnsfellsvirkjun að fjarskiptamastri á Skrokköldu og norður til Akureyrar.

Fjarskiptamastur er á Grásteinsholti og annað á Krosshól. Á Holtamannaafretti eru fjarskiptamöstur á Búðarhálsi, Vatnsfelli og Skrokköldu.

³³ (Alþingi Íslands 2012a).

4 UMhverfismatsskýrsla

Endurskoðun aðalskipulags Ásahrepps fellur undir lög nr. 111/2021 um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Markmið laganna er að draga úr neikvæðum umhverfisáhrifum og jafnframt stuðla að því að tekið sé tillit til umhverfissjónarmiða við áætlanagerð. Endurskoðun aðalskipulags sveitarfélagsins fellur undir lögin þar sem eftirfarandi á við um áætlunina:

- Áætlunin er unnin samkvæmt lögum.
- Áætlunin er undirbúin og/eða samþykkt af stjórnvöldum.
- Áætlunin markar stefnu er varðar leyfisveitingar til framkvæmda.

Umhverfismat áætlana er unnið samhliða endurskoðun aðalskipulags. Í umhverfismati áætlana eru valkostir fyrir breytta stefnu frá eldra aðalskipulagi settir upp og bornir saman, eftir því sem við á. Umhverfismat áætlana nýtist sem innlegg í aðalskipulagsgerð og stuðlar að upplýstri og gagnsærri ákvarðanatöku. „Umhverfismatinu er ætlað að auka gæði skipulagsáætlana og tryggja að umhverfisáhrif séu metin við gerð aðalskipulagsins í því skyni að draga úr neikvæðum umhverfisáhrifum af framfylgd áætlunarinnar“³⁴.

Þegar breytingar verða á umhverfinu af mannavöldum er talað um umhverfisáhrif. Umhverfisáhrif áætlana eru skilgreind sem áhrif af framkvæmd skipulags- og framkvæmdaáætlana á umhverfið. Áhrifin geta falið í sér breytingar á umhverfinu sem geta t.d. verið jákvæðar eða neikvæðar, skammtíma eða langtíma, afturkræfar eða óafturkræfar.

Við umhverfismat er stuðst við leiðbeiningar Skipulagsstofnunar um flokkun umhverfispátta, viðmið, einkenni og vægi umhverfisáhrifa ásamt leiðbeiningum um gerð umhverfisskýrslu. Umhverfismatið byggir á fyrirliggjandi upplýsingum um grunnástand umhverfis í sveitarfélaginu.

Umhverfismatinu er fyrst og fremst ætlað að:

- Nýtast við ákvarðanatöku í skipulagsvinnunni.
- Upplýsa um möguleg umhverfisáhrif af stefnu aðalskipulagsins.
- Aðstoða við val á milli skipulagskosta með samanburði á umhverfisáhrifum þeirra.
- Undirbygga og rökstyðja ákvarðanatöku í skipulagsgerðinni.

³⁴ (Skipulagsstofnun 2007).

4.1 Tilkynninga- eða matsskyldar framkvæmdir

Aðalskipulagstillagan markar stefnu um framkvæmdir sem tilgreindar eru í Viðauka I í lögum nr. 111/2021 um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Í flokki A eru tilgreindar þær framkvæmdir sem ávallt eru háðar mati á umhverfisáhrifum. Í flokki B eru tilgreindar þær framkvæmdir sem kunna að hafa í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif og metið er í hverju tilviki með tilliti til eðlis, umfangs og staðsetningar hvort sæta skuli mati á umhverfisáhrifum. Mögulegar framkvæmdir innan sveitarfélagsins sem falla undir þennan flokk eru taldar upp í eftirfarandi töflu:

TAFLA 13. Framkvæmdir sem falla undir viðauka I í lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana.

STEFNA	FLOKKUR FRAMKVÆMDA SKV. LÖGUM UM MAT Á UMHVERFIS-ÁHRIFUM	SKÝRING
Skógrækt	Nýræktun skóga á 200 ha svæði eða stærra eða á verndarsvæðum sem breytir fyrri landnotkun. Varanleg skógareyðing sem breytir fyrri landnotkun.	Liður 1.04, flokkur B.
Efnistaka	Efnistaka þar sem áætlað er að raska 25 ha svæði eða stærra eða efnismagn er 500.000 m ³ eða meira.	Liður 2.01, flokkur A.
Efnistaka	Efnistaka, utan þess sem tilgreint er í tölul. 2.01, þar sem áætlað er að raska 2,5 ha svæði eða stærra eða efnismagn er 50.000 m ³ eða meira, einnig efnistaka þar sem fleiri en einn efnistöðustaður vegna sömu framkvæmdar og á sama svæði ná samanlagt yfir 2,5 ha svæði eða stærra.	Liður 2.02, flokkur B.
Orkuvinnsla	Öll orkuver með 10 MW uppsett rafafli eða meira. Jarðvarma-virkjanir og önnur varmaorkuver með 50 MW uppsett varmaafli eða meira.	Liður 3.02, flokkur A.
Vindorkuver	Vindorkuver, utan þess sem fellur undir tölul. 3.02, með uppsett rafafli 1 MW eða meira eða mannvirki sem eru 25 m eða hærri.	Liður 3.16, flokkur B.
Háspennulína yfir Sprengisand	Lagning loftlína til flutnings á raforku með a.m.k. 132 kV spennu. Lagning loftlína til flutnings raforku, utan þess sem fellur undir tölul. 10.15, með a.m.k. 66 kV spennu. Lagning strengja í jörð, vatn eða sjó sem eru a.m.k. 10 km og utan þéttbýlis, einnig styttri en 10 km ef staðsettir á verndarsvæðum utan þéttbýlis.	Liður 10.15, flokkur A. Liður 10.16, flokkur B.
Breikkun Suðurlandsvegur	Lagning hraðbrauta og sambærilegra vega, svo sem lagning nýrra vega með aðskildum akstursstefnum og mislægum vegamótum.	Liður 10.06, flokkur A.
Sprengisandsleið	Lagning nýrra vega sem eru 10 km eða lengri eða breikkun vega úr tveimur akreinum í a.m.k. fjórar sem eru 10 km eða lengri.	Liður 10.07, flokkur A.
Afþreyingar- og ferðamannasvæði í Hrauneyjum	Þjónustumiðstöðvar fyrir ferðamenn á miðhálandinu og á verndarsvæðum á láglandi utan þéttbýlis.	Liður 12.03, flokkur B.

4.2 Tengsl við aðrar áætlanir

Í töflu 14 er að finna yfirlit yfir þær stefnur og áætlanir sem höfð er hliðsjón af við mótun á stefnu skipulagsins.

TAFLA 14. Yfirlit yfir áætlanir sem tekið er tillit til við mótun á stefnu aðalskipulags.

Áætlun á landsvísu	Helstu markmið/stefna sem tengist aðalskipulaginu	Samræmi við stefnu í aðalskipulagi Ásahrepps
Landsskipulagsstefna 2015-2026 og viðauki við landsskipulagsstefnu	Þeir þættir sem tekið er mið af eru stefna um skipulag á miðhálandinu og stefna um skipulag í dreifbýli. Loftslagsmiðað skipulag, staðarmótun og landslagsvernd, heilsuvæn byggð og landnotkun.	Aðalskipulagið tekur mið af og er í samræmi við þá stefnu sem sett er fram í landsskipulagsstefnu. Einnig er horft til stefnu í viðauka við landsskipulagsstefnu. Landsskipulagsstefna er nýtt til að móta stefnu skipulagsins sem og við mat á umhverfisáhrifum af stefnu aðalskipulagsins.
Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna	Horft er til eftirtalinna heimsmarkmiða: 7 Sjálfbær orka. 13 Aðgerðir í loftslagsmálum. 15 Líf á landi.	Aðalskipulagið tekur mið af völdum heimsmarkmiðum og nýtir þau í stefnu fyrir tiltekna málaflokka skipulagsins sem og við mat á umhverfisáhrifum af stefnu skipulagsins. Gert er ráð fyrir frekari raforkuframleiðslu, m.a. með nýtingu vindorku. Dreifikerfi raforku verði haldið við og það styrkt. T.d. er gert ráð fyrir háspennulínu/rafstreng yfir hálendið. Sett er stefna um skógrækt og landgræðslu m.a. sem leið til að binda kolefni. Stefna um beitarstjórnun og landnýtingu í samræmi við landgæði. Helstu votlendissvæði eru sett undir hverfisvernd og hvatt til stækkunar þeirra og endurheimtar votlendis.
Kerfisáætlun Landsnets 2020-2029 og framkvæmdáætlun	Í Kerfisáætlun er sett fram áætlun um uppbyggingu flutningskerfis raforku. Kerfisáætlun gerir ráð fyrir byggingu tengivirkis í Lækjartúni og lagningu 132 kV rafstrengs, Lækjartúnslínu 2, milli Hellu og Lækjartúns. Framkvæmd er í gangi.	Aðalskipulagið tekur mið af Kerfisáætlun.
Náttúruminjaskrá	Náttúruminjaskrá er listi yfir öll friðlýst svæði á Íslandi og mörg önnur merkileg svæði sem hafa ekki enn verið friðlýst.	Gerð er grein fyrir náttúruverndarsvæðum í aðalskipulaginu.
Samgönguáætlun 2020-2034. Drög að aðgerðaráætlun 2020-2024 í samráðsgátt	Við hönnun, framkvæmd, rekstur og viðhald mannvirkja verði tekið tillit til umhverfissjónarmiða. Leitast verði við að gera hjóleiðar og göngu að greiðum og öruggum ferðamáta. Viðhald stofnvega á hálendi og endurbætur á þeim beinist að því að auka öryggi og koma í veg fyrir akstur utan vega.	Aðalskipulagið tekur mið af Samgönguáætlun.
Rammaáætlun um vernd og nýtingu náttúrusvæða með áherslu á vatnsafl og jarðhitasvæði	Verndar- og orkunýtingaráætlun er bindandi við gerð skipulagsáætlana og er sveitarstjórnnum skylt að samræma skipulag við áætlunina.	Virkjanakostir eru skilgreindir í samræmi við verndar- og orkunýtingaráætlun.
Aðgerðaráætlun í loftslagsmálum 2018-2030	Orkuskipti í vegasamgöngum, átak í kolefnisbindingu, bættri landnotkun, skógrækt, landgræðsla, endurheimt votlendis, kolefnisbinding m.a. í samstarfi við sauðfjárbændur.	Sett er fram stefna um innviði sem styðja við orkuskipti í samgöngum, áhersla er á að efla vistvæna ferðamáta og almenningssamgöngur. Áhersla er á að nýta skógrækt til bindingar kolefnis.

Áætlun á svæðisvísu	Helstu markmið/stefna sem tengist aðalskipulaginu	Samræmi við stefnu í aðalskipulagi Ásahrepps
Áfangastaðaáætlun fyrir Suðurland (DMP), uppfærð 2020	Samræming við starfsmarkmið og aðgerðaráætlun fyrir grunnþjónustu, uppbyggingu, samgöngur og stefnumótun.	Sett er fram stefna um ferðapjónustu og samgöngur.
Aðalskipulag Rangárbíngs ytra 2016-2028	Landnotkun og sveitarfélagamörk.	Samræmi er í landnotkun milli sveitarfélaga.
Aðalskipulag Skaftár-hrepps 2010-2022	Landnotkun og sveitarfélagamörk.	Samræmi er í landnotkun milli sveitarfélaga.
Aðalskipulag Þingeyjar-sveitar 2010-2022	Landnotkun og sveitarfélagamörk.	Samræmi er í landnotkun milli sveitarfélaga.
Aðalskipulag Eyjafjarðar-sveitar 2018-2030	Landnotkun og sveitarfélagamörk.	Samræmi er í landnotkun milli sveitarfélaga.
Aðalskipulag Skeiða- og Gnúpverjahrepps 2017-2029	Landnotkun og sveitarfélagamörk.	Samræmi er í landnotkun milli sveitarfélaga.
Aðalskipulag Flóahrepps 2017-2029	Landnotkun og sveitarfélagamörk.	Samræmi er í landnotkun milli sveitarfélaga.
Stjórnunar- og verndar-áætlun Vatnajökuls-þjóðgarðs 2018	Vernd náttúru, landslags, lífríkis, jarðmyndana og menningarminja. Tryggja aðgengi almennings að svæðinu til að njóta náttúru þess og sögu. Efling byggðar og atvinnustarfsemi í nágrenni þjóðgarðsins og sjálfbær nýting gæða hans.	Aðalskipulagið tekur mið af stefnu fyrir þjóðgarðinn s.s. varðandi þjónustusvæði, samgöngur, verndarsvæði o.fl.
Friðland í Þjórsárverum	Markmið friðlýsingar er að tryggja víðtæka og markvissa verndun gróður-lendis Þjórsárvera, s.s. vistkerfi, varpstöðvar heiðargæsa, víðernis, landslagsheildar og menningarminja.	Aðalskipulagið tekur mið af friðlýsingarskilmálum.

4.3 Umhverfispættir og umhverfisviðmið

Við skilgreiningu og val umhverfispátta var leitast við að þeir túlki umhverfið samkvæmt eftirfarandi:

„Umhverfi er samheiti fyrir samfélag, heilbrigði manna, dýr, plöntur, líffræðilega fjölbreytni, jarðveg, jarðmyndanir, vatn, loft, veðurfar, eignir, menningararfleifð, þ.m.t. byggingarsögulegar og fornleifafræðilegar minjar, og landslag og samspil þessara þátta“.

Umhverfisviðmiðum er ætlað að lýsa ákveðinni þróun sem talin er æskileg út frá umhverfismálum og hugsuninni um sjálfbærni.

Skipulagsstofnun hefur hvatt sveitarfélög til að nýta sér viðmið úr landsskipulagsstefnu og viðauka við hana ásamt því að nýta Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna sem viðmið. Umhverfispættir og umhverfisviðmið hafa verið endurskoðuð frá því sem var í skipulagslýsingu. Lög og reglugerðir eru ekki talin upp sem viðmið þar sem stefnan skal taka mið af þeim lögum og reglugerðum sem eru í gildi á hverjum tíma. Gerð er grein fyrir umhverfispáttum og umhverfisviðmiðum í töflu 15.

TAFLA 15. Umhverfispættir og umhverfisviðmið.

UMHVÉRISPÁTTUR	UMHVÉRISVIÐMIÐ
Loft <i>Losun gróðurhúsa-lofttegunda.</i> <i>Nýting sjálfbærrar orku.</i>	Heimsmarkmið • 7 Sjálfbær orka. Tryggja öllum aðgang að öruggri og sjálfbærri orku á viðráðanlegu verði. • 13 Aðgerðir í loftlagsmálum. Grípa til bráðra aðgerða gegn loftslagsbreytingum og áhrifum þeirra. Landsskipulagsstefna 2015-2026 og viðauki við stefnuna. • Við skipulag byggðar verði tekið tillit til náttúruvár og loftslagsbreytinga. • Skipulag byggðar og landnotkunar stuðli að kolefnishlutleysi og viðnámsþrótti gagnvart afleiðingum loftslagsbreytinga.
Land <i>Jarðmyndanir.</i> <i>Jarðvegur – jarðvegsrof.</i> <i>Ár og vötn, grunnvatn.</i>	Heimsmarkmið • 15 Líf á landi. Vernda og endurheimta vistkerfi á landi og stuðla að sjálfbærri nýtingu þeirra, vinna að sjálfbærri stjórn skóga, berjast gegn eyðimerkurmyndun, stöðva jarðvegseyðingu, endurheimta landgæði og sporna við hnignun líffræðilegrar fjölbreytni.
Landslag <i>Víðerni.</i> <i>Ósnortið/náttúrulegt yfirbragð.</i> <i>Fjölbreytileiki og andstæður.</i> <i>Sjónræn áhrif.</i>	Heimsmarkmið • 15 Líf á landi. Vernda og endurheimta vistkerfi á landi og stuðla að sjálfbærri nýtingu þeirra, vinna að sjálfbærri stjórn skóga, berjast gegn eyðimerkurmyndun, stöðva jarðvegseyðingu, endurheimta landgæði og sporna við hnignun líffræðilegrar fjölbreytni. Landsskipulagsstefna 2015-2026 og viðauki við hana. • Áhersla er á verndun víðerna, landslagsheilda, mikilvægra vistgerða, gróðurlenda og menningarmínja. • Skipulag byggðar og landnotkunar varðveiti og efli gæði sem felast í landslagi og sérkennum náttúru og byggðar á hverjum stað.
Gróður og dýr <i>Vistgerðir sem njóta sérstakrar verndar.</i> <i>Friðlýstar tegundir.</i> <i>Líffræðileg fjölbreytni.</i> <i>Tegundasamsetning.</i> <i>Tegundir á vólsta.</i> <i>Búsvæði.</i>	Heimsmarkmið • 15 Líf á landi. Vernda og endurheimta vistkerfi á landi og stuðla að sjálfbærri nýtingu þeirra, vinna að sjálfbærri stjórn skóga, berjast gegn eyðimerkurmyndun, stöðva jarðvegseyðingu, endurheimta landgæði og sporna við hnignun líffræðilegrar fjölbreytni. Landsskipulagsstefna 2015-2026 og viðauki við stefnuna. • Áhersla er á verndun víðerna, landslagsheilda, mikilvægra vistgerða, gróðurlenda og menningarmínja.

UMHVERFISÞÁTTUR	UMHVERFISVIÐMIÐ
	- Landnotkun styðji við búsetu og samfélag með langtímasýn um ráðstöfun lands til nýtingar og verndar, möguleikar séu á fjölbreyttri og hagkvæmri nýtingu landbúnaðarlands. - Skipulag stuðli að sjálfbærri nýtingu lands, vernd líffræðilegrar fjölbreytni og varðveislu og bindingu kolefnis í jarðvegi og gróðri. Flokkun landbúnaðarlands. - Landbúnaðarland er flokkað í fjóra flokka og sett ákvæði til að vernda gott landbúnaðarland (flokka I og II) fyrir matvælaframleiðslu.
Heilbrigði <i>Heilsufar íbúa.</i> <i>Mengun og hávaði.</i> <i>Náttúruvá.</i> <i>Öryggi, s.s. umferðaröryggi.</i>	Landsskipulagsstefna 2015-2026. - Náttúruvá og loftslagsbreytingar: Við skipulag byggðar verði tekið tillit til náttúruvár og loftslagsbreytinga. - Skipulag í dreifbýli stuðli að heilnæmu umhverfi og gefi kost á fjölbreyttri nýtingu lands, s.s. til útivistar. - Áhersla er á greiðar, öruggar og vistvænar samgöngur og fjölbreyttan ferðamáta. - Skipulag byggðar og landnotkunar stuðli að heilsu og vellíðan.
Samfélag <i>Íbúafjöldi og íbúasamsetning.</i> <i>Efnahagur og atvinnulíf.</i> <i>Framboð og eftirspurn eftir þjónustu, íbúðar- og atvinnuhúsnæði.</i> <i>Byggðamynstur og yfirbragð byggðar.</i> <i>Samgöngur.</i> <i>Útivistarmöguleikar.</i> <i>Orkuvinnsla og dreifikerfi.</i>	Landsskipulagsstefna 2015-2026 og viðauki við hana. - Skipulag í dreifbýli gefi kost á fjölbreyttri nýtingu lands, s.s. til ræktunar, ferðaþjónustu og útivistar, í sátt við náttúru og landslag. Landnotkun styðji við búsetu og samfélag með langtímasýn um ráðstöfun lands til nýtingar og verndar, möguleikar séu á fjölbreyttri og hagkvæmri nýtingu landbúnaðarlands. Stuðli að heilnæmu umhverfi og verndun og varðveislu sérstæðrar náttúru og menningar og sögu. - Ferðaþjónusta: Uppbygging ferðamannaaðstöðu stuðli að góðri aðstöðu ferðafólks. Gætt verði að því að óbyggðaupplifun og náttúrugæði skerðist sem minnst vegna mannvirkja og umferðar. - Samgöngur: Áhersla á greiðar, öruggar og vistvænar samgöngur og fjölbreyttan ferðamáta. Viðhald og uppbygging samgangna á hálendinu stuðli að góðu aðgengi og jafnvægi milli ólíkra ferðamáta. Mannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggðaupplifun. - Skipulag byggðar og landnotkunar varðveiti og efli gæði sem felast í landslagi og sérkennum náttúru og byggðar á hverjum stað. - Orkuvinnsla og dreifikerfi. Orkulindir á miðhálendinu verði nýttar með sjálfbærni og umhverfisvernd að leiðarljósi, sérstaklega m.t.t. verndunar víðerna. Meiri háttar mannvirkjagerð verði beint að stöðum sem rýra ekki víðerni eða landslagsheildir hálendisins. Sóknaráætlun Suðurlands 2020-2024. - Áhersla á að minnka kolefnisspor, efla lífsgæði og að mannlíf blómstri, auka nýsköpun og framleiðni með öflugum atvinnulífi. DMP áfangastaðaáætlun fyrir Suðurland. - Styrkja þarf grunnþjónustu og innviði. Þörf er á betri samgöngum til að ferðamenn dreifist betur. Ferðaþjónustan byggist upp í sátt við íbúa og huga þarf að heildrænni uppbyggingu áningarstaða.
Náttúru- og menningarminjar <i>Friðlýst svæði eða svæði á náttúru- og menningarmarkaði.</i> <i>Hverfisvernd.</i> <i>Fornleifar og friðuð hús.</i>	Landsskipulagsstefna 2015-2026. Skipulag í dreifbýli stuðli að verndun og varðveislu sérstæðrar náttúru, menningar og sögu.

Í leiðbeiningum Skipulagsstofnunar um umhverfismat áætla segir; „*Vægi umhverfisáhrifa fer almennt eftir eðli, gerð, umfangi, tíðni og tímalengd breytinganna sem eru fyrirséðar á umhverfinu.*“ Við mat á vægi áhrifa er litið til þess hvort áhrifin séu marktæk á svæðis-, lands-, eða heimsvísu og nái til fjölda fólks og þess hvort áhrifin séu óafturkræf og til langs tíma. Áhrifin geta verið jákvæð, neikvæð, óveruleg eða óviss (sjá töflu 16).

TAFLA 16. Skýringar á umhverfisáhrifum.

ÁHRIF	SKÝRING
Jákvæð áhrif +	Stefna áætlunar hefur jákvæð áhrif á viðkomandi umhverfisþátt.
Engin/óveruleg áhrif 0	Stefna áætlunar hefur engin eða ekki teljandi áhrif á viðkomandi umhverfisþátt.
Neikvæð áhrif -	Stefna áætlunar hefur neikvæð áhrif á viðkomandi umhverfisþátt.
Óviss áhrif/háð útfærslu ?	Ekki er vitað um eðli eða umfang áhrifa á umhverfisþáttinn. Skortur er á upplýsingum, tæknilegir annmarkar og/eða skortur á þekkingu.

4.4 Umhverfismat – samanburður valkosta

Aðalskipulag markar stefnu um landnotkun. Skipulagslög nr. 123/2010 og skipulagsreglugerð nr. 90/2013 hafa tekið gildi frá því síðasta aðalskipulag var staðfest. Með nýjum lögum og reglugerð fjölga landnotkunarflokkum og í einhverjum tilfellum færast landnotkun á milli flokka. Sú breyting kallar þó ekki á samanburð valkosta. Umhverfismat áætlana var unnið samhliða skipulagsvinnunni. Með því móti nýtist matið best til að taka tillit til umhverfissjónarmiða og stuðla að bættum eða óskertum umhverfissvæðum í sveitarfélaginu.

Áhersla í aðalskipulagsvinnunni var að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og stuðla að kolefnisbindingu, s.s. með skógrækt og setja skýrari heimildir fyrir heimildir á landbúnaðarsvæðum, bæði hvað varðar íbúðarhúsnæði og atvinnustarfsemi sem ekki tengist landbúnaði. Stefna um samgöngur, orkuflutningskerfi og orkuvinnslu er endurskoðuð, ásamt stefnu um efnistökusvæði. Gerð er almenn uppfærsla á skipulagsgögnum m.t.t. nýrra laga og reglugerða sem efni aðalskipulags fellur undir.

Hér á eftir er lagt mat á líkleg umhverfisáhrif af stefnu aðalskipulagsins, með áherslu á þær breytingar sem gerðar eru frá eldra skipulagi. Breytt stefna er ýmist metin út frá grunnástandi, stefnu í eldra skipulagi og/eða nýjum valkostum. Greint er frá líklegum áhrifum og mögulegum mótvægisáðgerðum fyrir hvern málaflokk fyrir sig og/eða leiðum til að vakta áhrif, ef við á.

4.4.1 Landbúnaðarsvæði

Nokkur ásókn hefur verið í að fá land til ábúðar og byggja þar upp minniháttar atvinnustarfsemi, jafnvel án þess að landbúnaðarstarfsemi sé stunduð samhliða, eða þá að hún sé í minnihluta. Greiðar samgöngur og ljósleiðaratenging breyta verulega atvinnumöguleikum í sveitarfélaginu. Stefna í gildandi skipulagi hefur hamlað uppbyggingu á litlum landspildum þar sem landbúnaður er ekki aðal atvinnugreinin.

Reiknað er með að landbúnaður verði áfram stundaður í sveitarfélaginu og hliðarbúgreinar haldi áfram að þróast samhliða honum. Landbúnaðarland hefur verið flokkað í sveitarfélaginu og er vilji til að vernda besta landið til áframhaldandi landbúnaðarstarfsemi.

Sveitarfélagið er hlynnt uppbyggingu í byggð, bæði í tengslum við búrekstur en jafnframt uppbyggingu sem er óháð búrekstri. Uppbygging fjölgar íbúum og getur skapað ný atvinnutækifæri. Vilji er til að heimila uppbyggingu á litlum lóðum/landspildum til fastrar búsetu og minniháttar atvinnustarfsemi ótengdri landbúnaði, s.s. ferðaþjónustu með allt að 20 gesti, afurðasölu eða léttan iðnað. Hafa skal í huga að uppbyggingin hamli ekki ræktunarmöguleikum á landbúnaðarlandi í flokki L1 (sjá skilgreiningu í greinargerð), sé í tengslum við núverandi bæjartorfur og fjarlægð frá þjóðvegi sé almennt ekki yfir 1 km.

Grunnástand

Landbúnaðarsvæði er megin landnotkun í byggðinni. Í gildandi skipulagi er stefna um að góð landbúnaðarsvæði verði áfram nýtt til landbúnaðar. Auk landbúnaðarstarfsemi er heimilt að starfrækja ferðaþjónustu s.s. gistingu og greiðasölu. Heimilt er að vera með sérhæfðar byggingar fyrir gistiheimili, smáhýsi og veitingarekstur, allt að 1.500 m². Heimilt er að byggja 3 íbúðarhús sem ekki tengjast búrekstri og 3 frístundahús.

Viðmið

- Landsskipulagsstefna 2015-2026.
 - Landnotkun styðji við búsetu, möguleikar séu á fjölbreyttri nýtingu lands, s.s. til ræktunar, ferðaþjónustu og útivistar.
 - Skipulag stuðli að sjálfbærri nýtingu lands, vernd líffræðilegrar fjölbreytni og varðveislu og bindingu kolefnis í jarðvegi og gróðri.
 - Skipulag í dreifbýli stuðli að verndun og varðveislu sérstæðrar náttúru, menningar og sögu.
 - Skipulag byggðar og landnotkunar stuðli að heilsu og vellíðan.
 - Við skipulag byggðar verði tekið tillit til náttúruvár og loftslagsbreytinga.
 - Skipulag byggðar og landnotkunar varðveiti og efli gæði sem felast í landslagi og sérkennum náttúru og byggðar á hverjum stað.
- Flokkun landbúnaðarlands.
 - Áhersla er á að vernda land í flokkum I og II til matvælaframleiðslu.

Valkostir

Núll kostur - stefna í gildandi skipulagi. Fyrst og fremst er gert ráð fyrir byggingum sem tengjast búrekstri. Heimilt er að starfrækja ferðaþjónustu s.s. gistingu og greiðasölu. Heimilt er að vera með sérhæfðar byggingar fyrir gistiheimili, smáhýsi og veitingarekstur, allt að 1.500 m². Heimilt er að byggja 3 íbúðarhús sem ekki tengjast búrekstri og 3 frístundahús.

Valinn kostur: Gott landbúnaðarland (L1) verður áfram nýtt til landbúnaðar. Þar sem föst búseta er verði heimilt að stunda annan minniháttar atvinnurekstur, ótengdan landbúnaði, s.s. ferðaþjónustu, afurðasölu eða léttan iðnað. Stærð bygginga fyrir slíka starfsemi getur verið allt að 500 m².

Heimilt er að byggja upp til fastrar búsetu á minni spildum í tengslum við núverandi bæjartorfur, vegi og veitur (L3). Heimilt er að vera með minniháttar atvinnustarfsemi ótengda landbúnaði. Heildar bygg-ingarmagn verði að hámarki 1.500 m², þar af verði að hámarki 500 m² fyrir starfsemi sem er ótengd landbúnaði. Heimilt er að vera með gistingu fyrir allt að 20 gesti. Heimilt er að reisa eina vindraftstöð á hverri jörð, hæð hverfils allt að 20 m og orkuvinnsla allt að 0,5 MW.

Samanburður

Núll-kostur:

Áhrif á loft eru metin jákvæð. Uppbygging í byggð og föst búseta er líkleg til að stuðla að bindingu kolefnis vegna meiri trjáræktar til skjólmyndunar. Stór hluti íbúa sækir atvinnu af bæ sem krefst aksturs til og frá vinnu. Með tilkomu ljósleiðaratengingar hafa möguleikar til fjarvinnu batnað til muna. Stærstu votlendissvæðin eru undir hverfisvernd og settir skilmálar fyrir verndun votlendis.

Áhrif á land eru metin óveruleg ef valin er staðsetning þar sem ekki eru þekktar jarðmyndanir sem njóta verndar.

Áhrif á landslag eru óveruleg. Uppbygging í byggð telst eðlileg en ekki eru skilmálar um útlit og ásýnd mannvirkja né að halda skuli í dreifbýlisyfirbragð. Reynslan hefur þó sýnt að nokkuð gott samræmi er í útliti mannvirkja á hverjum bæ.

Áhrif á gróður og dýralíf eru metin jákvæð/óviss. Hluti votlendis er settur undir hverfisvernd og gert ráð fyrir að gott landbúnaðarland sé nýtt til landbúnaðar. Stefnan var ekki byggð á flokkun landbúnaðarlands og því matskennt hvað er gott landbúnaðarland.

Áhrif á heilbrigði eru óveruleg. Með meiri uppbyggingu í byggð má búast við að umferð verði eitthvað meiri því íbúar aka til og frá vinnu.

Áhrif á samfélag eru metin bæði jákvæð og neikvæð. Reikna má með að íbúum sveitarfélagsins haldi áfram að fjölga og áfram verði stunduð ýmis atvinnustarfsemi samhliða búrekstri. Stefna í gildandi skipulagi hefur haft hamlandi áhrif á uppbyggingu nýbýla þar sem landbúnaður er ekki aðal atvinnustarfsemin.

Áhrif á náttúru- og menningarminjar er jákvæð. Stærstu votlendissvæðin eru undir hverfisvernd og sett er stefna um að vernda helstu menningarminjar.

Valinn kostur:

Áhrif á loft eru metin jákvæð. Frekari uppbygging í byggð og föst búseta er líkleg til að stuðla að bindingu kolefnis vegna meiri trjáræktar til skjólmyndunar. Hugsanlegt er að akstur verði meiri ef íbúar sækja atvinnu af bæ. Hafa þarf í huga að almenn ljósleiðaratenging er í sveitarfélaginu og möguleikar til fjarvinnu því miklir, eins og reynslan sýnir. Stærstu votlendissvæðin eru sett undir hverfisvernd og settir skilmálar fyrir verndun votlendis.

Áhrif á land eru óveruleg ef valin er staðsetning þar sem ekki eru þekktar jarðmyndanir sem njóta verndar.

Áhrif á landslag eru óveruleg. Uppbygging hefur alltaf áhrif á yfirbragð lands og ásýnd. Það telst þó eðlilegt að byggt sé upp í byggð og er sett stefna um að halda skuli í dreifbýlisfirbrigð, byggja upp í tengslum við núverandi bæjartorfur og mannvirki verði felld að landi umhverfis.

Áhrif á gróður og dýralíf eru jákvæð/óveruleg. Í sveitarfélaginu eru vistgerðir með hátt verndargildi og eru stærstu votlendissvæðin undir hverfisvernd í gildandi skipulagi. Afmörkun hverfisverndar hefur verið endurskoðuð m.t.t. nákvæmari grunngagna. Settir eru skilmálar um að landbúnaðarland L1 skuli nýtt til matvælaframleiðslu og forðast skuli að vera þar með aðra landnýtingu eða byggja þar upp.

Áhrif á heilbrigði eru óveruleg/neikvæð. Með meiri uppbyggingu í byggð má búast við að umferð verði eitthvað meiri því íbúar aka til og frá vinnu. Ljósleiðaratenging veitir þó möguleika á fjarvinnu. Ef um einhvers konar ferðaþjónustu verður að ræða eykst umferð enn frekar, einkum kvölds og morgna.

Áhrif á samfélag eru metin jákvæð. Íbúum kemur líklega til með að fjölga og uppbygging styrkir atvinnulíf og eflir mögulega þjónustu við íbúa og gesti. Stefnan veitir möguleika á uppbyggingu í byggð án þess að landbúnaður sé aðal atvinnustarfsemi. Það styrkir byggð að fjölga notendum þeirra samgöngu- og veitukerfa sem nú þegar eru fyrir hendi og halda þarf í rekstri í dreifðum byggðum. Bætt nýting núverandi kerfa styður einnig við umhverfissjónarmið og hagkvæma þróun byggðar. Þá má ætla að vindrafstöðvar séu hagkvæmur kostur fyrir raforkuframleiðslu fyrir minniháttar atvinnustarfsemi.

Áhrif á náttúru- og menningarminjar eru jákvæð. Stærstu votlendissvæðin eru undir hverfisvernd og sett er stefna um að vernda helstu menningarminjar.

Niðurstaða

TAFLA 17. Niðurstaða af samanburði valkosta fyrir landbúnaðarsvæði.

VALKOSTUR	LOFT	LAND	LANDSLAG	GRÓÐUR OG DÝR	HEILBRIGÐI	SAMFÉLAG	NÁTTÚRU OG MENNINGARMINJAR
Valinn kostur	+	0	0	+/0	0/-	+	+
Núll kostur	+	0	0	+/?	0	+/-	+

Sveitarfélagið vill stuðla að uppbyggingu í sveitarfélaginu og fjölgun íbúa. Þar sem ekkert þéttbýli er til staðar þá er eini möguleikinn að byggja upp í byggðinni. Settir eru skilmálar fyrir slíkri uppbyggingu og er markmiðið með þeim að vernda besta landbúnaðarlandið til áframhaldandi matvælaframleiðslu, byggt sé upp í tengslum við núverandi bæjartorfur og að fjarlægð frá þjóðvegum sé innan skynsamlegra marka. Heimilt er að vera með minniháttar atvinnustarfsemi. Með þessu vonast sveitarfélagið til að íbúum fjölgi og atvinnulíf blómstri.

4.4.2 Iðnaðarsvæði í Lækjartúni

Í landi Lækjartúns eru hugmyndir um ýmis konar hreinlega iðnaðarstarfsemi sem kallar á mikla notkun raforku. Þetta getur t.d. verið gagnaver. Staðsetning svæðisins er fýsileg m.t.t. þess að verið er að byggja tengivirki á iðnaðarsvæðinu og með tilkomu þess er möguleiki á að ná um 125 MW út úr raforkukerfinu á þessum stað. Þá liggur ljósleiðari um svæðið sem er ein forsenda þess að þar byggist upp gagnaver.

Grunnástand

Í gildandi skipulagi er svæðið skilgreint sem landbúnaðarsvæði. Í flokkun landbúnaðarlands er umrætt svæði aðallega í flokki II en að litlu leyti í flokkum I og III.

Viðmið

- Landsskipulagsstefna 2015-2026.
 - Skipulag stuðli að sjálfbærri nýtingu lands, vernd líffræðilegrar fjölbreytni og varðveislu og bindingu kolefnis í jarðvegi og gróðri.
 - Landnotkun styðji við búsetu og samfélag með langtímasýn um ráðstöfun lands til nýtingar og verndar, möguleikar séu á fjölbreyttri og hagkvæmri nýtingu landbúnaðarlands.
- Flokkun landbúnaðarlands.
 - Áhersla er á að vernda land í flokkum I og II til matvælaframleiðslu.
- Sóknaráætlun Suðurlands 2020-2024.
 - Áhersla á að minnka kolefnisspor, efla lífsgæði og að mannlíf blómstri, auka nýsköpun og framleiðni með öflugum atvinnulífi.

Valkostir

Núll kostur - stefna í gildandi skipulagi. Landið verður áfram nýtt til landbúnaðar.

Valinn kostur – Iðnaðarsvæðið stækkað í 8 ha og heimilt að vera með hreinlegan en orkufrekan iðnað á allt að 10 lóðum, auk lóðar fyrir tengivirki. Landbúnaðarsvæði minnkar samsvarandi.

Samanburður

Núll-kostur:

Áhrif á loft, land og landslag eru óveruleg. Áfram verður landbúnaðarstarfsemi á landinu og gróið land bindur kolefni.

Áhrif á gróður eru metin jákvæð. Engar framkvæmdir, landið verður áfram vel gróið og nýtt til landbúnaðar.

Áhrif á aðra umhverfisþætti eru metin óveruleg.

Valinn kostur:

Áhrif á loft eru metin óveruleg. Uppbygging á svæðinu raskar grónu landi og við það losna gróðurhúsalofttegundir. Settir eru skilmálar um manir og trjágróður og við það binst kolefni.

Áhrif á land eru metin neikvæð. Landið breytist með byggingu mannvirkja.

Áhrif á landslag eru neikvæð. Mannvirki eru alla jafnan sýnileg og breyta ásýnd svæða. Staðsetning svæðisins er þó þannig að ásýnd er einungis frá takmörkuðu svæði þegar ekið er um Suðurlandsveg. Þá verða mannvirki sýnileg frá nálægum býlum. Settir eru skilmálar um manir og trjágróður til að draga úr sýnileika.

Áhrif á gróður eru neikvæð. Gróður kemur til með að minnka og breytast eftir framkvæmdir, t.d. verður trjágróður á svæðinu sem er ekki í dag. Samt sem áður er gert ráð fyrir að svæðið verði áfram gróðið og að gróðri verði ekki raskað við framkvæmdir að óþörfu. Landið verður ekki nýtt til landbúnaðar.

Áhrif á heilbrigði eru óveruleg. Með uppbyggingu svæðisins má búast við að umferð verði eitthvað meiri vegna vinnusóknar.

Áhrif á samfélag eru metin jákvæð. Atvinna eflist á byggingartíma og starfsemi á svæðinu skapar ný störf.

Áhrif á náttúru- og menningarminjar eru engar. Engar þekktar minjar eru á svæðinu.

Niðurstaða

TAFLA 18. Niðurstaða af samanburði valkosta fyrir iðnaðarsvæði í Lækjartúni.

VALKOSTUR	LOFT	LAND	LANDSLAG	GRÓÐUR OG DÝR	HEILBRIGÐI	SAMFÉLAG	NÁTTÚRU OG MENNINGARMINJAR
Valinn kostur	0	-	-	-	0	+	0
Núll kostur	0	0	0	+	0	0	0

Sveitarfélagið er hlynnt því að byggð sé upp fjölbreytt atvinnustarfsemi í sveitarfélaginu og að hægt sé að nýta eitthvað af þeirri raforku sem framleidd er á afréttinum til atvinnuuppbyggingar í byggðinni. Svæðið sem um ræðir er í dag nýtt sem beitoland og í flokkun landbúnaðarlands er það að stærstum hluta í flokki II. Þar sem aðeins er um 8 ha lands að ræða þá er sveitarfélagið fylgjandi því að landnotkun sé breytt í iðnaðarsvæði, enda mikið og gott landbúnaðarland að finna víða í sveitarfélaginu. Í landi Lækjartúns eru aðstæður fyrir orkufrekan iðnað hagstæðar eftir tilkomu tengivirkisins og eins vegna þess að ljósleiðari liggur um svæðið.

4.4.3 Sprengisandsleið

Sveitarstjórn er hlynnt því að gerður verði betri vegur yfir Sprengisand. Vegurinn verði byggður lítillega upp úr landinu, yfirborð hans verði varanlegt og standist sem best álag og rof af völdum umferðar, vinds og vatns. Einnig að vegurinn sé þjónustaður þannig að hægt sé að halda honum opnum lengur, frá vori og fram á haust. Ár og lækir verði brúaðir. Með endurbótum á veginum má ætla að dragi úr utanvegaakstri.

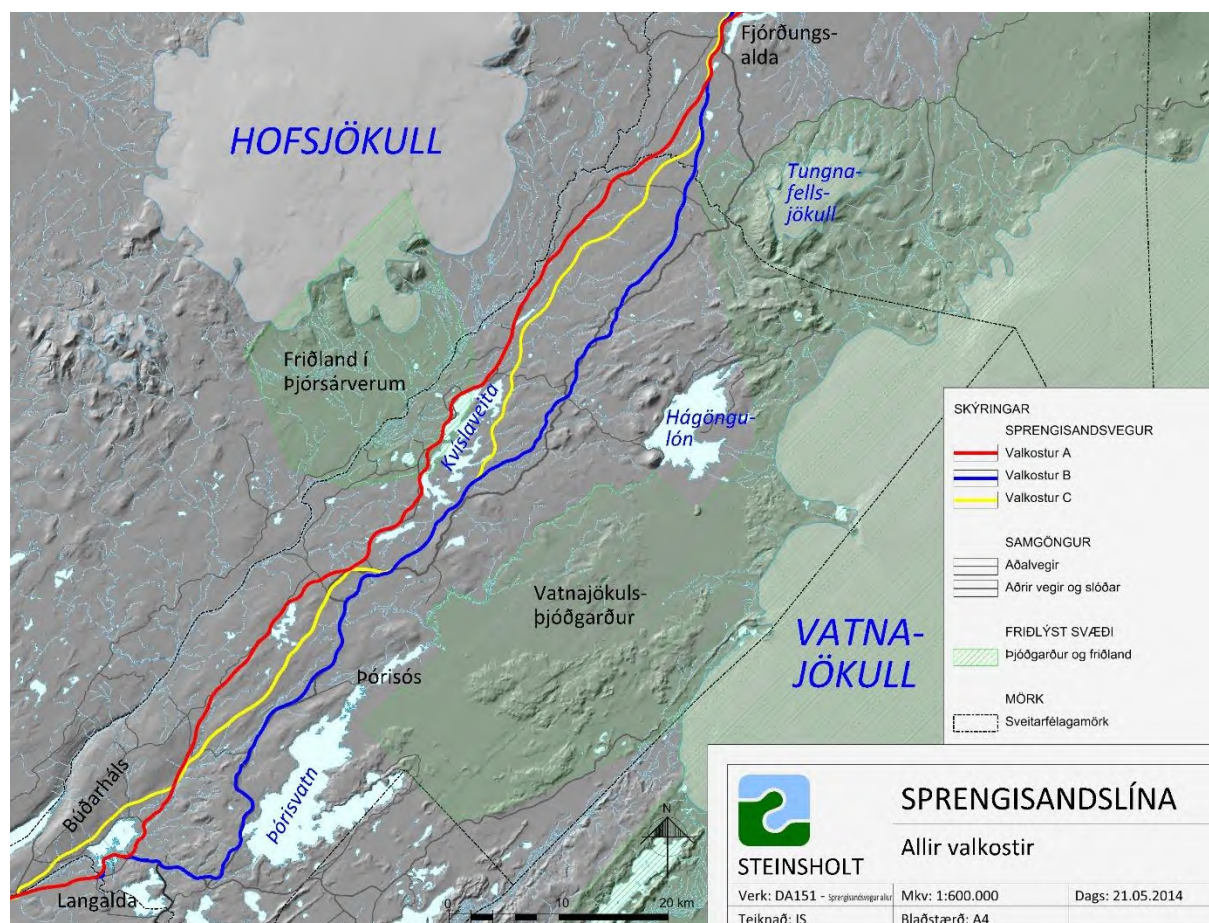
Að mati sveitarstjórnar er eðlilegt að nýta þann hluta núverandi Sprengisandsvegar sem búið er að byggja upp og að hluta til leggja á klæðningu. Sá hluti vegarins nýtist fyrir stærri hóp ferðamanna, eða þá sem fara í Landmannalaugar, Veiðivötn og Jökulheima, auk Sprengisands.

Árið 2013 var unnin forathugun fyrir veg, háspennulínur og virkjanir á Holtamannafrétti. Verkefnið var unnið fyrir Vegagerðina, Landsnet og Landsvirkjun. Skoðuð var möguleg framtíðarlega Sprengisandsvegur.

Markmið með skoðun á framtíðarlegu Sprengisandsleiðar:

- Finna hagkvæmustu staðsetningu fyrir veg með tilliti til veðurfars og rekstraröryggis, ásamt því að lágmarka áhrif vegarins á landslag og náttúruferir.
- Varðveita sögu- og náttúruminjar og önnur umhverfisleg gæði sem m.a. styrkir ferðaþjónustu.
- Vernda gróður og önnur viðkvæm svæði.
- Stuðla að umferðar- og rekstraröryggi, stytta vegalengdir milli landshluta og lengja notkunartíma vegarins.
- Stuðla að því að vegur spilli ekki upplifun ferðamanna, m.a. með mikilli rykmyndun sem hefur sjónræn áhrif.

Í kjölfar þessarar athugunar skoðaði Vegagerðin nánar mögulegar veglínur og setti fram nokkra mismunandi möguleika (mynd 15).

MYND 15. Veglínur sem voru til skoðunar í forathugun fyrir veg, línur og virkjanir á Holtamannafrétti. (Mynd úr forathugun).

Grunnástand

Í gildandi skipulagi er gert ráð fyrir endurbótum á vegi yfir Sprengisand og að hann verði færður nokkuð vestar en núverandi leið, og liggi að hluta til um lítt raskað land. Búið er að leggja bundið slitlag á Sprengisandsleið að Vatnsfellsvirkjun og byggja veginn upp norður undir Versali. Frá Versölum er búið að byggja upp svokallaðan Kvíslaveituveg norður á Háumýrar. Frá Versölum er núverandi Sprengisandsleið niðurgráfin með grýttum köntum. Vegurinn losar illa/ekki af sér vatn og er alla jafna holóttur og með þvottabrettum. Vegurinn opnast seint á vorin og lokast í fyrstu snjóum á haustin. Umferð um veginn hefur aukist lítillega frá árinu 2010 til 2018 eða úr 29 bílum á dag í 35 bíla á dag³⁵. Fjöldi gistinátta hefur hins vegar dregist verulega saman og má ætla að ferðamenn fari orðið í meira mæli yfir Sprengisand á einum degi frekar en að gista.

Viðmið

- Landsskipulagsstefna 2015-2026.
 - Stofnvegir á hálendinu séu byggðir upp sem góðir sumarvegir með brúuðum ám og færir fólksbílum. Miðað er við að þeir geti verið opnir a.m.k. 4-6 mánuði á ári. Viðhald og uppbygging samgangna á hálendinu stuðli að góðu aðgengi og jafnvægi milli ólíkra ferðamáta.
 - Mannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggðaupplifun. Við endurbyggingu stofnvega um miðhálendið verði þess gætt að laga þá að landi eftir því sem hægt er. Áhersla er á greiðar, öruggar og vistvænar samgöngur og fjölbreyttan ferðamáta.
 - Áhersla er á verndun víðerna, landslagsheilda, mikilvægra vistgerða, gróðurlenda og menningarminja.
 - Gætt verði að því að óbyggðaupplifun og náttúrugæði skerðist sem minnst vegna mannvirkja og umferðar.
- DMP áfangastaðaáætlun fyrir Suðurland.
 - Styrkja þarf grunnþjónustu og innviði. Þörf er á betri samgöngum til að ferðamenn dreifist betur.

Valkostir

Núll kostur: Núverandi Sprengisandsleið frá sveitarfélagamörkum við Hrauneyjar að sveitarfélagamörkum við Nýjadalsá. Bundið slitlag er á veginum að Vatnsfellsvirkjun og búið er að byggja hann upp að Versölum, brúa ár og setja ræsi fyrir leysingavatn. Að öðru leyti er vegurinn niðurgráfinn með grýttum köntum. Vegurinn losar illa/ekki af sér vatn og er alla jafna holóttur og með þvottabrettum. Vegurinn opnast seint á vorin og lokast í fyrstu snjóum á haustin.

Valinn kostur: Sprengisandsleið fylgir núverandi vegi frá sveitarfélagamörkum við Hrauneyjar að Versölum og eftir það Kvíslaveituvegi norður fyrir Kvíslavatn. Sveigir þar til austurs og fylgir eftir það nokkurn veginn núverandi Sprengisandsleið. Fer yfir Fjórðungskvísl nokkuð vestar en vegurinn gerir í dag. Vegurinn sé byggður lítillega upp úr landinu, yfirborð hans sé vandað og varanlegt og ár og lækir

³⁵ (Vegagerðin 2019).

brúaðar. Bundið slitlag er komið á vegin að Vatnsfellsvirkjun og búið er að byggja hann lítillega upp norður fyrir Kvíslavatn, brúa ár og setja ræsi fyrir leysingavatn.

Samanburður

Núll-kostur:

Áhrif á andrúmsloft eru neikvæð. Núverandi Sprengisandsvegur telst ekki vera fær fólksbílum. Því eru einungis stærri bílar þar á ferð og fæstir þeirra eru knúnir áfram af vistvænum orkugjöfum.

Áhrif á heilbrigði eru neikvæð. Hluti núverandi vegar er niðurgrafinn, holóttur og með grýttum köntum. Stærsti hluti vegarins þarfnast viðhalds til að ástand hans teljist viðunandi. Áhrif af utanvega-akstri eru sýnileg.

Áhrif á samfélag eru metin óveruleg. Aðgengi að áhugaverðum stöðum og þjónustu verður óbreytt.

Áhrif á aðra umhverfispætti eru metin óveruleg/engin.

Valinn kostur:

Áhrif á andrúmsloft eru metin óveruleg. Enn sem komið er eru fæstir jeppar sem henta til hálendis-ferða knúnir vistvænum orkugjöfum. Fólksbílum sem eru knúnir áfram á þennan hátt fer aftur á móti fjölgandi og með betri vegi og brúuðum ám og lækjum er þessum hópi fólks kleift að leggja leið sína á hálendið, að teknu tilliti til drægni bílsins.

Áhrif á land eru metin óveruleg. Við hönnun vegarins ætti að vera hægt að komast hjá því að raska jarðmyndunum eða leggja veg þar sem þær er að finna.

Áhrif á landslag eru metin neikvæð. Vegir eru alltaf sýnilegir, hvort sem þeir eru uppbyggðir eða niðurgrafnir. Hægt er að aðlag veginn að landslagi og draga þannig úr áhrifum hans. Líklegt er að víðerni skerðist að einhverju leyti en veglínan liggur þó að stærstu leyti innan áhrifasvæðis núverandi mann-virkja.

Áhrif á gróður og dýralíf eru metin óveruleg/óviss. Að stærstum hluta er búið að leggja veginn þó hann komi e.t.v. til með að breytast eitthvað við nánari útfærslu. Vegurinn liggur í eða við jaðar Þjórsárvera sem eru mikilvægt vistsvæði fugla. Við hönnun vegarins ætti að einhverju leyti að vera hægt að taka tillit til vistgerða með hátt verndargildi.

Áhrif á samfélag eru metin jákvæð/óviss. Með betri vegi batnar aðgengi að og um afréttinn og áhugaverðir staðir verða aðgengilegri fyrir ferðamenn, t.d. Þjórsárver. Líklegt er að ferðamönnum komi til með að fjölga. Mögulegt er að staðir verði fyrir of miklum ágangi m.v. þolmörk þeirra og þarf þá að grípa til aðgerða. Komi til þessa þarf að meta hvort fjöldi ferðamanna verði takmarkaður eða hvort byggja þurfi upp innviði til að taka á móti fleiri ferðamönnum.

Áhrif á heilbrigði eru jákvæð. Með betri vegi má reikna með að umferð verði meiri, m.a. umferð rafknúinna bíla. Umferðaröryggi batnar verulega með betri vegi. Vegurinn verður ekki lengur niðurgrafinn með grýttum köntum heldur hannaður skv. öryggiskröfum. Þá batnar aðgengi að áhugaverðum

útvístarsvæðum með betri vegi. Gera má ráð fyrir að með útfærslunni sé hægt að draga verulega úr utanvega akstri.

Áhrif á náttúru- og menningarminjar eru engin að því gefnu að tekið verði tillit til þeirra við hönnun vegarins. Aðgengi að áhugaverðum stöðum og þjónustusvæðum á hálendinu batnar og styrkir það ferðapjónustu. Vegalengdir milli landshluta styttest sem dregur úr kostnaði, fer betur með ökutæki og hefur þannig jákvæð áhrif á efnahag fólks. Upplifun fólks af svæðinu verður að öllum líkindum jákvæðari (mynd 9). Áhrif á samfélag eru metin jákvæð.

Niðurstaða og mótvægisáðgerðir

TAFLA 19. Niðurstaða af samanburði valkosta fyrir Sprengisandsleið.

VALKOSTUR	LOFT	LAND	LANDSLAG	GRÓÐUR OG DÝR	HEILBRIGÐI	SAMFÉLAG	NÁTTÚRU OG MENNINGARMINJAR
Valinn kostur	0	0	-	0/?	+	+/?	0
Núll kostur	-	0	0	0	-	0	0

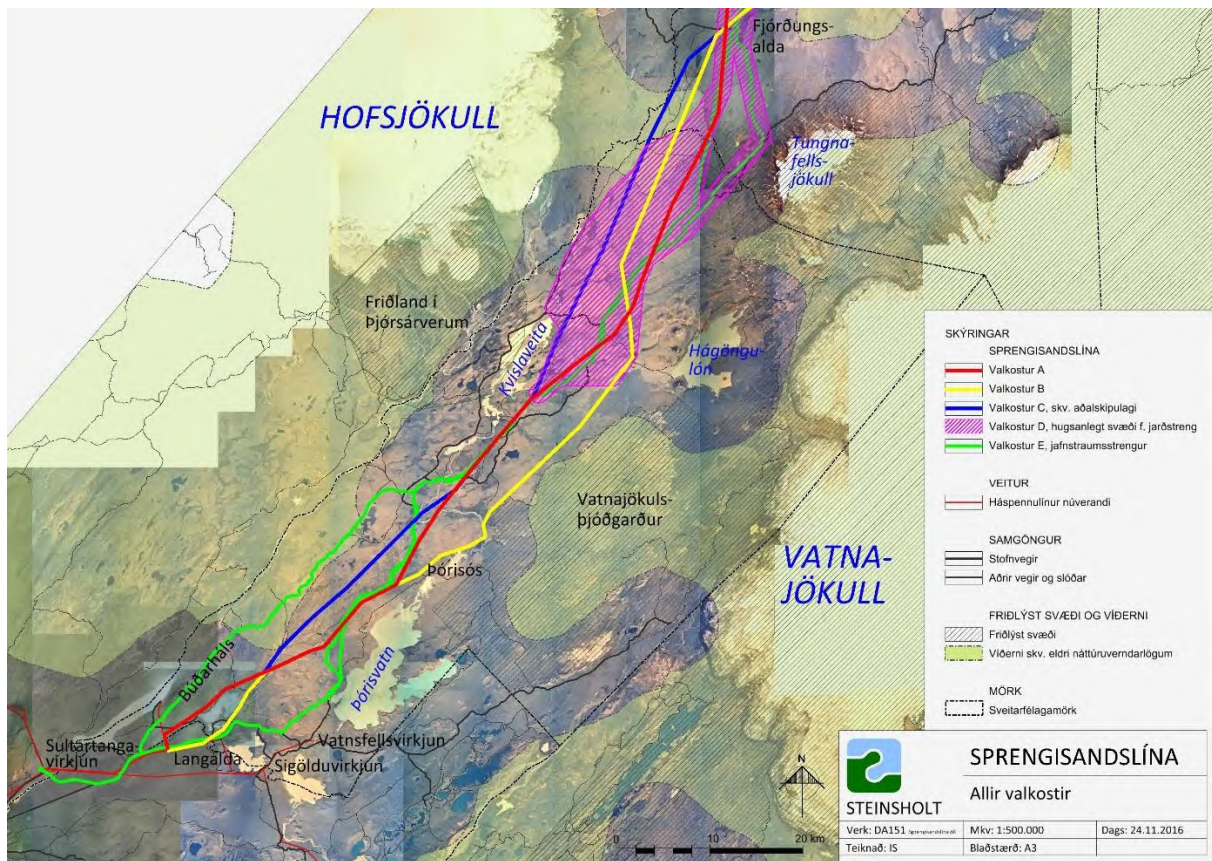
Sveitarfélagið er hlynnt því að gerður verði betri vegur yfir Sprengisand. Betri vegur bætir aðgengi að afréttinum, eflir möguleika á uppbyggingu ferðapjónustu og lengir ferðamannatímann. Gerir stærri hópi ferðamanna kleift að fara um svæðið og bætir umferðaröryggi þeirra sem aka veginn. Eðlilegt er að nýta þá fjárfestingu sem lögð hefur verið í núverandi veg, þ.e. að búið er að byggja hann upp að hluta til og leggja klæðningu á hluta hans. Líklegt er að breytt veglína skerði víðerni norður undir Fjórðungskvísl, það er þó háð endanlegri útfærslu vegarins.

Til að draga úr neikvæðum áhrifum vegarins skal hann fylgja landinu sem mest og leitast við að hafa vegfláa sem mest aflíðandi til að fá mýkri línur. Líklegt er að ferðamönnum komi til með að fjölga með betri vegi. Hafa þarf í huga að einhverjir staðir gætu orðið fyrir of miklum ágangi m.v. þolmörk þeirra og þarf þá að gripa til aðgerða. Annað hvort takmarkana á fjölda eða uppbyggingu á innviðum.

4.4.4 Sprengisandslína

Um langt skeið hefur verið í skoðun að leggja háspennulínu yfir Sprengisand til að tengja virkjanir á Þjórsár-Tungnaáarsvæðinu við virkjanir á Norðausturlandi. Tilgangurinn er að styrkja flutningskerfi raforku. Sveitarfélagið er hlynnt því að flutningskerfi raforku verði styrkt með lagningu háspennulínu/rafstrengs yfir Sprengisand. Æskilegt er að hluti línunnar verði settur í jörð sé þess nokkur kostur og að línan verði innan áhrifasvæðis núverandi mannvirkja á afréttinum.

Árið 2013 var unnin forathugun fyrir veg, háspennulínur og virkjanir á Holtamannaafretti. Verkefnið var unnið fyrir Vegagerðina, Landsnet og Landsvirkjun. Skoðuð var möguleg lega háspennulínu yfir Sprengisand (sjá mynd 16).

MYND 16. Mögulegar línuleiðir sem skoðaðar voru í forathugun fyrir veg, háspennulínur og virkjanir. (Mynd úr forathugun).

Í Kerfisáætlun Landsnets 2020-2029 kemur fram að nauðsynlegt sé að fara út í styrkingu á byggðalínunni á næstu árum. Kerfisathuganir sýna að núverandi byggðalína þolir í mörgum tilvikum illa truflanir og ákveðnir hlutar hennar eru að verða takmarkandi fyrir orkuflutning og þar með fyrir uppbyggingu atvinnustarfsemi á landsbyggðinni. Framtíðaráform gera ráð fyrir að til lengri tíma litið verði meginflutningskerfið á landinu rekið á 220 kV spennu. Í Kerfisáætluninni eru settar fram tvær leiðir og eru þær eftirfarandi:

- Byggðalínan verði byggð upp sem 220 kV lína (eða spennuhækkuð) frá Brennimel norður og austur um land að Sigöldu, þannig að flutningskerfið verði 220 kV hringinn í kringum landið. Nú er hafinn undirbúningur að lagningu Blöndulínu 3, 220 kV, frá Blöndustöð til Akureyrar, en frá Akureyri um Kröflu að Fljótsdalsstöð er unnið að breytingum á aðalskipulagi og öðrum frumundirbúningi.
- Byggð verði hálendislína (220 kV eða 400 kV) frá Þjórsár-Tungnaársvæðinu sem tengist inn á byggðalínuna á Norðurlandi.

Í þingsályktun um stefnu stjórnvalda um uppbyggingu flutningskerfis raforku, nr. 26/148, kemur fram í 3. gr. að treysta skuli flutningskerfið betur, tengja betur lykilsvæði og tryggja afhendingaröryggi raforku um land allt. Í 4. gr. segir að skoða skuli að hve miklu leyti megi nýta jarðstrengi með hagkvæmum hætti við uppbygginguna. Ekki verði ráðist í línulagnir yfir hálendið³⁶.

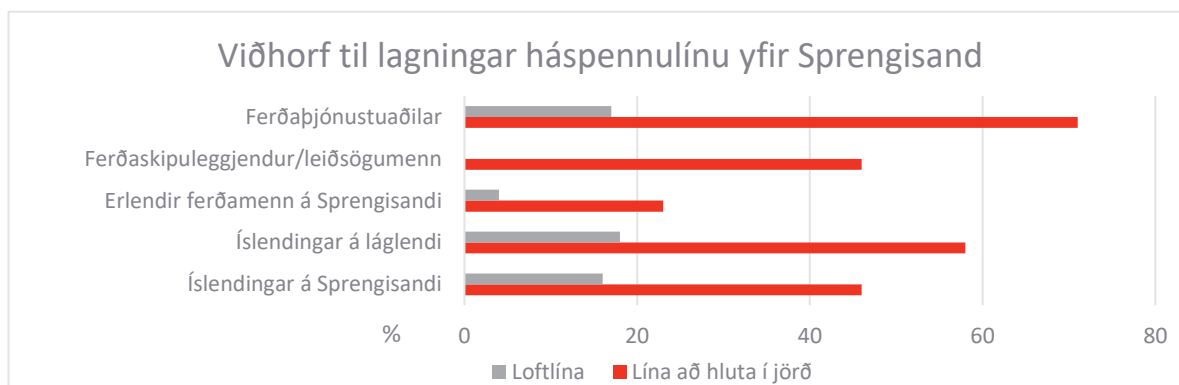
³⁶ (Alþingi 2018).

Í ritinu *Notkun jarðstrengja í flutningskerfum raforku*³⁷ eru bornir saman kostir og gallar háspennulína og jarðstrengja. Samkvæmt þeim samanburði hafa háspennulínur mun meiri sjónræn áhrif en jarðstrengir, enda geta línurnar sést í allt að 5 km fjarlægð frá línustæði. Sýnileiki þeirra er háður því landslagi sem þær liggja um. Við lagningu jarðstrengs raskast um 6 sinnum meira svæði en við lagningu loftlínu. Mismunurinn felst í því að grafa þarf fyrir jarðstrengnum og leggja veg með honum endilöngum, en ef vegur er í innan við 300 m fjarlægð frá háspennulínu er nóg að vera með slóða frá veginum að hverju mastri háspennulínunnar. Ef farið er um gróið land raskast meira gróðursvæði við lagningu jarðstrengs en loftlínu, auk þess sem auðveldara er að lágmarka áhrif á gróður við slóðagerð milli mastra.

Áhrif háspennulína á ferðamennsku og útivist eru fyrst og fremst vegna sjónrænna áhrifa þar sem þær breyta upplifun og útsýni þaðan sem þær sjást. Þannig dregur sýnileiki háspennulína úr aðdráttarafli staða og tilfinningu fyrir óspilltri náttúru. Jarðstrengir hafa einnig sjónræn áhrif en rask vegna þeirra sést ekki í jafn mikilli fjarlægð og hefur því minni áhrif.

Könnun á viðhorfi til háspennulínu yfir Sprengisand

Í könnun sem unnin var af Rannsóknir og ráðgjöf ferðaþjónustunnar (RRF)³⁸ var athuguð afstaða til lagningar nýrrar háspennulínu yfir Sprengisand og hvort svarendur væru fylgjandi eða andvígir tiltekinni raflínugerð. Allir svarendahópar voru mjög eða fremur fylgjandi því að línan yrði lögð að hluta til í jörð (mynd 17).

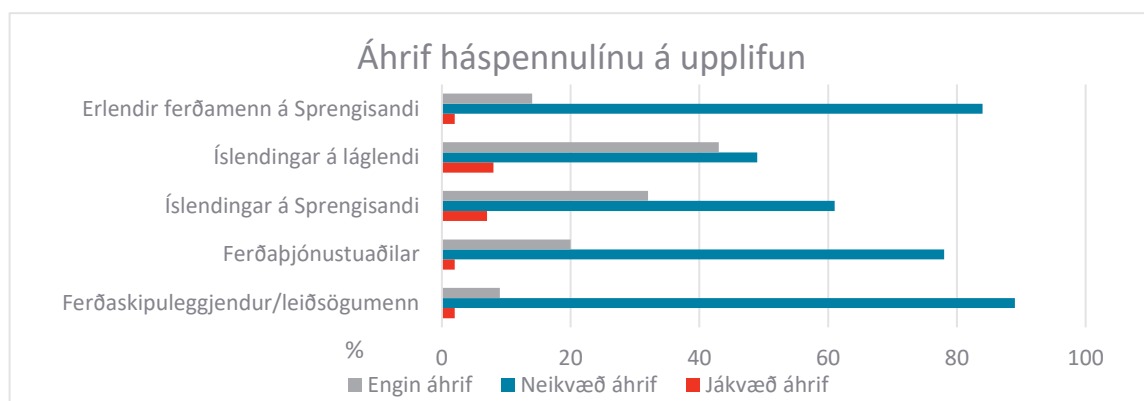

MYND 17. Viðhorf til lagningar háspennulínu yfir Sprengisand.

Samkvæmt niðurstöðum úr könnun RRF getur háspennulína yfir Sprengisand haft áhrif á upplifun ferðamanna af svæðinu (mynd 18) en allir svarendahópar töldu að háspennulína myndi hafa neikvæð áhrif á upplifun ferðamanna af svæðinu. Þó töldu rúm 40% Íslendinga á láglendi að háspennulína myndi ekki hafa nein áhrif á upplifun ferðamanna og 32% Íslendinga á Sprengisandi voru sama sinnis.

³⁷ (Jón Bergmundsson, Kjartan Gíslason á.á).

³⁸ (Rögnvaldur Guðmundsson 2015).

MYND 18. Líkleg áhrif háspennulínu á upplifun ferðamanna af svæðinu.

Grunnástand

Ekki er háspennulína yfir Sprengisand í dag. Í gildandi aðalskipulagi er gert ráð fyrir háspennulínu yfir Sprengisand. Liggur hún frá sveitarfélagamörkum við Hrauneyjar, um Þóristungur, Klifshagavelli og austan við Kvíslaveitu. Jafnframt eru hugmyndir um að línun ætti mögulega að liggja um eyjar í Kvíslaveitu og er skipulagi frestað á því svæði vegna þessa. Syðri hluti línunnar er að hluta til gróið og lítt raskað land, miðhlutinn er innan áhrifasvæðis núverandi mannvirkja á afréttinum og norðurhlutinn er lítt gróið og lítt raskað land.

Viðmið

- Landsskipulagsstefna 2015-2026.
 - Orkuvinnsla og dreifikerfi. Orkulindir á miðhálandinu verði nýttar með sjálfbærni og umhverfisvernd að leiðarljósi, sérstaklega m.t.t. verndunar víðerna. Meiri háttar mannvirkjagerð verði beint að stöðum sem rýra ekki víðerni eða landslagsheildir hálandisins.
 - Áhersla er á verndun víðerna, landslagsheilda, mikilvægra vistgerða, gróðurlenda og menningarminja.
 - Gætt verði að því að óbyggðaupplifun og náttúrugæði skerðist sem minnst vegna mannvirkja og umferðar.
- Heimsmarkmið, 7 Sjálfbær orka.
 - Tryggja öllum aðgang að öruggri og sjálfbærri orku á viðráðanlegu verði.

Valkostir

Núll kostur:

Í gildandi aðalskipulagi liggur Sprengisandslína frá Langöldu um Þóristungur, Klifshagavelli, austan Kvíslaveitu og í stefnu fyrir vestan Fjórðungsöldu. Einungis er gert ráð fyrir loftlínu.

Valinn kostur:

Breytt lega háspennulínu. Háspennulína frá tengivirki við Langöldu um Búðarháls og með Köldukvísl og austan við Kvíslaveitu að Skrokköldu. Þaðan verði jarðstrengur norður fyrir Fjórðungskvísl/Fjórðungsöldu. Sá hluti línunnar sem er loftlína er innan áhrifasvæðis núverandi mannvirkja á afréttinum.

Samanburður

Núll kostur:

Áhrif á loft eru metin jákvæð. Línán eflir dreifikerfi raforku og stuðlar að betra afhendingaröryggi raforku. Bætir þannig nýtingu sjálfbærrar orku.

Áhrif á land eru metin óveruleg/óviss. Við ákvörðun um legu línunnar ætti að vera hægt að taka tillit til jarðmyndana upp að vissu marki.

Áhrif á landslag eru neikvæð. Línuleiðin er að hluta til innan áhrifasvæðis núverandi mannvirkja á afréttinum en á köflum fer hún yfir lítt raskað land. Þessi línuleið skerðir víðerni á Búðarhálsi meira en valinn kostur. Háspennulínur eru alltaf sýnilegar í tiltekinni fjarlægð og því meira eftir því sem nær þeim er komið.

Áhrif á gróður metin óviss/neikvæð. Línán kemur til með að liggja um gróið land á Þóristungum, Klifshagavöllum og víðar. Hugsanlega má laga staðsetningu línunnar að gróðurlendum og forðast rask á þeim.

Áhrif á heilbrigði eru metin jákvæð. Með lagningu línunnar batnar afhendingaröryggi raforku.

Lagning línunnar eflir atvinnulíf og bætir afhendingaröryggi raforku. Áhrif á samfélag eru metin jákvæð.

Áhrif á náttúru- og menningarminjar eru metin neikvæð. Lega línunnar ætti ekki að þurfa að hafa áhrif á minjar. Línuleiðin liggur að hluta til um svæði sem er undir hverfisvernd. Skilmálar þess eru að framkvæmdum skuli haldið í lágmarki.

Valinn kostur:

Áhrif á loft eru metin jákvæð. Línán eflir dreifikerfi raforku og stuðlar að betra afhendingaröryggi raforku. Bætir þannig nýtingu sjálfbærrar orku.

Áhrif á land eru metin óveruleg/óviss. Við ákvörðun um legu línunnar ætti að vera hægt að taka tillit til jarðmyndana upp að vissu marki. Það er erfiðara að taka tillit til jarðmyndana ef um jarðstreng er að ræða. Jarðstrengur þarf að leggja beinni leið, vegna tæknilegra takmarkana á jarðstrengjum.

Áhrif á landslag eru neikvæð. Með því að leggja línu innan áhrifasvæðis núverandi mannvirkja á afréttinum er verið að halda í víðerni og ósnortið land á öðrum svæðum, línán skerðir víðerni á Búðarhálsi. Með því að vera með jarðstreng um miðbik svæðisins þá skerðir hann ekki víðerni. Háspennulínur eru alltaf sýnilegar í tiltekinni fjarlægð og því meira eftir því sem nær þeim er komið.

Áhrif á gróður eru metin óviss/neikvæð. Línan kemur til með að liggja um gróið land, einkum á Búðarhálsi. Hugsanlega má laga staðsetningu línunnar að gróðurlendum og forðast rask á þeim.

Áhrif á heilbrigði eru metin jákvæð. Með lagningu línunnar batnar afhendingaröryggi raforku.

Áhrif á samfélag eru metin jákvæð. Lagning línunnar eflir atvinnulíf og bætir afhendingaröryggi raforku.

Áhrif á náttúru- og menningarminjar eru metin óviss. Lega línunnar ætti ekki að þurfa að hafa áhrif á minjar. Línuleiðin liggur að hluta til um svæði sem er undir hverfisvernd. Skilmálar þess eru að framkvæmdum skuli haldið í lágmarki.

Niðurstaða og mótvægisaðgerðir

TAFLA 20. Niðurstaða af samanburði valkosta fyrir Sprengisandslínu.

VALKOSTUR	LOFT	LAND	LANDSLAG	GRÓÐUR OG DÝR	HEILBRIGÐI	SAMFÉLAG	NÁTTÚRU OG MENNINGARMINJAR
Valinn kostur	+	0/?	-	?/-	+	+	?
Núll kostur	+	0/?	-	?/-	+	+	-

Sveitarfélagið er hlynnt lagningu háspennulínu yfir Sprengisand og að sem stærsti hluti hennar verði settur í jörð. Helstu neikvæðu áhrif af háspennulínu/jarðstreng eru á landslag vegna sýnileika og skerðingar á víðernum, gróðri og minjum. Verði af lagningu línunnar er mikilvægt að taka tillit til sýnileika, jarðmyndana, gróðurs, vistgerða, víðerna og náttúru- og menningarminja og að áhrif á þessa þætti verði lágmarkuð eftir því sem hægt er. Jafnframt er mikilvægt að hafa í huga að jarðstrengur og framtíðar staðsetning Sprengisandsleiðar geti farið sem best saman.

4.4.5 Efnistökusvæði á afrétti

Undanfarin ár hefur efni til viðhalds Sprengisandsleiðar og annarra vega og slóða verið tekið hér og þar í nágrenni veganna. Sveitarfélagið vill að gerður verði greiðfær vegur yfir Sprengisand og skipulagt hvar er heimilt að taka efni til vegagerðar og hversu mikið. Námur í gildandi skipulagi voru flestar nýttar fyrir byggingu Búðarhálsvirkjunar, sem er lokið. Þær námur hafa minnkað verulega að umfangi og efnismagni.

Vilji er til að vera með mörg efnistökusvæði og taka lítið efni á hverjum stað svo ekki sé um stórar námur að ræða og ekki þurfi að aka langa vegalengd með efni. Áhersla er lögð á góða umgengni um efnistökusvæði á nýtingartíma og að við verklok verði svæði aðlagð aftur að landi umhverfis það. Mat á efnisþörf fyrir endurbætur á Sprengisandsleið fer fram í tengslum við hönnun vegarins og þá verður ákvarðað hvaða svæði verða nýtt til efnistöku.

Vegagerðin hefur skoðað möguleg efnistökusvæði á Sprengisandi m.t.t. uppbyggingar Sprengisandsvegar. Ný efnistökusvæði eru í samræmi við tillögur sem þar eru settar fram³⁹. Efnistökusvæði hafa

³⁹ (Jarðefnadeild Vegagerðarinnar 2015).

verið skoðuð lauslega á vettvangi en ekki verið tekin ákvörðun um hver þeirra verða nýtt eða hver heildar efnispörfin er. Nýjar námur eru flestar í námunda við vegstæði til að reyna að lágmarka umhverfisáhrif.

Grunnástand

Í gildandi skipulagi er gert ráð fyrir 11 námum á afréttinum, flestum á Búðarhálsi. Einungis tvær námur eru til vegagerðar, aðrar eru vegna framkvæmda við virkjanir/miðlunarlón. Í námunum er heimilt að vinna 900.000 m³ af efni. Heildarstærð efnistökusvæða er um 115 ha.

Viðmið

- Landsskipulagsstefna 2015-2026.
 - Áhersla er á verndun víðerna, landslagsheilda, mikilvægra vistgerða, gróðurlenda og menningarminja.
 - Áhersla er á greiðar, öruggar og vistvænar samgöngur og fjölbreyttan ferðamáta.
 - Viðhald og uppbygging samgangna á hálendinu stuðli að góðu aðgengi og jafnvægi milli ólíkra ferðamáta. Mannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggðaupplifun.
- DMP áfangastaðaaætlun fyrir Suðurland.
 - Þörf er á betri samgöngum til að ferðamenn dreifist betur.

Valkostir

Núll kostur: Námur skv. gildandi skipulagi. Ekki er gert ráð fyrir nýjum námum. Efni til vegagerðar verður áfram tekið þar sem best hentar hverju sinni.

Valinn kostur: Gert er ráð fyrir 48 námum víðsvegar á afréttinum og ná þær samtals yfir 50,7 ha. Heimilt er að vinna 539.000 m³ af efni.

Samanburður

Við samanburð valkosta er horft til þess að efnistökusvæði eru forsenda fyrir viðhaldi og endurbótum á vegum og virkjana- og miðlunarmannvirkjum.

Núll kostur:

Áhrif á loft eru neikvæð. Fáar námur eru í gildandi skipulagi og ef gert er ráð fyrir að þær séu nýttar til viðhalds mannvirkjum og uppbyggingar á vegum þá þarf að aka tugi kílómetra með efni.

Áhrif á land eru neikvæð þar sem heimilt er að vinna í kringum tvöfalt meira efnismagn í gildandi skipulagi. Einnig er efni tekið þar sem heppilegt þykir hverju sinni.

Áhrif á gróður eru óveruleg. Efnistökusvæði eru yfirleitt sýnileg meðan á vinnslu stendur. Mikilvægt er að aðlaga efnistökusvæði að landinu umhverfis að vinnslu lokinni. Sé það gert eru áhrif á landslag metin óveruleg. Efnistökusvæði eru á lítt eða ógrónu landi.

Áhrif á heilbrigði eru metin neikvæð. Vegir eru niðurgrafnir, holóttir og grjót í köntum. Þetta veldur því að utanvegaakstur er líklegri því oft er land til hliðar við vegi sléttara en vegurinn sjálfur og stendur hærra en vegurinn.

Áhrif á samfélag eru jákvæð. Með því að byggja upp vegi og gera þá greiðfærari dregur úr akstri utan vega. Einnig má gera ráð fyrir að ferðamenn dreifist víðar. Við það batna forsendur til að veita þjónustu á fleiri stöðum eða að sú þjónusta sem fyrir er eflist. Með því fjölgar hugsanlega atvinnutækifærum.

Áhrif á náttúru- og menningarminjar eru neikvæð. Efni er tekið hér og þar í nágrenni vega án tillits til þess hvort þar eru verndarsvæði, minjar eða annað sem ætti að forðast að raska.

Valinn kostur:

Áhrif á loft eru jákvæð. Með því að taka efni sem næst notkunarstað dregur úr losun gróðurhúsa-lofttegunda vegna aksturs.

Áhrif á land eru óveruleg. Hægt er að velja efnistökusvæði þar sem ekki eru jarðmyndanir sem njóta verndar. Á vinnslutíma efnis, og að honum loknum, er hægt að ganga þannig um svæðið að ekki verði rof á landi.

Áhrif á landslag eru óveruleg. Efnistökusvæði eru yfirleitt sýnileg meðan á vinnslu stendur. Mikilvægt er að velja efnistökusvæði sem skerða ekki víðerni og sem næst vegi þar sem land er raskað fyrir. Mikilvægt er að aðlagja efnistökusvæði að landinu umhverfis að vinnslu lokinni.

Áhrif á heilbrigði eru metin jákvæð. Mikilvægt er að velja efnistökusvæði á ógrónu landi eftir því sem kostur er og að þar séu ekki vistgerðir með hátt verndargildi. Sé það gert eru áhrif á gróður metin óveruleg. Efnistökusvæði eru forsenda þess að hægt sé að viðhalda vegum eða byggja þá upp. Umferðaröryggi batnar með greiðfærum og góðum vegum.

Áhrif á samfélag eru jákvæð. Með því að byggja upp vegi og gera þá greiðfærari dregur úr akstri utan vega. Einnig má gera ráð fyrir að ferðamenn dreifist víðar. Við það batna forsendur til að veita þjónustu á fleiri stöðum eða að sú þjónusta sem fyrir er eflist. Með því fjölgar hugsanlega atvinnutækifærum.

Áhrif á náttúru- og menningarminjar eru óverulegar. Hluti efnistökusvæða er innan hverfisverndarsvæða. Skilmálar fyrir þau er að forðast skuli að raska vistgerðum með hátt verndargildi, vernda víðerni og að framkvæmdir leiði til eins lítillar röskunar og kostur er.

Niðurstaða

TAFLA 21. Niðurstaða af samanburði valkosta fyrir efnistöku.

VALKOSTUR	LOFT	LAND	LANDSLAG	GRÓÐUR OG DÝR	HEILBRIGÐI	SAMFÉLAG	NÁTTÚRU OG MENNINGARMINJAR
Valinn kostur	+	0	0	0	+	+	0
Núll kostur	-	-	0	0	-	+	-

Efnistökusvæði eru forsenda þess að hægt sé að byggja upp og viðhalda samgöngumannvirkjum og leggur sveitarstjórn áherslu á að hægt sé að endurbæta hálendisvegi. Með því að gera ráð fyrir mörgum efnistörustöðum á hálendinu er hægt að nýta þau svæði sem eru næst framkvæmdasvæði hverju sinni og lágmarka þannig þá vegalengd sem aka þarf með efni, en slíkt hefur einnig áhrif á loftgæði á hálendinu og truflun fyrir ferðamenn. Einnig er hægt að velja að nýta þau efnistökusvæði sem hafa minnst áhrif á umhverfið. Þá má ætla að minna efni verði tekið af hverju svæði. Við frágang efnistökusvæða er gert ráð fyrir að þau falli sem best að landinu umhverfis og ættu þá ummerki um efnistöku að verða lítt sýnileg. Neikvæð umhverfisáhrif eru helst þau að ásýnd svæðis breytist og einhver hætta er á jarðvegsfoki, einkum á framkvæmdatíma. Því leggur sveitarstjórn áherslu á að efnistaka á hálendinu verði að jafnaði úr litlum námum, sem næst vegsvæði og að gengið verði frá hverju efnistökusvæði fyrir sig strax að efnistöku lokinni.

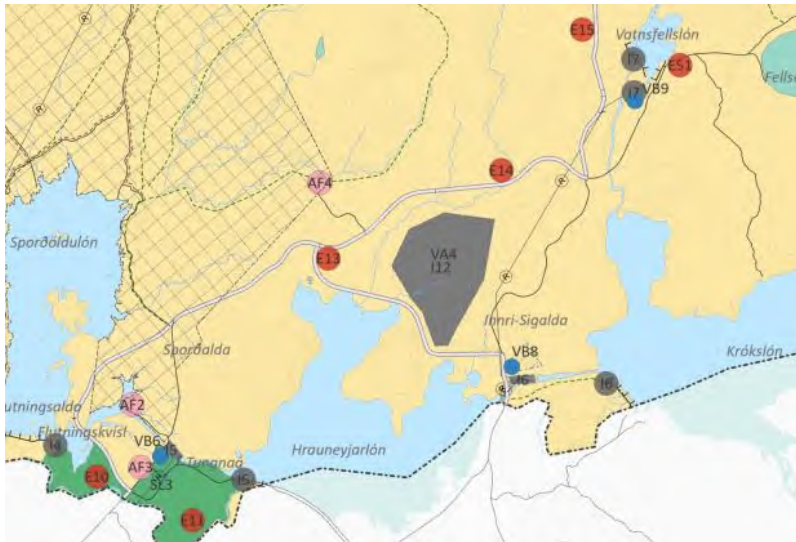
4.4.6 Stækkun núverandi virkjana

Áform eru um að efla orkuvinnslu í núverandi virkjunum á Þjórsár-Tungnaáarsvæðinu, þ.e. Hrauneyja-fossvirkjun, Sigölduvirkjun og Vatnsfellsvirkjun. Framkvæmdir felast í stækkun aflvéla eða fjölgun þeirra. Mögulega þarf að stækka núverandi stöðvarhús og breikka frárennisskurði næst stöðvarhúsum. Það rask sem kann að fylgja framkvæmdum er bundið við núverandi framkvæmda- og áhrifasvæði virkjana, sem þegar hefur verið raskað. Framkvæmdir falla undir lið 3.02 í viðauka I við lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana (nr. 111/2021) og eru háðar mati á umhverfisáhrifum og einnig umfjöllun í rammaáætlun.

Áhrif af meiri orkuframleiðslu í núverandi virkjunum eru metin jákvæð því verið er að nýta betur þau mannvirki og þær veitur sem eru til staðar. Rask verður á framkvæmdatíma ef stækka þarf stöðvarhús og breikka frárennisskurð en þar sem um er að ræða þegar raskað svæði þá eru áhrifin metin óveruleg.

4.4.7 Orkuvinnsla – vindlundur á afrétti

Sveitarfélagið er hlynnt byggingu vindraftstöðva á afréttinum. Horft var til þess að afmarka iðnaðarsvæði fyrir vindlund en fallið frá því á seinni stigum þar sem ekki eru fyrirbyggjandi næg gögn til að meta áhrif hans. Möguleg staðsetning var þó skoðuð og horft til svæða á sunnanverðum afréttinum, innan áhrifasvæðis núverandi mannvirkja, einkum í nágrenni við núverandi virkjanir á Þjórsár-Tungnaáarsvæðinu og háspennulínur frá þeim (mynd 19). Um þetta svæði liggja einnig Sprengisandsleið og Fjallabaksleið nyrðri, sem eru stofnvegir á hálendi. Við virkjanirnar eru góðir möguleikar á að koma raforkunni inn á núverandi flutningskerfi. Varðandi mögulega staðsetningu var haft í huga að svæðið nyti ekki sérstakrar verndar skv. 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013, það væri gróðursnautt, tiltölulega flatt og gott aðgengi.

MYND 19. Möguleg staðsetning vindlunda er innan gráa flákans á miðri mynd.

Vindlundir falla undir lög um verndar og orkunýtingaráætlun nr. 48/2011. Verndar- og orkunýtingaráætlun tekur til landsvæða og virkjunarkosta sem hafa uppsett rafafli 10 MW eða meira. Meta þarf umhverfisáhrif vindlunda skv. lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021, og bera saman mismunandi valkosti um staðsetningu og útfærslu. Ekki eru forsendur til að meta líkleg umhverfisáhrif vindlunda að svo stöddu og er ekki mörkuð stefna um hann.

4.4.8 Loftslagsmál og binding kolefnis

Á afréttinum eru Sultartangi og nágrenni Hrauneyjafossvirkjunar innan Heklusköga. Lítið eða ekkert hefur verið unnið að gróðursetningu á trjám á þessum svæðum. Eitthvað er um kjarr hér og þar og nokkrar sjálfsáðar birkiplöntur eru í Básum. Undanfarin ár hefur verið unnið að uppgræðslu á afréttinum með það að markmiði að endurheimta gróður og landgæði og er árangur af þeim aðgerðum vel sýnilegur.

Um langt árabil hefur verið unnið að skógrækt í Ásabrekku og þar er nú opinn skógur með göngustíg og áningaraðstöðu. Í Sumarliðabæ er að vaxa upp skógur á ríflega 100 ha. Nokkrir landeigendur eru með minni skógarlundi og skjólbeltaræktun. Víða eru tré heima við hús. Helstu votlendissvæði eru undir hverfisvernd og hefur afmörkun svæðanna verið endurskoðuð m.t.t. nákvæmari grunngagna.

Stefnu tengda loftslagsmálum og bindingu kolefnis er víða að finna í gildandi skipulagi og hnykkt er betur á henni í endurskoðuðu skipulagi. Sveitarfélagið vill efla skógrækt og landgræðslu og að hvort tveggja nýtist til að binda kolefni. Sveitarfélagið mun setja sér stefnu um hvernig það geti orðið kolefnishlutlaust. Viðræður hafa verið í gangi við Skógræktina um útfærslu þess og svæði sem heppileg eru til skógræktar. Þar sem sveitarfélagið á ekki land í byggð eru sett inn þrjú skógræktarsvæði á afréttinum. Öll svæðin eru beitarfriðuð og tvö þeirra eru innan Heklusköga. Svæðin eru: Sultartangi, meðfram Tungnaá á Búðarhálsi og nágrenni Hrauneyjafossvirkjunar.

Í stefnu fyrir landbúnaðarland er gert ráð fyrir að á landbúnaðarlandi L1 (besta landinu) sé heimilt að vera með skjólbeltarækt. Á landbúnaðarlandi L2 og L3 er heimilt að vera með skógrækt og skjólbeltarækt. Þá eru íbúar hvattir til að viðhalda núverandi votlendissvæðum og stuðla að stækkun þeirra og/eða endurheimt votlendis. Heimilt er að reisa eina 30 m háa vindrafstöð á hverri jörð og nýta sólarcellur til raforkuframleiðslu til eigin nota. Gert er ráð fyrir reiðhjólaleið með Suðurlandsvegi sem nýtist íbúum til að sækja vinnu.

Grunnástand

Í gildandi skipulagi er stefna um að landgræðsla og skógrækt verði eflað til skjóls, landbóta og útivistar. Gert verði átak til gróðurverndar og uppgræðslu á afréttinum. Gripið verði til beitarstýringar samhliða uppgræðslu ógróinna og vangróinna svæða sem og gróðurbótum með skógrækt og skjólbeltarækt eftir því sem við á. Vinna skal að því að létta beit af landsvæðum þar sem rof á landi er verulegt. Nokkur votlendissvæði eru undir hverfisvernd og er framræsla votlendis óheimil á þeim.

Viðmið

- Heimsmarkmið.
 - 7, Sjálfbær orka. Tryggja öllum aðgang að öruggri og sjálfbærri orku á viðráðanlegu verði.
 - 13, Aðgerðir í loftlagsmálum. Grípa til bráðra aðgerða gegn loftslagsbreytingum og áhrifum þeirra.
 - 15, Líf á landi. Vernda og endurheimta vistkerfi á landi og stuðla að sjálfbærri nýtingu þeirra, vinna að sjálfbærri stjórn skóga, berjast gegn eyðimerkurmyndun, stöðva jarðvegseyðingu, endurheimta landgæði og sporna við hnignun líffræðilegrar fjölbreytni.
- Landsskipulagsstefna 2015-2026.
 - Skipulag byggðar og landnotkunar stuðli að kolefnishlutleysi og viðnámsprótti gagnvart afleiðingum loftslagsbreytinga.
 - Skipulag stuðli að sjálfbærri nýtingu lands, vernd líffræðilegrar fjölbreytni og varðveislu og bindingu kolefnis í jarðvegi og gróðri.
 - Við skipulag byggðar verði tekið tillit til náttúruvár og loftslagsbreytinga.
- Sóknaráætlun Suðurlands 2020-2024.
 - Áhersla á að minnka kolefnisspor, efla lífsgæði og að mannlíf blómstri, auka nýsköpun og framleiðni með öflugum atvinnulífi.

Stefna

Stuðlað verður að bindingu kolefnis með skógrækt og landgræðslu og settir skilmálar um á hvernig landi heimilt er að vera með skógrækt. Haldið verður áfram uppgræðslu á afréttinum. Helstu votlendissvæði eru undir hverfisvernd og eru landeigendur hvattir til að viðhalda votlendissvæðum og endurheimta votlendi. Gert er ráð fyrir reiðhjólaleið í nágrenni Suðurlandsvegar og að hún geti nýst íbúum

til að sækja vinnu. Heimilt er að vera með sólarsellur eða 30 m háa vindrafstöð til framleiðslu á raforku til eigin nota.

Áhrif

Áhrif á loft eru jákvæð. Sveitarfélagið er tengt við dreifikerfi raforku. Sett er inn heimild til þess að íbúar geti framleitt raforku til eigin nota annað hvort með sólarsellum eða minni vindrafstöðvum. Heimildir eru til skógræktar og landgræðslu og íbúar hvattir til að vernda og endurheimta votlendi.

Áhrif á land eru jákvæð. Á afréttinum er unnið að endurheimta landgæða og sett stefna um að svo verði áfram. Heimildir eru til skógræktar í byggð og á afréttinum.

Áhrif á landslag eru metin jákvæð. Skógrækt breytir ásýnd, yfirbragði og sérkennum byggðar. Þess vegna eru settir skilmálar um að huga skuli að því að vernda landslag og ásýnd svæða og að skógur vaxi ekki fyrir góða útsýnisstaði. Skógrækt getur hjálpað til við að endurheimta landgæði og vistkerfi. Skógræktarsvæði á afréttinum hafa ekki áhrif á víðerni og ekki er talið að innan þeirra séu landslagsheildir eða vistkerfi sem njóta sérstakrar verndar.

Áhrif á gróður eru jákvæð. Uppgræðsla lands á afréttinum stuðlar að endurheimta landgæða og líffræðilegri fjölbreytni því aðallega er um áburðargjöf að ræða sem ýtir undir að staðargróður nái sér á strik. Sett er fram stefna um að stuðla að skógrækt og skjólbeltarækt og varðveislu og endurheimta votlendis.

Áhrif á heilbrigði eru jákvæð. Gert er ráð fyrir reiðhjólaleið um sveitarfélagið og að hún nýtist íbúum til að sækja vinnu og til útivistar.

Áhrif á samfélag eru metin jákvæð. Settir eru skilmálar um að besta landbúnaðarlandið verði áfram nýtt til matvælaframleiðslu, skógrækt er heimiluð á öðru landbúnaðarlandi og hvatt til endurheimtar votlendis. Með þessu er talið að stuðlað sé að varðveislu og bindingu kolefnis í jarðvegi og gróðri.

Áhrif á náttúru- og menningarminjar eru óveruleg. Við skipulag skógræktar er gert ráð fyrir að tekið verði tillit til náttúru- og menningarminja.

Niðurstaða

Áhrif stefnunnar á loftslagsmál og bindingu kolefnis eru á heildina litið jákvæð. Víða í stefnunni er að finna aðgerðir til að binda kolefni og eins til að draga úr losun þess til lengri tíma litið. Í töflu 22 eru skoðuð viðmið, úr viðauka við landsskipulagsstefnu⁴⁰, sem beita má í skipulagi til að vinna að loftslagsmálum. Greint er frá þeirri stefnu í aðalskipulaginu sem á við hvert viðmið og hver áhrifin eru.

TAFLA 22. Viðmið fyrir loftslagsmál og stefna í aðalskipulaginu.

VIÐMIÐ ÚR LANDSSKIPULAGSSTEFNU	ÁHRIF	STEFNA Í AÐALSKIPULAGINU
Minni losun		
Matvælaframleiðslu nærri mörkuðum	+	Stefna um að besta landbúnaðarlandið verði áfram nýtt til matvælaframleiðslu.

⁴⁰ (Skipulagsstofnun 2020).

VIÐMIÐ ÚR LANDSSKIPULAGSSTEFNU	ÁHRIF	STEFNA Í AÐALSKIPULAGINU
Endurvinnsla og endurnýting	+	Sorp er flokkað í 3 tonnur á hverju heimili, rúlluplasti er safnað og á gámasvæðum eru gámar fyrir grófari úrgang.
Vistvænar áherslur í mannvirkjagerð	+	Hvatt er til þess að íbúar kynni sér vistvænar leiðir við efnisval fyrir nýbyggingar eða viðhald eldri bygginga.
Orkuskipti í samgöngum	+	Stefna um að efla almenningssamgöngur og reiðhjólaleið með Suðurlandsvegi sem nýtist íbúum til að sækja vinnu.
Fjölbreyttur ferðamáti	+	Stefna er um að almenningssamgöngur verði eflar og að gerð verði reiðhjólaleið með Suðurlandsvegi og að hún nýtist íbúum til að sækja vinnu.
Dregið úr ferðaþörf	+	Ljósleiðari er á öllum bæjum í sveitarfélaginu. Það veitir möguleika á fjarvinnu sem dregur úr ferðaþörf.
Aðlögun		
Sjálfbærar ofanvatnslausnir	+	Hvatt er til þess að ofanvatni af þökum og hörðu yfirborði sé miðlað í jarðveg í stað fráveitukerfis.
Viðeigandi varnarmannvirki	+	Í forsendum og stefnunni sjálfri er gert grein fyrir hvar þurfi að setja upp varnarmannvirki t.d. vegna flóðahættu í Ölfusá og vegna hækkunar á sjávarstöðu við ströndina.
Skilmálar um mannvirkjagerð á flóða-svæðum	+	Skilmálar eru settir um byggingar á mögulegum hættusvæðum.
Binding		
Sjálfbær gróðurframvinda	+	Stefna um að landnýting sé í sátt við náttúruna. Stefna um áframhaldandi uppgræðslu á afrétti, hóflega beit og landnýtingu í samræmi við landgæði.
Verndun og endurheimt votlendis	+	Helstu votlendissvæði eru undir hverfisvernd. Hvatt er til endurheimtar votlendis eða stækkunar á núverandi votlendi.
Skógrækt og landgræðsla	+	Stefna um skógrækt á landbúnaðarsvæðum og heimildir til skógræktar og landgræðslu.
Kolefni fangað með niðurdælingu eða endurvinnslu.	+	Stefna um flokkun og endurvinnslu sorps.

4.4.9 Afþreyingar- og ferðamannasvæði

Engin afþreyingar- og ferðamannasvæði eru í byggðinni. Gerð er almenn grein fyrir áhrifum af afþreyingar- og ferðamannasvæðum á afréttinum. Gerð er ýtarlegri grein fyrir mögulegri uppbyggingu á jaðarmiðstöðinni Hrauneyjum.

Afréttur almennt

Í landsskipulagsstefnu segir að uppbygging ferðamannaaðstöðu skuli stuðla að góðri aðstöðu ferðafólks.

Á afrétti var stefna um skálasvæði og staðsetning þeirra yfirfarin m.t.t. þess að dagleiðir gangandi fólks og hesta væru hæfilega langar. Felld eru út þrjú svæði þar sem ekki þykir þörf á þeim, þetta eru Hágöngur, Ölduver og Klifshagavellir. Einu svæði er bætt við, Lindarkoti, en þar er skáli til staðar og hefur verið í mörg ár. Á flestum skálasvæðum er heimiluð minniháttar uppbygging til að bæta aðstöðu ferðamanna og starfsmanna. Einnig er heimild til að fjölga gistirýmum og efla þjónustu. Betri aðstaða í skálum fyrir gesti og starfsfólk er ein af forsendum þess að hægt sé að byggja upp ferðaþjónustu á afréttinum. Síðastliðin ár hefur sveitarfélagið staðið fyrir kortlagningu, stikun og merkingu á göngu-leiðum og vill einnig stuðla að því að ferðamenn geti gist á afréttinum fremur en að aka aftur til byggða og gista þar.

Í landsskipulagsstefnu eru Háumýrar skilgreindar sem hálendismiðstöð en eru í aðalskipulagstillögunni færðar niður í flokk skálasvæða.

Tveir skálar í Þúfuveri (AF9 og AF10) eru innan Friðlands Þjórsárvera, auk þess er skálasvæði á Háumýrum (AF11) í jaðri friðlandsins. Vilji er til að heimila uppbyggingu á svæðum AF10 og AF11, einkum fyrir útivistarfólk og er heimiluð gisting fyrir 30 gesti á hvorum stað. Til að draga úr mögulegum neikvæðum áhrifum á friðlandið eru settir skilmálar um mannvirki og að ekki verði byggt á grónu landi í Þúfuveri. Einnig eru settir skilmálar um að álag af völdum ferðamanna verði undir þolmörkum náttúrunnar á hverjum stað og heimilað er að vera með fræðslu og aðstöðu fyrir landvörð. Sveitarfélagið telur að með þessu verði áhrif af völdum ferðamanna á friðlandið óveruleg.

Skálasvæði eru til staðar í gildandi skiplagi. Stefnan er að stærstu leyti í samræmi við stefnu í gildandi skipulagi, þó hún sé útfærð nánar. Svæðin eru ekki talin skerða víðerni umfram það sem er í dag því gert er ráð fyrir lágstemmdri uppbyggingu og að mannvirki verði felld að landi og útlit þeirra samræmt.

Á heildina litið eru áhrifin metin jákvæð.

Jaðarmiðstöðin Hrauneyjar

Um nokkurra ára skeið hefur verið rekið hótél í þeim byggingum sem áður hýstu starfsfólk Landsvirkjunar við Hrauneyjafossvirkjun. Rekstraraðili Hrauneyja hyggst efla starfsemina verulega, m.a. með því að fjarlægja hluta núverandi húsa, sem eru orðin lúin, og byggja ný í þeirra stað. Hugmyndir eru um gistingu, veitingaaðstöðu, bar, líkamsrækt og jafnframt er þörf á geymslu. Hugmyndir eru um að bjóða upp á afþreyingu á eða út frá staðnum og að starfsemi sé allt árið. Afþreying getur kallað á að byggt sé yfir starfsemina eða þann búnað sem til þarf. Það er því talin þörf á að heimila umtalsvert byggingarmagn. Auk þess er of langt fyrir starfsfólk að keyra daglega úr byggð í vinnu svo gera þarf ráð fyrir viðunandi aðstöðu fyrir starfsfólk.

Staðurinn er við Sprengisandsleið. Um þann veg fara þeir ferðamenn sem leggja leið sína í Landmannalaugar, Veiðivötn og um Sprengisand. Í töflu 11 sést að talsverð umferð er á þessu svæði yfir sumartímann. Árið 2018 var sumardagsumferð á Sprengisandsleið við Vatnsfell 45 bílar á dag, 50 bílar fóru í Veiðivötn á hverjum degi og 275 bílar fóru um Fjallabaksleið Nyrðri við Sigöldu.

Sveitarfélagið er hlynnt því að frekari ferðapjónusta byggist upp í Hrauneyjum, enda eru samgöngur góðar úr byggð og tiltölulega stutt er að skreppa á ýmsa staði í nágrenninu, s.s. Landmannalaugar, Veiðivötn og á Sprengisand. Sveitarfélagið vill stuðla að atvinnusköpun á hálendinu og að þjónusta við ferðamenn batni frá því sem nú er. Einnig lítur sveitarfélagið svo á að betra sé að mannvirki séu nýtt fremur en að þau standi ónotuð og grotni niður.

Grunnástand

Í gildandi aðalskipulagi er Hrauneyjar (Hótél Háland) skilgreint sem verslunar- og þjónustusvæði með heimild fyrir hóteli og veitingasölu. Stefnt var að því að þjónustusvæði yrðu eflað og boðið upp á fjölbreyttari þjónustu en áður var gert.

Í landsskipulagsstefnu, kafla 1.2.1, segir að uppbygging á aðstöðu fyrir ferðamenn verði takmörkuð og áhersla á uppbyggingu á jaðrinum. Jaðarmiðstöðvar verði í jaðri hálendisins og við meginleiðir inn á hálendið. Þar segir jafnframt að „Við skipulagsgerð verði stuðlað að því að ferðafólki um miðhálendið standi til boða viðeigandi mannvirki og þjónusta og að ferðafólk dreifist þannig að álag á náttúru sé í samræmi við þol hennar. Við alla mannvirkjahönnun og framkvæmdir á hálendinu verði jafnframt lögð áhersla á að virðing sé borin fyrir náttúrulegu landslagi og viðhöfð sérstök aðgæsla sem tryggi að mannvirki falli sem best að umhverfi og rýri sem minnst hlut náttúrunnar í heildarmyndinni⁴¹“.

- **Viðmið**

- Landsskipulagsstefna 2015-2026.

- Við skipulagsgerð verði stuðlað að því að ferðafólki um miðhálendið standi til boða viðeigandi mannvirki og þjónusta og að ferðafólk dreifist þannig að álag á náttúru sé í samræmi við þol hennar. Við alla mannvirkjahönnun og framkvæmdir á hálendinu verði jafnframt lögð áhersla á að virðing sé borin fyrir náttúrulegu landslagi og viðhöfð sérstök aðgæsla sem tryggi að mannvirki falli sem best að umhverfi og rýri sem minnst hlut náttúrunnar í heildarmyndinni.
- Áhersla er á verndun víðerna, landslagsheilda, mikilvægra vistgerða, gróðurlenda og menningarminja.
- Skipulag byggðar og landnotkunar varðveiti og efla gæði sem felast í landslagi og sérkennum náttúru og byggðar á hverjum stað.
- Ferðaþjónusta: Uppbygging ferðamannaaðstöðu stuðli að góðri aðstöðu ferðafólks. Gætt verði að því að óbyggðaupplifun og náttúrugæði skerðist sem minnst vegna mannvirkja og umferðar.
- Mannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggðaupplifun.

- DMP áfangastaðaaætlun fyrir Suðurland

- Styrkja þarf grunnþjónustu og innviði. Ferðaþjónustan byggist upp í sátt við íbúa og huga þarf að heildrænni uppbyggingu áningarstaða.

Valkostir

- **Núll kostur** – Stefna í gildandi aðalskipulagi. Í Hrauneyjum er rekið hótél og veitingasala. Almenn stefna er að efla þjónustusvæði og bjóða upp á fjölbreyttari þjónustu.
- **Valinn kostur** - Heimilt er að vera með veitingar- gistingu og ýmis konar afþreyingu. Heimilt er viðhald á núverandi mannvirkjum eða að byggja ný í þeirra stað. Einnig er heimil frekari uppbygging fyrir starfsemina. Heildar byggingarmagn getur verið allt að 6.000 m². Gisting fyrir 240 gesti.

⁴¹ (Skipulagsstofnun 2016).

Samanburður

Núll-kostur:

Áhrif á loft er óveruleg.

Áhrif á land eru óveruleg. Þó þjónustusvæði séu efld þarf það ekki að hafa áhrif á land.

Áhrif á landslag eru óveruleg. Mannvirki eru til staðar en ekki er samræmi í útliti, litavali og yfirbragði þeirra.

Áhrif á gróður eru óveruleg/óviss. Áhrifin fara eftir því hvort um frekari uppbyggingu er að ræða eða hvort núverandi mannvirki eru nýtt betur.

Áhrif á heilbrigði eru engin.

Áhrif á samfélag eru metin jákvæð. Með rekstri hótels eru ferðamenn þjónustaðir betur og atvinna sköpuð í sveitarfélaginu. Auk þess sem nýtt eru mannvirki sem jafnvel stæðu ónotuð annars.

Áhrif á náttúru og menningarminjar eru óveruleg.

Valinn kostur:

Áhrif á loft eru neikvæð. Með betri þjónustu fyrir ferðamenn má búast við að umferð verði meiri. Ef hins vegar væri byggt upp í byggð en ekki á hálendinu þá myndi umferð einnig aukast því einhverjir ferðamenn aka fram og til baka ef þeir gista í byggð. Gert er ráð fyrir aðstöðu fyrir starfsfólk til að dvelja á staðnum svo ekki þurfi að aka úr byggð og til baka daglega.

Áhrif á land og landslag eru óveruleg. Mannvirki eru til staðar en með meiri uppbyggingu þá verður rask á svæðinu á framkvæmdatíma. Ný mannvirki er hægt að hanna þannig að þau fari vel í landinu og séu til prýði. Hótelið er innan áhrifasvæðis Hrauneyjafossvirkjunar, Sporðöldulóns og Sprengisandsleiðar þannig að mannvirki skerða ekki víðerni frekar en orðið er. Sett er fram stefna sem á að stuðla að því að mannvirki falli að landslagi og að forðast skuli óþarfa rask á landi.

Áhrif á gróður eru óveruleg/neikvæð. Svæðið er vel gróið. Áhrifin fara eftir því hvort um frekari uppbyggingu er að ræða eða hvort núverandi mannvirki eru nýtt betur. Með byggingu nýrra mannvirkja raskast gróður. Æskilegt er að geyma svarðlag og dreifa yfir raskað svæði að framkvæmdum loknum.

Áhrif á heilbrigði eru engin.

Áhrif á samfélag eru metin jákvæð. Með rekstri hótels eru ferðamenn þjónustaðir betur og atvinna sköpuð í sveitarfélaginu. Auk þess sem nýtt eru mannvirki sem jafnvel stæðu ónotuð annars.

Áhrif á náttúru og menningarminjar eru óveruleg. Engar þekktar minjar eru á svæðinu.

Niðurstaða

TAFLA 23. Niðurstaða af samanburði valkosta fyrir jaðarmiðstöð í Hrauneyjum.

VALKOSTUR	LOFT	LAND	LANDSLAG	GRÓÐUR	HEILBRIGÐI	SAMFÉLAG	NÁTTÚRU OG MENNINGARMINJAR
Valinn kostur	-	0	0	0/-	0	+	0
Núll kostur	-0	0	0	0/?	0	+	0

Sveitarfélagið er hlynnt frekari uppbyggingu ferðamannastaða á hálendinu og að þjónusta við ferðamenn sé bætt og gerð fjölbreyttari. Áhersla er á að vandað sé til allrar uppbyggingar og umgengni um landið. Með það að markmiði er sett stefna um að „Við endurgerð bygginga á hálendinu og/eða nýbyggingar verði metið hvort halda skuli í núverandi ásýnd og yfirbragð svæðis eða hvort horft verði til breyttrar ásýndar, m.a. til að aðlaga mannvirki betur að umhverfi og fyrirhugaðri notkun“. Í tilfelli Hrauneyja er um það að ræða að mannvirki sem áður hýstu starfsfólk Hrauneyjafossvirkjunar hafa fengið nýtt hlutverk sem hótél. Sveitarfélagið telur það jákvæða þróun fremur en að mannvirki standi ónotuð (eins og var um tíma áður en hótelið tók til starfa) og grotni niður.

Hrauneyjar eru vel staðsettar m.t.t. þess að stutt er að fara í Landmannalaugar, Veiðivötn og inn á Sprengisand. Ferðamenn geta því valið um fjölbreytt svæði og leiðir.

Vissulega er gert ráð fyrir mikilli uppbyggingu í Hrauneyjum en rekstraraðili hefur sýnt sveitarfélaginu fram á þörfina fyrir þetta miklu byggingarmagni. Þó rekstrartími sé stuttur, eða frá miðjum júní fram í miðjan september þá er mikilvægt að bjóða upp á gistingu á hálendinu og fjöldi ferðamanna eykst ár frá ári. Ferðamenn gera orðið meiri kröfur um aðbúnað en áður var og margir hverjir vilja herbergi með baði. Það er jafn mikilvægt að þjónusta þennan hóp ferðamanna eins og þá sem vilja einfaldari og ódýrari gistingu.

Almennt séð hefur akstur neikvæð áhrif, nema ef um er að ræða farartæki sem nýta umhverfisvæna orkugjafa. Ef ferðapjónusta er í byggð og ferðamenn aka fram og til baka inn á hálendið þá hefur það neikvæð áhrif á loft. Einhverjir ferðamenn láta sér ekki nægja eina dagsferð á hálendið heldur fara tvo eða fleiri daga í röð með tilheyrandi akstri fram og til baka. Með því að byggja upp ferðapjónustu á hálendinu er mögulega dregið úr slíkum akstri.

5 BREYTINGAR FRÁ ELDRA SKIPULAGI

Fjallað er um helstu breytingar sem gerðar eru frá stefnu Aðalskipulags Ásahrepps 2010-2022.

5.1 Breytingar í byggð

- Landbúnaðarland er flokkað og settir skilmálar til að vernda land sem best hentar til ræktunar.
- Íbúðarsvæði eru felld út og ekki er gert ráð fyrir slíkum svæðum.
- Heimilt er að byggja upp litlar lóðir/landspildur til fastrar búsetu og minniháttar atvinnustarfsemi, án tengsla við landbúnað.
- Heimilt er að reisa allt að 30 m háa vindrafstöð á hverri jörð að uppfylltum ákveðnum skilyrðum.
- Heimilt er að vera með sólarsellur.
- Sett er stefna um skógrækt, m.a. til að sveitarfélagið geti orðið kolefnishlutlaust.
- Virkjanakostir í biðflokki eru skilgreindir sem varúðarsvæði.
- Mörkuð er stefna um reiðhjólaleiðir.
- Hverfisverndarsvæði voru afmörkuð nánar út frá betri grunngögnum.
- Frístundasvæðið F1 í Lindarbæ er felld út.
- Iðnaðarsvæði í landi Lækjartúns er stækkað.

5.2 Breytingar á afrétti

- Afmörkuð eru skógræktarsvæði í Sultartanga, á Búðarhálsi og í Hrauneyjum, sem eru m.a. ætluð til bindingar kolefnis.
- Heimildir eru til frekari uppbyggingar fjallaselja, skálasvæða og miðstöðva á afréttinum.
- Efnistökusvæðum á afrétti er fjölgað, einkum til uppbyggingar á vegum.
- Virkjanakostir í biðflokki eru skilgreindir sem varúðarsvæði.
- Virkjanakostir í verndarflokki eru skilgreindir sem önnur náttúruvernd.
- Gerð er breyting á framtíðarlegu Sprengisandsleiðar og fylgir hann núverandi vegi frá Hrauneyjum norður undir Versali. Eftir það fylgir hann Kvíslaveituvegi eins og í gildandi skipulagi.
- Stefna um legu Sprengisandslínu er yfirfarin og gert ráð fyrir að hún verði að hluta til lögð í jörð.
- Felld eru út svæði þar sem skipulagi var frestað.
- Búið er að stækka Friðland Þjósárvera og er breytt afmörkun sýnd á uppdrætti.
- Hverfisverndarsvæði eru afmörkuð nánar út frá betri grunngögnum. Vörðuð leið um Sprengisand er sett undir hverfisvernd.
- Búið er að friðlýsa vatnasvið Tungnaár fyrir orkuvinnslu. Friðlýst svæði er sýnt á uppdrætti.

- Heimiluð er meiri orkuvinnsla í Hrauneyjafossstöð, Sigöldustöð og Vatnsfellsstöð.

6 HEIMILDIR

Alþingi. 2018. „Þingsályktun um stefnu stjórnvalda um uppbyggingu flutningskerfis raforku, nr. 26/148“. <https://www.althingi.is/altext/148/s/1244.html>.

Alþingi Íslands. 1998. *Lög um þjóðlendur og ákvörðun eignarlanda, þjóðlendna og afrétta nr. 58/1998*. Ísland.

———. 2016. Þingsályktun um landsskipulagsstefnu 2015-2026. 19/145, issued 2016.

Byggðastofnun. 2014. „Vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaða 2014“. 2014. <https://www.byggdastofnun.is/is/frettir/vinnusoknarsvaedi-thettbylisstada-2014>.

Ferðamálastofa. 2016. „Ferðapjónusta á Íslandi í tölum, maí 2016“. Reykjavík.

Guðrún Lára Sveinsdóttir. 2020. „Flokkun landbúnaðarlands fyrir skipulagsgerð. Beiting fjölpátta ákvarðanagreiningar í landupplýsingakerfi við flokkun landbúnaðarlands í Rangárþingi eystra.“ <http://hdl.handle.net/1946/36065>.

Hagstofan. 2019. „Íbúafjöldi í Ásahreppi“. 2019. hagstofa.is.

Helga J. Bjarnadóttir, Sigurður Thorlacius. 2020. „Mat á kolefnisspori á skipulagsstigi - Fyrsta skref í átt að kolefnishlutleysi.“ EFLA verkfræðistofa. <https://www.skipulag.is/media/pdf-skjol/Mat-a-kolefnisspori-a-skipulagsstigi.pdf>.

Hrafn Sævaldsson. 2020. „Hagtölur um atvinnulíf á Suðurlandi með sérstaka áherslu á ferðapjónustu“. Samtök Sunnlenskra sveitarfélaga. <https://www.sass.is/wordpress/wp-content/uploads/2020/08/201022.-Hagt%C3%B6lur-um-atvinnul%C3%ADf-%C3%A1-Su%C3%B0urlandi-me%C3%B0-s%C3%A9rstaka-%C3%A1herslu-%C3%A1-fer%C3%B0a%C3%BEj%C3%B3nustu.pdf>.

Ingibjörg Sveinsdóttir, Berglind Sigurðardóttir, Anna Bragadóttir, Haukur Á. Hilmarsson. 2021. „Ferðapjónusta í Ásahreppi. Staða og tækifæri“. EFLA verkfræðistofa.

Jarðefnadeild Vegagerðarinnar. 2015. „Sprengisandur. Hugsanlegar námur“.

Jón Bergmundsson, Kjartan Gíslason. án ártals. „Notkun jarðstrengja í flutningskerfum raforku“. EFLA. <https://www.skipulag.is/media/attachments/Umhverfismat/536/Vi%C3%B0auki%206%20-%20Jar%C3%B0strengir%20og%20loftl%C3%ADnur.pdf>.

Jón Loftsson, Aðalsteinn Sigurgeirsson, Álfhildur Ólafsdóttir, Brynjólfur Jónsson, og K. Hulda Guðmundsdóttir, Valgerður Jónsdóttir og Þröstur Eysteinnsson. 2013. „Skógar á Íslandi, stefna á 21. öld“. Skógræktin. <https://www.skogur.is/static/files/ymislegt/Stefna-skogar.pdf>.

Landsvirkjun.is. e.d. „Upplýsingar um virkjanir og veitur“. Sótt 6. mars 2017. <http://www.landsvirkjun.is/fyrirtaekid/aflstodvar>.

Markaðsstofa Suðurlands, Ferðamálastofa. e.d. „Áfangastaðaáætlun Suðurlands 2018-2021“.

Náttúrufræðistofnun Íslands. 2016. „Fjölrit Náttúrufræðistofnunar. Vistgerðir á Íslandi“. 54. http://utgafa.ni.is/fjolrit/Fjolrit_54.pdf.

———. e.d. „Sérstök vernd náttúruvirkja“. Sótt 9. mars 2020a. <https://serstokvernd.ni.is/>.

———. e.d. „Vistgerðir og mikilvæg fuglasvæði á Íslandi“. Sótt 3. janúar 2020b. <http://vistgerdakort.ni.is/>.

Ragnar Stefánsson, Gunnar B. Guðmundsson, og Páll Halldórsson. 2000. „Jarðskjálftarnir miklu á Suðurlandi 17. og 21. júní, 2000“. Veðurstofa Íslands. <https://doi.org/VÍ-G00011-JA05>.

Ríkislögreglustjóri, og Viðlagatrygging Íslands. 2014. „Greining á áhrifum flóða í kjölfar eldgosa í Bárðarbungu. Mikilvæg úrlausnarefni.“, tbl. 2. útgáfa 27.10.2014: 35.

Rögnvaldur Guðmundsson. 2015. „Sprengisandslína og Sprengisandsleið. Kannanir meðal ferðamanna og fagfólks í ferðaþjónustu“. Rannsóknir og ráðgjöf ferðaþjónustunnar ehf.

Skipulagsstofnun. 2007. „Leiðbeiningar um umhverfismat áætlaða“. <http://www.skipulag.is/media/pdf-skjol/aaetlanamat.pdf>.

———. 2016. „Landsskipulagsstefna 2015-2026“. Skipulagsstofnun. https://www.landsskipulag.is/media/pdf-skjol/Landsskipulagsstefna2015-2026_asamt_greinargerd.pdf.

———. 2020. „Tillaga að landsskipulagsstefnu. Loftslag, landslag, lýðheilsa. Viðauki við Landsskipulagsstefnu 2015-2026“. Skipulagsstofnun. <https://www.landsskipulag.is/media/landsskipulagsstefna-vidbaetur/Tillaga-ad-vidauka-vid-landsskipulagsstefnu-2015-2026.pdf>.

Sólveig Guðmundsdóttir Beck ritstjóri, Ágústa Edwald, Jóhann Gunnarson Robin, Lís Rut Björnsdóttir, Stefán Ólafsson. 2009a. „Aðalskráning í Ásahreppi í Rangárvallasýslu 2006-2008. I. bindi“. FS417-06051. Fornleifastofnun Íslands.

———. 2009b. „Aðalskráning í Ásahreppi í Rangárvallasýslu 2006-2008. II. bindi.“ FS417-06051. Fornleifastofnun Íslands.

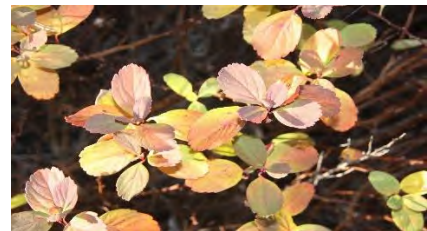
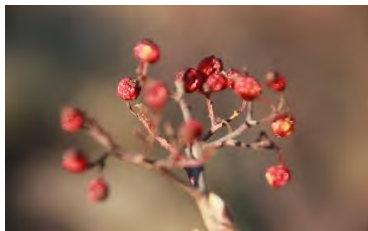
Sýslumenn. 2019. „Útgefin rekstrarleyfi fyrir veitinga- og gististaði“. Sýslumenn. 2019. <https://www.syslumenn.is/thjonusta/utgefin-leyfi/veitinga-og-gististadir/>.

Umhverfissráðuneytið. 1999. „Reglugerð um varnir gegn mengun grunnvatns nr. 796/1999“. 1999. <http://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/umhverfis--og-audlindaraduneyti/nr/4482>.

Veðurstofa Íslands. 2019. „Vindatlas“. Vindatlas. 2019. <http://vindatlas.vedur.is/>.

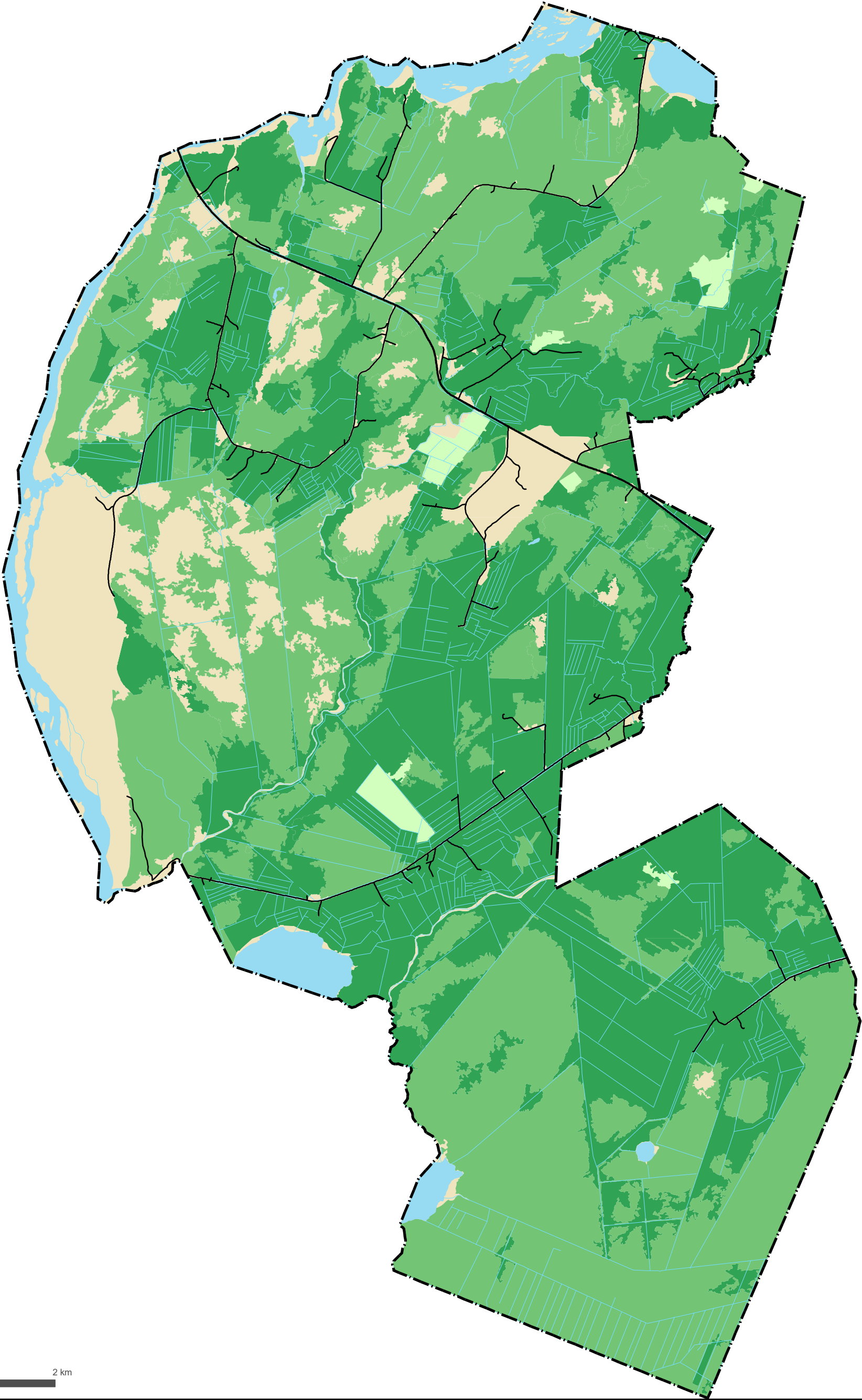
Vegagerðin. 2019. „Vegaskrá“. 2019. <http://www.vegagerdin.is/vegakerfid/vegaskra/>.

Þjóðskrá Íslands. 2019. „Lögbýlaskrá 2018“. Þjóðskrá Íslands. <https://www.skra.is/library/Samnyttar-skrar-/Um-okkur/ymsar-skyrslur/l%C3%B6gb%C3%BDlaskr%C3%A1%20-%202018.pdf>.

7 VIÐAUKI - UPPDRÆTTIR

1. Flokkun landbúnaðarlands.
2. Virkjanir, miðlunarlón og háspennulínur.
3. Flokkun vega á Holtamannaafretti skv. reglugerð um vegi í náttúru Íslands nr. 260/2018.
4. Flokkun vega í byggð skv. reglugerð um vegi í náttúru Íslands nr. 260/2018.
5. Afréttur: Vernd skv. 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013. Vistgerðir með hátt verndargildi, jarðmyndanir og vistkerfi sem njóta sérstakrar verndar. Víðerni skv. 46 gr. laganna.
6. Byggð: Vernd skv. 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013. Vistgerðir með hátt verndargildi, jarðmyndanir og vistkerfi sem njóta sérstakrar verndar.
7. Fornminjar skv. aðalskráningu fornminja.

SKÝRINGAR

Flokkun landbúnaðarlands

- Flokkur I - Úrvals ræktunarland
- Flokkur II - Gott ræktunarland
- Flokkur III - Blandað land
- Flokkur IV - Illræktanlegt til óræktanlegt land

Sveitarfélagamörk

Stofnvegur eða stofnbraut

Aðrir vegir

Aðalskipulag Ásahrepps 2020-2032
Skýringaruppráttur 1
Flokkun landbúnaðarlands

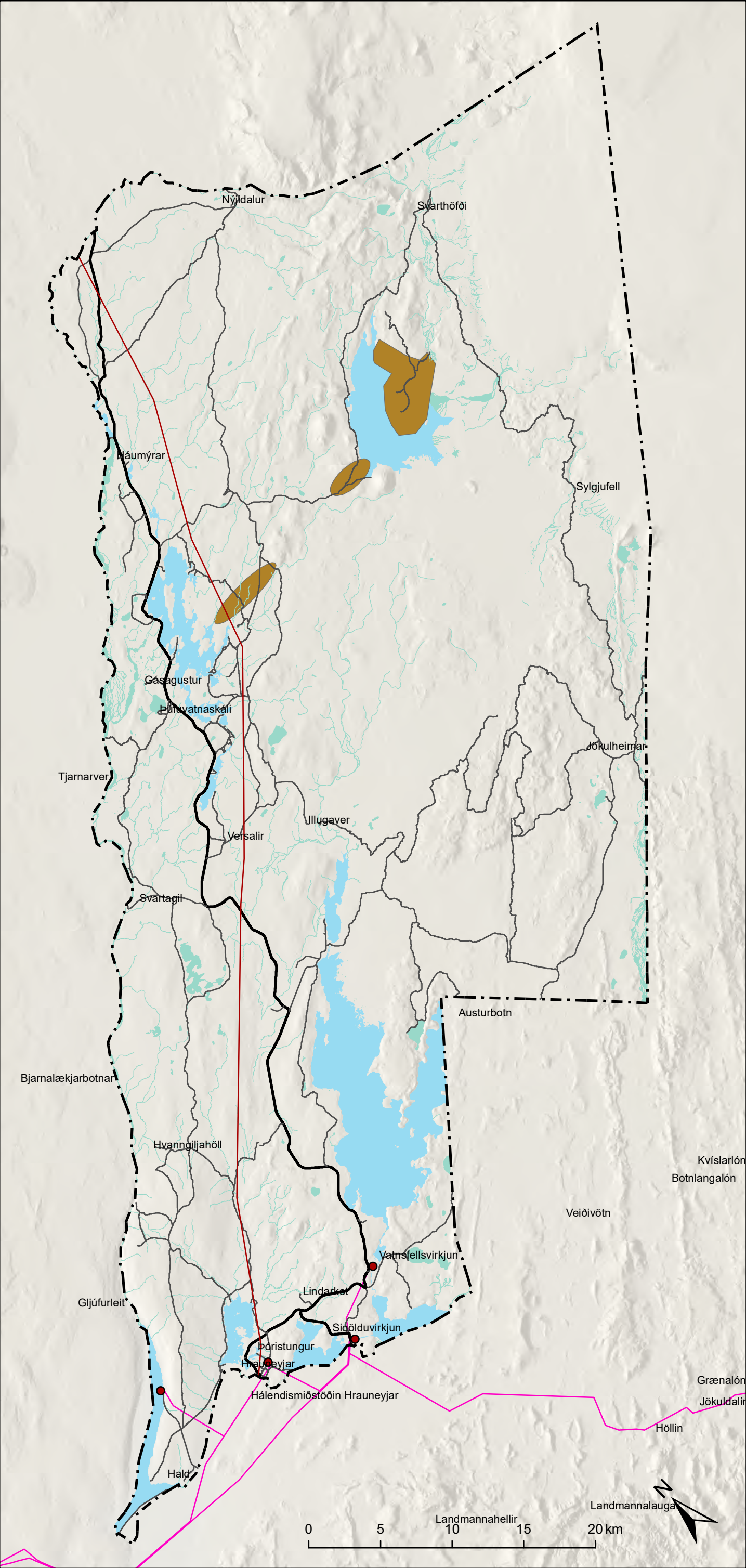
Verk: 7463-003

Unnið: IS

Blaðstærð: A3

Rýnt:

Mælikvarði: 1:55.000

Skýringar:

Sveitarfélagamörk

Virkjanir og háspennulínur

Virkjanir

Háspennulínur

Fyrirhugaðar háspennulínur

Fyrirhuguð Sprengisandslína

Ár og vötn

Miðlunarlón

Ár og vötn

Virkjanakostir

Virkjanakostir í biðflokki skv. Rammaáætlun 2

Samgöngur

Stofnvegur á hálendi

Aðrir vegir og slóðar

Aðalskipulag Ásahrepps 2020-2032
Skýringaruppdráttur 2
Virkjanir, miðlunarlón og háspennulínur

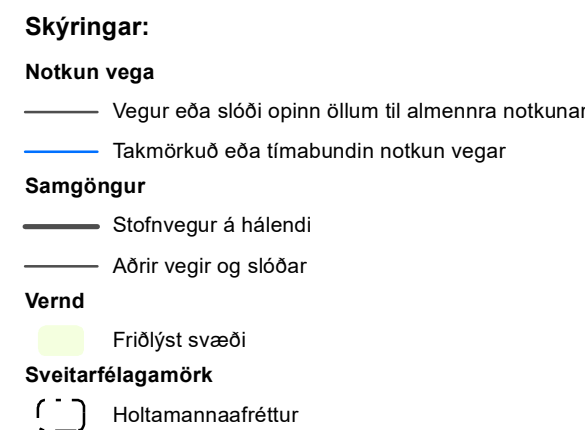
Verk: 7463-003

Unnið: IS

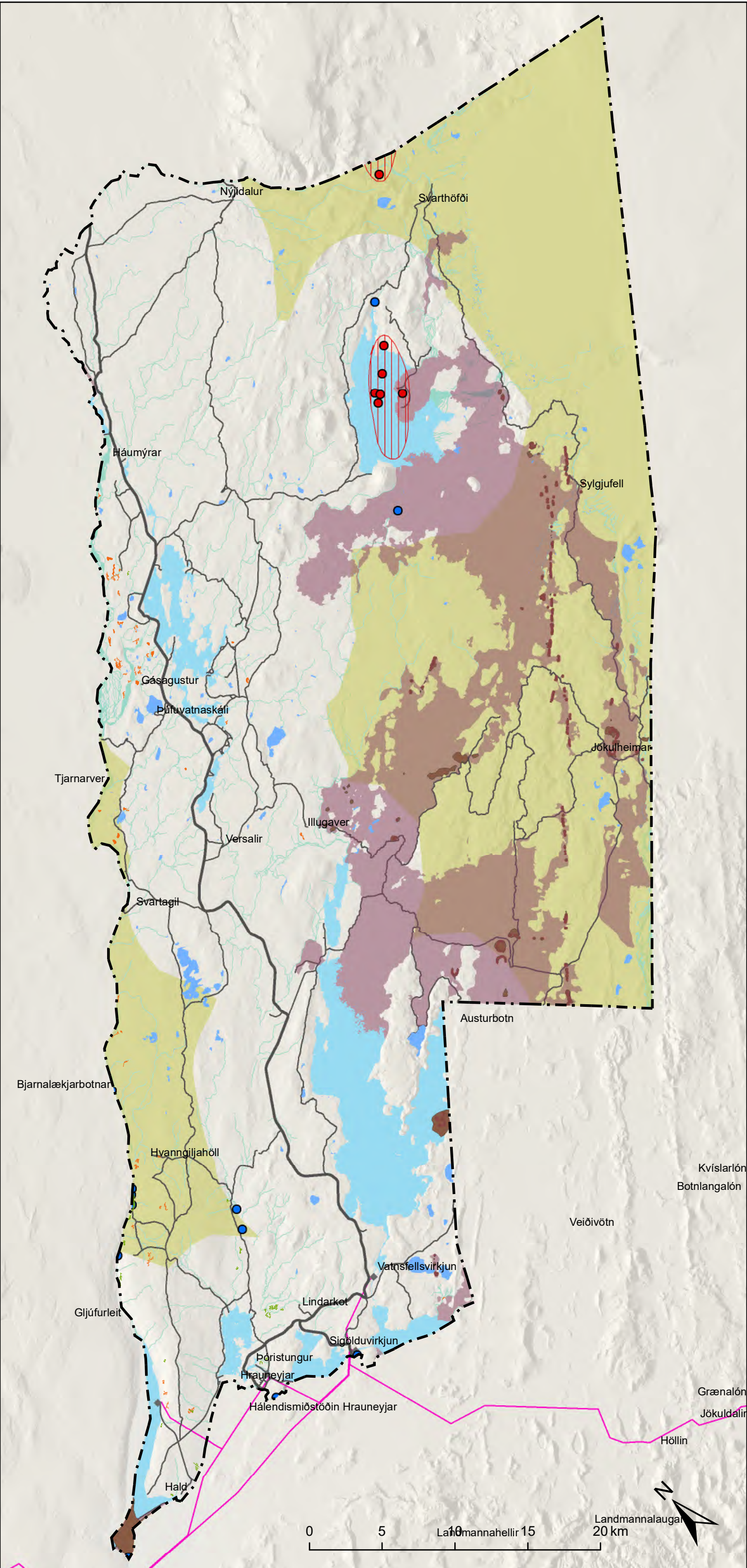
Blaðstærð: A3

Rýnt:

Mælikvarði: 1:270.000

Slóðar innan Vatnajökulsþjóðgarðs eru flokkaðir í samræmi við stjórnunar- og verndaráætlun.

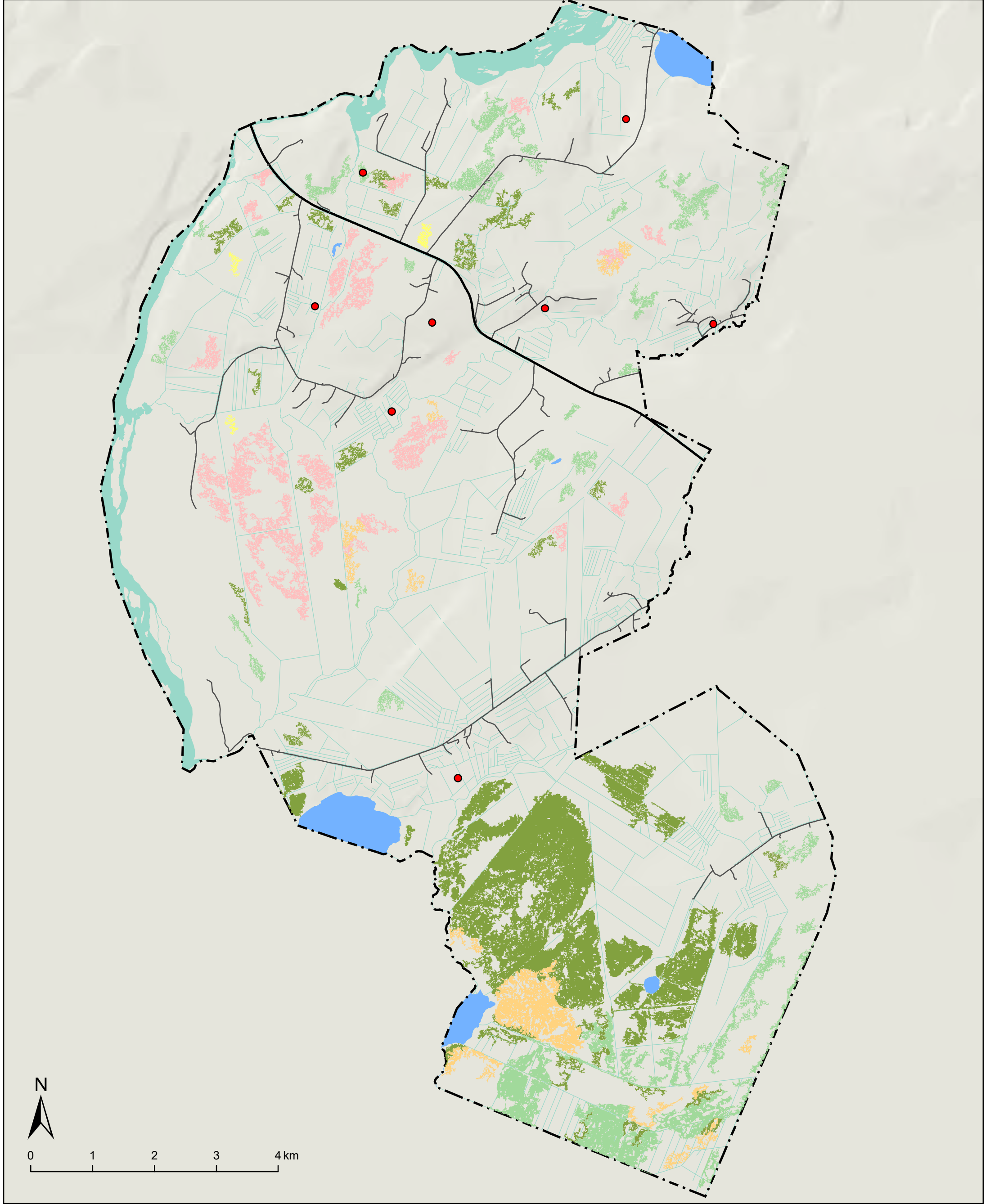
Skýringar:

- Sveitarfélagamörk
- Vistgerðir með mjög hátt verndargildi, yfir 2 ha
 - Votlendisvistgerðir
 - Aðrar vistgerðir
- Jarðminjar skv. 61. gr. laga um náttúruvernd
 - Jarðhiti
 - Jarðhitasvæði
 - Fossar
 - Gígar frá nútíma
 - Gígar frá nútíma
 - Vötn, stærri en 2 ha
 - Nútímahraun
- Virkjanir og háspennulínur
 - Virkjanir
 - Háspennulínur
- Samgöngur
 - Stofnvegur á hálendi
 - Aðrir vegir og slóðar
- Víðerni skv. 5. gr. laga um náttúruvernd
 - Víðerni
- Ár og vötn
 - Miðlunarlón
 - Ár og vötn

Aðalskipulag Ásahrepps 2020-2032
Skýringaruppdráttur 5
Afréttur: Vistgerðir, jarðminjar og víðerni

Verk: 7463-003 Unnið: IS
Blaðstærð: A3 Rýnt:
Mælikvarði: 1:270.000

Skýringar:

Aðrar vistgerðir með mjög hátt verndargildi, yfir 2 ha

Víðikjarrvist

Votlendisvistgerðir með mjög hátt verndargildi, yfir 2 ha

Gulstararflóavist

Runnamýravist á láglendi

Starungsflóavist

Starungsmýravist

Ár og vötn

Ár og vötn

Vötn stærri en 2 ha

Jarðmyndanir

Jarðhiti

Fossar

Samgöngur

Stofnvegur

Aðrir vegir og slóðar

Sveitarfélagamörk

Aðalskipulag Asahrepps 2020-2032
Skýringaruppdráttur 6
Byggð - Vistgerðir og jarðminjar

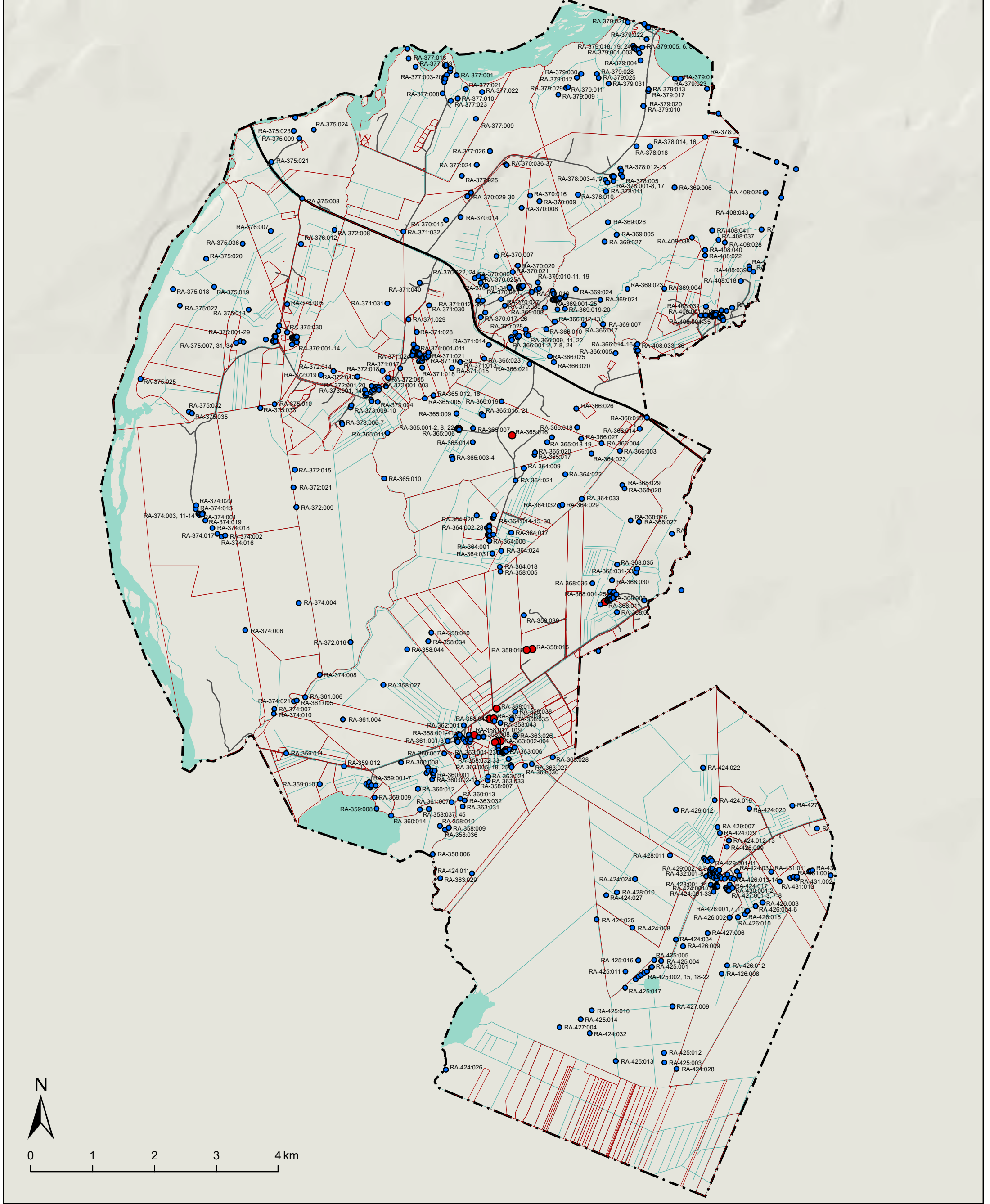
Verk: 7463-003

Unnið: IS

Blaðstærð: A3

Rýnt:

Mælikvarði: 1:55.000

Skýringar:

- Sveitarfélagamörk
- Landamerki frá Þjóðskrá
- Formminjar skv. aðalskráningu**
 - Friðlýstar minjar
 - Aðrar minjar
- Samgöngur**
 - Stofnvegur
 - Aðrir vegir og slóðar

Aðalskipulag Asahrepps 2020-2032
Skýringaruppdráttur 7
Formminjar skv. aðalskráningu
Verk: 7463-003
Unnið: IS
Bláðstærð: A3
Rýnt:
Mælikvarði: 1:55.000